

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

**JALKAVÄEN JA EPÄSUORAN TULEN YHTEISTOIMINNAN ILMENEMINEN
JALKAVÄEN AMPUMAOHJELMISTON TAISTELUAMMUNNOISSA VUOSIEN
1946 JA 2000 VÄLILLÄ**

Diplomityö

Majuri
Ossi T.A. Suominen

Yleisesikuntaupseerikurssi 58
Maasotalinja

Heinäkuu 2017

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

Kurssi Yleisesikuntakurssi 58	Linja Maasotalinja
Tekijä Majuri Ossi T.A. Suominen	
Diplomityön nimi JALKAVÄEN JA EPÄSUORAN TULEN YHTEISTOIMINNAN ILMENEMINEN JALKAVÄEN AMPUMAOHJELMISTON TAISTELUAMMUNNOISSA VUOSIEN 1946 JA 2000 VÄLILLÄ	
Oppiaine johon työ liittyy Sotahistoria	Säilytyspaikka Maanpuolustuskorkeakoulun kirjasto
Aika Heinäkuu 2017	Tekstisivuja 84 Liitesivuja 1
TIIVISTELMÄ <p>Jalkaväen taistelu perustuu jalkaväen omaan suora- ammunta tuleen ja liikkeeseen sekä niitä tukevaan epäsuoraan tuleen. Tämä yhteistoiminta perustuu yhteisiin toimintatapoihin ja – menetelmiin sekä jo rauhan aikana suoritettuun harjoitteluun.</p> <p>Ampumaohjelmisto on koulutuksellinen normi, jolla määrätään millaisia ammuksia yksittäiset miehet ja joukot ampuvat eri koulutuskausina. Ampumaohjelmisto määrittää kuhunkin ammuntaan aiheen, koulutuksellisen tavoitteen sekä käytettävät ampumatarvikkeet.</p> <p>Taisteluammunnat ovat taistelukoulutuksen huipentuma; taistelukoulutusta kovia ampumatarvikkeita ja taistelukranaatteja käyttäen.</p> <p>Sotien kokemusten perusteella yhteistoiminta jalkaväen ja epäsuoran tulen välillä nähtiin taistelukentällä ratkaisevana toimintana. Tässä yhteistoiminnassa jalkaväen johtaja sovitti tulenjohtajan laatiman epäsuoran tulen suunnitelman oman tulisuunnitelmansa osaksi. Kehitys kulki kuitenkin kohti jalkaväen omaa tulenjohtovoimaa ja yksiköiden omaa epäsuoran tulen yksiköitä. Vuodesta 1974 alkaen tulenjohtovoima on joukkueen vakiovahvistus ja tulenjohtajan määritetään olevan jalkaväkijohtajan käskynalaisuudessa.</p> <p>Jalkaväen ampumaohjelmiston käskemien epäsuoran tulen tukemien taisteluammuntojen lukumäärä kasvoi tarkasteluajanjaksona vaatimattomista yhdestä tai kahdesta suorituksesta lähes kymmeneen suorituskertaan yksittäistä johtajaa tarkastellessa.</p>	
AVAINSANAT <p>Taisteluammunta, jalkaväki, ampumaohjelmisto, yhteistoiminta</p>	

JALKAVÄEN JA EPÄSUORAN TULEN YHTEISTOIMINNAN ILMENEMINEN JALKAVÄEN AMPUMAOHJELMISTON TAISTELUAMMUNNOISSA VUOSIEN 1946 JA 2000 VÄLILLÄ

Sisältö

1.	JOHDANTO	1
1.1.	Tutkimustilanne	2
1.2.	Tutkimustehtävä ja -menetelmä	3
1.3.	Tutkimuksen näkökulma, käsitteet ja rajaus	4
1.4.	Tärkeimmät lähteet ja lähdekritiikki	5
2.	JALKAVÄEN TAISTELU	8
2.1.	Sodan ajan taistelukenttä.....	8
2.2.	Koulutus ja harjoittelu.....	10
2.3.	Taisteluammunnat koulutuksen huipentumana.....	13
3.	JALKAVÄEN JA EPÄSUORANTULEN YHTEISTOIMINNAN KEHITTYMINEN TAISTELUOHJESÄÄNNÖISSÄ.....	14
3.1.	Joukkueen taisteluopas 1947 päivittää sotakokemukset kiväärijoukkueen taisteluun ...	14
3.2.	Joukkueelle oma taisteluohjesääntö 1957	16
3.3.	Ryhmän ja joukkueen taisteluohjesääntö 1974 muuttaa käskyvaltasuhdetta epäsuoran tulen käytössä	20
3.4.	Joukkueen taisteluohjesääntö 1988 vakioi tulenjohton osaksi jalkaväkijoukkueen taistelua	26
3.5.	Joukkueen opas 1999 katsoo jo 2000- luvulle	35
3.6.	Komppanian taisteluopas 1953 korostaa kiväärikomppanian roolia taistelukentällä	40
3.7.	Jääkärikomppanian opas 1989 nostaa puolustustaistelun ykköseksi	44
3.8.	Pataljoonan taistelu 1955	47
3.9.	Yhteenveto	49
4.	YHTEISTOIMINNAN ILMENEMINEN JALKAVÄEN TAISTELUAMPUMAOHJELMISTOSSA.....	50
4.1.	Vuoden 1946 ampumaohjelmistot	50
4.2.	”Jokeri”- ampumaohjelmisto	55
4.3.	1960- luvun kaksi ampumaohjelmistoa sysäävät epäsuoran tulen sivuraiteelle	61
4.4.	Vuoden 1974 ampumaohjelmisto nojaa suoraan saman vuoden taisteluohjesääntöön..	65
4.5.	1990- luvun ryhtiliike.....	69
4.6.	Komppanian taisteluammuntojen paluu.....	75
4.7.	Yhteenveto	81
5.	JOHTOPÄÄTÖKSET	83

Lähteet

Liitteet

JALKAVÄEN JA EPÄSUORAN TULEN YHTEISTOIMINNAN ILMENEMINEN JALKAVÄEN AMPUMAOHJELMISTON TAISTELUAMMUNNOISSA VUOSIEN 1946 JA 2000 VÄLILLÄ

1. JOHDANTO

Jalkaväen taistelu perustuu jalkaväen omaan suora- ammunta tuleen ja liikkeeseen sekä niitä tukevaan epäsuoraan tuleen. Suora- ammunta tuleen kuuluu jalkaväen kevyiden aseiden lisäksi raskaat suora- ammunta aseet ja liikkeeseen yksittäisen sotilaan liikkumisen ja joukolle kuuluvien ajoneuvojen käytön lisäksi joukon suorittamat taisteluliikkeet. Epäsuora tuli puolestaan ammutaan näköyhteyden ulkopuolelta käyttäen kranaatinheitimiä, kenttätykkejä- ja haupitseja tai raketinheittimistöä. Jalkaväen taistelun onnistumisen edellytyksenä on epäsuoran tulen tuen yhdistäminen jalkaväen omaan tuleen ja liikkeeseen siten, että eri osista muodostuu yhtenäinen, toisiaan tukeva ja täydentävä, kokonaisuus. Tämä yhteistoiminta perustuu yhteisiin toimintatapoihin ja – menetelmiin sekä jo rauhan aikana suoritettuun harjoitteluun. Tässä tutkimuksessa olen tarkastellut miten tämä yhteistyön harjoittelun vaade on ilmennyt suomalaisissa jalkaväen taisteluampumaohjelmistoissa 1900- luvun jälkipuoliskolla.

Erilaisten taisteluammuntojen perusteet (aihe, koulutustavoite, käytettävät aseet ja ampumatarvikkeet) käsketään ampumaohjelmistoissa, joissa myös määritetään kuinka monta ja milloin näitä ammuntoja järjestetään asepalveluksen eri vaiheissa alkaen varusmieskoulutuksesta, jonka merkittävä osa on johtajien kouluttaminen, päättyen reservin koulutukseen. Jokaisella aselajilla on omat ampumaohjelmistonsa, joita voidaan käyttää myös ristiin. Jalkaväen ampumaohjelmistojen voimassaoloajat ovat vaihdelleen; kun vuoden 1964 ohjelmisto uusittiin jo vuonna 1967, niin vuonna 1974 käyttöön otettua ohjelmistoa käytettiin vuoteen 1995 asti. Nykyisen muotonsa taisteluammunnat saivat vuoden 1998 ampumaohjelmiston päivityksessä ja myöhemmät, 2000- luvulla tehdyt, muutokset ampumaohjelmistoon ovat lähinnä säädelleet taisteluammunnoissa käytettävien ampumatarvikkeiden määriä, ei niinkään ammunnan aiheita tai opetustarkoituksia.

1.1. Tutkimustilanne

Taisteluumunnat eivät ole olleet niin suosittu kirjoitusten tai tutkimusten aihe kuin perus-ampumataidon kouluttaminen, eli rataolosuhteissa suoritettavat perusammunnat (vuoteen 2013 asti käytettiin termiä kouluammunta). Syynä lienee rata-ammuntojen samankaltaisuus yleiseen ampumaharrastukseen sekä kilpa-ammuntaan, jolloin kiinnostusta aiheeseen on löytynyt myös asevoimien ulkopuolelta. Taisteluumuntoja, joille vastaavaa toimintaa ei löydy Puolustusvoimien ulkopuolelta, on lähinnä käsitelty eritasoisissa sotilasopetuslaitosten tutkimuksissa.

Aikaisempina vuosikymmeninä Sotakorkeakoulussa tehtiin tutkimuksia sen hetkisen ampu-maohjelmiston kehittämistarpeista (esimerkiksi kapteeni Yrjö Larikka vuonna 1969 ja kapteeni Esa Haapala vuonna 1979) samoin kuin ammuntoihin liittyvien alue- ja materiaalitարpeiden kartoittamista (esimerkiksi kapteeni Veikko Rusanen vuonna 1954 ja kapteeni Olavi Kyllönen vuonna 1975). Näissä tutkimuksissa on sivuttu vain lyhyesti jalkaväen ja sitä tukevan epäsuoran tulen yhteistoimintaa, koska tutkimukset ovat painotukseltaan pienikaliiperisiin, eli jalkaväen omaan tulenkäyttöön, ammuntoihin keskittyviä. Esimerkiksi Larikka toteaa, että raskaiden aseiden tuki olisi oltava valinnainen, koska kaikilla joukoilla ei ole omaa tukevaa tykistöä (tai edes kranaatinheittimistöä) käytössään ja siksi sen järjestäminen kaikkiin ammuntoihin olisi hankalaa ja kallista.¹ Kapteeni Tauno Kulo toteaa omassa diplomityössään, että todellisen tykistön tuen puuttuessa tulivaikutus on toteutettava tulenkuvauksella ja ammunnan joh-tohenkilöstön tilanteenkuvauksella.²

Uudempi tutkimus alueesta on käsitellyt ammuntojen turvallisuutta (esimerkiksi kapteeni Pasi Väätäinen 2006), aseistuksen kehittymisen vaikutusta suoritettuihin ammuntoihin sekä jonkin rajatun joukon tai koulutushaaran suorittamien taisteluumuntojen kehittymistä (esimerkiksi kapteeni Kurt Makkonen 2009). Näissäkin tutkimuksissa tarkastelu on ollut pienikaliiperisiin ammuntoihin painottunutta eikä jalkaväen ja epäsuoran tulen yhteistoimintaa ole syvällisemmin käsitelty.

¹ Larikka, Yrjö: Joukko-osastojen taisteluumunnat, Sotakorkeakoulun diplomityö 1969, s. 17.

² Kulo, Tauno: Sodanaikaisten olosuhteiden ja erityisesti tulen kuvaamisen tehostamismahdollisuudet koulutuksessa huomioon ottaen taloudelliset mahdollisuutemme ja yleiset koulutusedellytyksemme, Sotakorkeakoulun diplomityö 1956, s. 59–60.

Kahden viime vuoden aikana on valmistunut tutkimukset yleisten perusammuntojen ja jalkaväen taisteluammuntojen kehittymisestä sotien jälkeisinä vuosikymmeninä (yliluutnantit Antti Kilpeläinen ja Jaana Patteri). Kummatkin tutkimukset käsittelevät sodan jälkeistä toimintaa 1990-luvun alkuun asti. Kilpeläisen tutkimus sisältää myös valmistavat taisteluammunnat (jotka alun perin suoritettiin ampumaradoilla sovelletusti). Jostain syystä kumpikin tutkija on rajannut työnsä ajallisesti siten, että vuoden 1974 ampumaohjelmiston kumonnut vuoden 1995 ampumaohjelmisto jää pois ja tarkastelu päätetään vuosien 1991 ja 1992 kokeilu-versioihin ampumaohjelmistosta. Patterin tutkimuksessa tarkastellaan jalkaväen taisteluammuntojen kehitystä kivääricaliiperissa ja panssarintorjunta-aseissa tapahtuneen kehityksen näkökulmasta eikä epäsuoran tulen osuuksia erityisesti tarkastella.

1.2. Tutkimustehtävä ja -menetelmä

Tutkimukseni pääkysymys oli: miten jalkaväen ampumaohjelmistossa ilmennyt jalkaväen ja epäsuoran tulen yhteistoiminta on kehittynyt Suomessa vuosien 1946 ja 2000 välillä.

Alakysymyksinä pyrin selvittämään seuraavat asiat: miten jalkaväen ja epäsuoran tulen yhteistoiminta kehittyi taisteluohjesäännöissä? Miten tämä kehitys näkyy ampumaohjelmistojen muutoksessa? Mitkä tekijät vaikuttivat muutoksiin ja millainen oli eri tekijöiden keskinäinen suhde? Vastasivatko ampumaohjelmiston kuvaamat taisteluammunnat sisällöltään taisteluohjesäännön asettamia vaatimuksia joukon osaamiselle? Jos taisteluohjesäännöissä esiintynyttä toimintaa ei ilmennyt ampumaohjelmistossa, pyrin selvittämään syyn tähän puutteeseen. Samoin pyrin arvioimaan riittikö ampumaohjelmiston määrittämä taisteluammuntojen suorituskertojen määrä luomaan joukolle riittävää osaamista ja harjaantumista jalkaväen ja epäsuoran tulen yhteistoiminnassa.

Tutkimusmenetelmänä käytin laadullista sisällönanalyysiä. Aineistosidonnaisella vertailulla ja induktiivisella päättelyllä pyrin löytämään vastaukset tutkimuskysymyksiini. Vertasin jalkaväen ampumaohjelmistoissa kuvattuja taisteluammuntoja sillä hetkellä käytössä olleiden taisteluohjesääntöjen kuvaamaan jalkaväen tapaan taistella. Jos taisteluohjesäännön ja ampumaohjelmiston vaatimukset eivät olleet yhtenevät, yritin selvittää mistä eroavaisuus johtui. Pääosassa ampumaohjelmistoja toteutettavien ammuntojen kuvaus oli varsin yleinen, ilman tarkkoja yksityiskohtia suoritustavasta tai vaatimuksia opetustarkoitukseen. Näissä tapauksissa analyysin mahdollisti noin kahdenkymmenen vuoden omakohtainen kokemukseni taisteluammuntojen suunnittelusta ja johtamisesta; suurin johtamani kokonaisuus on ollut vahvenne-

tun komppanian hyökkäysammunta, jota tuettiin kevyellä ja raskaalla kranaatinheittimistöllä sekä kenttätykistöpatteristolla.

1.3. Tutkimuksen näkökulma, käsitteet ja rajaus

Tutkin jalkaväen ja sitä tukevan epäsuorantulen yhteistoiminnan kehittymistä jalkaväen taisteluammunnoissa käyttöön hyväksytyjen jalkaväen ampumaohjelmistojen näkökulmasta. Tutkimuksen painopiste oli jalkaväen epäsuoraa tulta sisältäneet taisteluammunnat eikä tutkimukseni kata erilaisia jalkaväen ase- tai koulutushaarakohtaisia tai muiden aselajien ammuksia.

Tutkimukseni on rajattu koskemaan ajanjaksoa 1946 – 2000. Vuosi sodan päättymisen jälkeen julkaistiin ensimmäinen sodan jälkeinen ampumaohjelmisto. Vuoden 1995 ampumaohjelmistoa vuonna 1998 päivitettäessä muotoutuivat taisteluammunnat nykyisin käytössä olevan ampumaohjelmiston kaltaisiksi taisteluammuntojen osalta.

Ampumaohjelmisto on koulutuksellinen normi, jolla määrätään millaisia ammuksia yksittäiset miehet ja joukot ampuvat eri koulutuskausina. Ampumaohjelmisto määrittää kuhunkin ammuntaan aiheen, koulutuksellisen tavoitteen sekä käytettävät ampumatarvikkeet ja niiden käytön.³ Ampumaohjelmistot on laadittu aselajeittain ja ne jakautuvat yleensä kolmeen isompaan kokonaisuuteen: perusammunnat, koulutushaarakohtaiset ammunnat ja taisteluammunnat. Vuoteen 1995 asti taisteluammunnat oli lisäksi jaettu valmistaviin (tai kenttäammuntoihin) ja varsinaisiin taisteluammuntoihin. Valmistavat taisteluammunnat (ja kenttäammunnat) katosi terminä vuoden 1995 ampumaohjelmistossa, mutta niiden opetustarkoituksen siirtyivät lisääntyneisiin varsinaisiin taisteluammuntoihin. Tässä tutkimuksessa tarkastelen vain jalkaväen ampumaohjelmistoa.

Epäsuoraan tuleen kuuluu kranaatin- sekä raketinheittimistön ja tykistön tuli. Epäsuoran tulen järjestelyihin kuuluu itse ampumatoiminnan (tuliasemat ja niillä tapahtuva toiminta) lisäksi tulenjohto.⁴ Tulenjohtaja toimii yleensä kiinteässä yhteistoiminnassa tuettavan jalkaväkijoukon johtajan kanssa ja tulenjohtotoiminta edellyttää toimivaa viestiyhteyttä tuliasemiin. Tässä tutkimuksessa epäsuoran tulen puolelta tarkastellaan ennen muuta tulenjohtajan yhteistoimintaa jalkaväkijoukon johtajan kanssa, eikä tuliasematoimintaan tai viestiyhteyksien järjestelyihin oteta kantaa. Raketinheittimien tulta ei missään jalkaväen ampumaohjelmistois-

³ Kirjoittajan määritelmä.

⁴ Kirjoittajan määritelmä.

sa ole määritetty jalkaväen tueksi, joten olen rajannut epäsuorasta tulesta raketinheittimistön tutkimukseni ulkopuolelle.

Jalkaväki muodostaa maavoimien taisteluvoiman rungon jakautuen useampaan koulutushaaraan (esimerkiksi jääkäri, panssarintorjunta, tiedustelu, panssari).⁵ Tutkimuksessa tarkastelen kivääri- ja jääkärijoukkoja, jotka muodostavat jalkaväen yleisimmän osuuden ja iskukyvyn ytimen.

Taisteluammunta on kovin ampumatarvikkein toteutettu taisteluharjoitus, jossa ase- ja ampumakoulutuksen oppitunneilla, harjoituksissa ja perusammunnoissa opittu aseenkäsittelytaito ja ammunnan perustaito sekä taistelukoulutuksessa opittu taistelutekniikka ja taistelutaito liitetään yhteen. Taisteluammunnassa ampuva joukko toimii suullisesti ja maalitoiminnan avulla kuvatun tilanteen perusteella. Ampuvan joukon toimintaa, tulitoiminta mukaan lukien, johtaa harjoitusjoukon kokoonpanoon kuuluva johtaja. Yksittäisen ampujan ollessa kyseessä myös itse ampuja voi päättää tulitoiminnasta ammunnan johto- ja varohenkilöstöön kuuluvien valvomana. Taisteluammunta toteutetaan yleensä ampuma-alueella.⁶

Taisteluohjesääntö kertoo miten sodan aikana taisteluja aiotaan käydä ja miten taistelut tuli kouluttaa ja harjoitella rauhan aikana.⁷ Tutkimuksessa tarkastelen Jalkaväen taisteluohjesääntöjä (JVO) sekä niiden kuvausta jalkaväen ja sitä tukevan epäsuorantulen yhteistoiminnasta.

1.4. Tärkeimmät lähteet ja lähdekritiikki

Tutkimuksessa tukeuduin pääasiassa primäärlähteisiin: erilaisiin asiakirjoihin. Jalkaväen ampumaohjelmistot vuosilta 1946, 1964, 1967, 1974 ja 1995 luovat pohjan tutkimukselle. Mahdolliset päivitykset kertovat joihinkin yksityiskohtiin kohdistuneista muutostarpeista, niistä tärkeimpänä vuoden 1998 päivitys. Mielenkiintoisena yksityiskohtana Kansallisarkistosta löytyi 1940- luvun lopusta tai 1950- luvun alusta peräisin oleva ampumaohjelmisto, johon kyllä epäsuorasti viitataan esimerkiksi yliluutnantti Jaana Patterin tutkielmassa⁸, mutta jota ei muuten käsitellä hänen tutkimuksessaan. Sitä ei myöskään löydy kapteeni Esa Haapalan diplomityön liitteestä, johon hän on kirjannut tutkimuksensa ajankohtaan (vuosi 1979) mennessä

⁵ Kirjoittajan määritelmä.

⁶ Maavoimien varomääräys D2.1; ampuminen pienikaliiperisilla aseilla, HN474 20.6.2017

⁷ Kirjoittajan määritelmä.

⁸ Patteri Jaana: Ampumaohjelmiston mukaisten jalkaväen taisteluammuntojen kehittyminen vuosina 1945 – 1992, Sotatieteiden maisterikurssin tutkielma 2016, s. 26; viittaus pataljoonan ammunnan muuttamisesta vahvennetun komppanian ammunnaksi.

Suomen Puolustusvoimissa käytössä olleet ampumaohjelmistot.⁹ Tämän tutkimuksen kannalta tämä ampumaohjelmisto on erityisen mielenkiintoinen, koska siinä on ainoana ohjelmistona mukana pataljoonan taisteluammuntoja ja lisäksi eri ammunnat on kuvattu varsin yksityiskohtaisesti. Koska en kyennyt määrittämään tarkasti kyseisen ampumaohjelmiston hyväksymisaikaa, käytän raportissani tästä ampumaohjelmistosta nimitystä ”Jokeri”- ampumaohjelmisto.

Jalkaväen ja epäsuorantulen yhteistoiminnan vaadetta ei ole lähellekään kaikissa taisteluammunnoissa, joten osa ampumaohjelmistoissa olleista ammunnoista jäi tutkimukseni ulkopuolella. Haasteen tutkimukselle aiheutti yleinen suuripiirteisyys ammuntojen kuvaamisessa pääosassa ampumaohjelmistoja, jolloin ammunnan sisällön analysointiin ei ollut yksinkertaista tietä. Selkeä muutos tapahtui 1990- luvun ampumaohjelmistoissa, joihin liitettiin mukaan yksityiskohtaiset esimerkit ammuntojen toteuttamisesta, jolloin analyysi oli huomattavasti helpommin toteutettavissa.

Jalkaväen taisteluohjesääntöjä on useille eri organisaatio- tasoille alkaen ryhmän taistelutekniikasta ja päätyen prikaatin taisteluun. Kaikissa tutkimuksen tarkastelujakson ampumaohjelmistoissa oli mukana joukkueen ammuntoja, joten tarkastelin joukkueen taistelun osalta vuosien 1947 (Jalkaväen taisteluopas III osa - kiväärijoukkue), 1957 (Jalkaväen taisteluohjesääntö IV osa – kivääri- ja konekiväärijoukkueen taistelu), 1974 (Jalkaväen taisteluohjesääntö III osa – ryhmän ja joukkueen taistelu), 1988 (Jalkaväen taisteluohjesääntö III osa – luonnos) ja 1999 (Joukkueen opas) ohjesääntöjä tai oppaita. Komppanian taisteluammunnat puuttuivat jalkaväen ampumaohjelmistosta vuosina 1964 – 1998, joten komppanian oppaista otin tarkasteluun Jalkaväen taisteluoppaan V osan (kiväärikomppania) vuodelta 1954 ja vuoden 1989 Jääkärikomppanian oppaan. Pataljoonan taistelun osalta tutustuin Jalkaväen Taisteluohjesäännön II osaan – Pataljoonan taistelu vuodelta 1955, koska 1950- luvulla käytetyssä ”Jokeri”- ampumaohjelmistossa on mukana pataljoonan taisteluammuntoja. Kranaatinheittimistön osalta tutustuin Kranaatinheitinohjesääntö II – taistelutoimintaan vuodelta 1979. Kyseessä on kuitenkin pääosin ampumateknisestä oppaasta, jossa ei oteta kantaa yhteistoimintaan tuettavan jalkaväen kanssa.

⁹ Haapala, Esa: Jalkaväen ampumaohjelmiston tarkoituksenmukaisuus ja kehittämistarve, Sotakorkeakoulun diplomityö 1979, liite 2.1.

Näitä tukivat erilaiset kouluttajille suunnatut opetuspaketit ja oppaat, kuten Upseerinkäsikirja osa III vuodelta 1953 ja Taistelukoulun opetusmoniste ”Taisteluammunnat, niiden järjestäminen ja suorittaminen” vuodelta 1950. Näiden anti jäi kuitenkin vähäiseksi, koska taisteluammuttoja käsiteltiin pääasiassa joukkueen kivääricaliiperisen aseistuksen käytön kannalta eikä yhteistoiminnan käytännön toteutukseen tukevan epäsuoran tulen kanssa kiinnitetty erityistä huomiota.

Kenttätykistön osalta tarkastelin Kenttätykistön taisteluohjesääntöä II vuosilta 1972, 1989 ja 1997 sekä IV vuodelta 1960. Lisäksi tarkastelin Kenttätykistön ampumaohjesääntöä vuosilta 1947 ja 1966. Kaikkien kenttätykistön oppaiden kohdalla lopulta kyseessä oli vertaaminen jalkaväen kranaatinheittämisen ja tykistön käyttöä vastaaviin lukuihin. Kenttätykistön ohjesäännöt keskittyivät hyvin paljon ampumatekniseen ohjeistukseen ja tykistön sisäiseen toimintaan eivätkä siten tarjonneet apua tuettavan joukon kanssa tehtävän yhteistyötä koskevan analyysin tekemiseen.

Analyysin kannalta antoisan lähdeaineiston muodostivat ampumaohjelmistoihin viittanneet koulutusohjeet ja ohjausasiakirjat sekä tutkimukset ampumaohjelmistojen kehitystarpeista. Näitä ja ampumaohjelmistöjä vertailemalla olisi ollut mahdollista löytää syitä tapahtuneisiin muutoksiin – tai jos muutosta ei ole tapahtunut, pohtia syitä muuttumattomuuteen. Valitettavasti näiden asiakirjojen pääsisältö oli kivääricaliiperiseen taisteluun liittyvää eikä siten auttanut yhteistoimintaa koskevan analyysin teossa. Ampumaohjelmistojen päivitystyöhön liittyvät muistiot ja lausunnot olisivat puolestaan tarjonneet tietoa muutosten taustalla olleesta pohdinnasta tai vaihtoehtoista, jotka eivät toteutuneet. Niiden löytäminen osoittautui kuitenkin haasteelliseksi ja harvoissa löytyneissä asiakirjoissa keskityttiin kivääricaliiperisiin aseisiin suorittamaan toimintaan ja eikä jalkaväen taistelua tukevan epäsuoran tulen käyttöä käsitelty. Kaikki aineisto oli suomenkielistä.

2. JALKAVÄEN TAISTELU

2.1. Sodan ajan taistelukenttä

Asevoimien väitetään yleisesti valmistautuvan edelliseen sotaan. Tämä on tietyllä tavalla totta ja luonnollista välittömästi sodan jälkeen, kun todellisella taistelukentällä saadut kokemukset ovat vielä kirkkaana mielessä. Vuoden 1944 torjuntataistelut muokkasivat Suomen Puolustusvoimien kuvaa taistelukentästä sekä sen olosuhteista ja tulevilla taistelukentillä valmistauduttiin torjumaan vihollisen massamainen sekä keskitetyllä tulituella tuettu hyökkäys. Vastauksena tähän haasteeseen tuli puolustuksen olla hyvin valmisteltua ja tulenkäytön koordinoitua.¹⁰ Hyökkäyksen nähtiin kuitenkin olevan ainoa keino saavuttaa taistelukentällä voitto.¹¹ Puolustuksella siis saatiin vihollinen pysäytettyä ja mahdollistettiin siten oma hyökkäys vihollisen lyömiseksi. Taistelun keskiössä oli pataljoona, jonka nähtiin olevan pienin itsenäiseen taisteluun kykenevä organisaatio.

1960-luvulta alkaen korostettiin vihollisen pyrkivän liikkuvilla panssaroiduilla ajoneuvoilla useaa eri reittiä häikäilemättömästi puolustajan syvyyteen. Perinteisten maastoesteiden, kuten vesistöjen, nähtiin menettäneen merkitystään; osin niiden nähtiin jopa muuttuneen vihollisen toimintaa nopeuttaviksi alueiksi. Myöskään pimeyden tai huonojen sääolosuhteiden ei nähty enää olevan entisenlainen este vihollisen toiminnalle. Vihollisen liikkeen tukena nähtiin olevan voimakas ja kauaskantoinen epäsuora tuli sekä ilmasta-maahan tuki. Myös ydinräjähteiden ja taistelukaasujen käyttöä ei suljettu pois. Taistelukentän kuva vaati omilta joukoilta kykyä nopeaan tehtävän toimeenpanoon sekä yllättävään ja keskitettyyn tulenkäyttöön.¹² Nämä saavutettiin taisteluvalmiuden ylläpidolla, olosuhteiden hyödyntämisellä, aktiivisuudella sekä yksiköiden ja tulen vaikutuksen keskittämällä.¹³ Taistelemisen saarrettuna ja eristyksistä muusta joukosta nähtiin normaalitilanteena, kun tarkasteltiin jalkaväkijoukkuetta tai -komppaniaa.

1970-luvun lopulla ja 1980-luvun alussa vihollisen toiminta nähtiin samankaltaisena, mutta kaikkien vihollisen joukkojen ei nähty olevan ensilinjan mekanisoituja joukkoja.¹⁴ Taistelukenttä nähtiin nopeita tilanteenmuutoksia ja yllätyksiä sisältävänä kokonaisuutena, joka vaati

¹⁰ Jalkaväen taisteluohjesääntö II osa, Pataljoonan taistelu, Länsi-Savon Kirjapaino Oy, Mikkeli 1955, s. 182.

¹¹ Sama, s. 101.

¹² Jalkaväen taisteluohjesääntö I, Pataljoonan taistelu, Länsi-Savon Kirjapaino Oy, Mikkeli 1968, s. 13–14.

¹³ Sama, s. 23–24.

¹⁴ Jalkaväen taisteluohjesääntö I osa, Pataljoonan taistelu, Valtion painatuskeskus, Helsinki 1978, s. 14.

joukolta jatkuvaa taisteluvalmiutta ja kykyä nopeaan tehtävän aloittamiseen.¹⁵ Ratkaisuna käytettiin koulutuksen ja harjoittelun lisäksi vakioituja perustaistelumenetelmiä, joilla pyrittiin toiminnan käynnistymisen nopeuttamiseen.¹⁶ Jalkaväkikomppanian roolia taistelukentällä ja kykyä itsenäisiin tehtäviin alettiin korostamaan.

Lähestyttäessä 1980- luvun loppua vihollisen yleisessä toiminnassa ei nähty muutosta, mutta suomalaisen maaston omalaatuisuutta ja sen aiheuttamaa haittaa mahdolliselle hyökkääjälle korostettiin. Ratkaisuun pyrittiin aikaisempaa enemmän vihollista viivytyksellä ja ylläköillä kuluttaen sekä edullisiin maastokohtiin sijoittuvalla puolustuksella.¹⁷ Johtamisessa korostettiin tilanteenarviointia ja siihen liittyvää käskemistä. Joukkojen perustaistelumenetelmät olivat lieventyneet ennalta sovittaviksi toiminnoiksi.¹⁸ Oman joukon kykyyn pitää käsketty puolustusasema uskottiin aikaisempaa enemmän.

1990- luvulla nähtiin että omien joukkojen kyky liikkuvaan sodankäyntiin olisi huomattavasti parantunut lisääntyneen mekanisoinnin ansiosta ja osin jopa joukkueellakin nähtiin mahdollisuuksia itsenäiseen toimintaan. Puolustus kuitenkin pysyi taistelun keskiössä, koska vain onnistuneen torjunnan nähtiin mahdollistavan vihollisen lyömisen.¹⁹

Yksi asia on kuitenkin säilynyt vuodesta toiseen: taistelukentällä varsinaisen ”tappotyön” tekee ja taistelujen taakan kantaa jalkaväki. Jalkaväen taistelun onnistuminen vaatii sitä tukevien joukkojen toiminnan ja tulen liittämistä jalkaväen omaan tuleen ja liikkeeseen yhdeksi yhtenäiseksi kokonaisuudeksi sekä näiden osatekijöiden vaikutuksen keskittämistä. Ajatuksena tämä koordinointi voi tuntua helpolta ja yksinkertaiselta, mutta sen käytännön suorittaminen (suunnittelu ja johtaminen) ei ole yksinkertaista edes muodollisissa harjoituksissa. Yhteistoiminnan onnistuminen taistelukentän oloissa vaatii yhteistoiminnan harjoittelua ja siinä harjaantumista mahdollisimman aidoissa olosuhteissa. Oleellinen osa tätä harjaantumista on totuminen viivästyksiin, väärinkäsityksiin ja vajavaisiin perusteisiin.

¹⁵ Jalkaväen taisteluohjesääntö II osa – Komppanian taistelu, Valtion painatuskeskus/K. J. Gummerus Osakeyhtiön kirjapainossa, Jyväskylä 1981, s. 11.

¹⁶ Jalkaväen taisteluohjesääntö III osa (Ryhmän ja joukkueen taistelu) 1974, Savon Sanomain Kirjapainoyhtiöt/Kirjapaino Oy, Savo 1974, s. 19.

¹⁷ Jalkaväen taisteluohjesääntö I (Luonnos), Pääesikunta 15.6.1988, s. 18–19.

¹⁸ Jalkaväen taisteluohjesääntö III osa (Luonnos), Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä 1988, s. 31.

¹⁹ JVO I (1988), s. 104.

Sotilaskoulutuksessa perusajatuksena tulee olla se, että annettava koulutus vastaa mahdollisimman aidosti kyseisen joukon sodan ajan käyttöperiaatteita.²⁰ Taisteluohjesäännöissä kuvataan kulloinkin arvioitu taistelukenttä, sen olosuhteet, vihollisen yleinen toimintamalli ja määritetään taistelun voittamiseksi tarvittavat menetelmät omille joukoille. Luvussa 3 luodaan katsaus tutkimusajan voimassaolleisiin jalkaväen taisteluohjesääntöihin ja tarkastellaan miten epäsuoran tulen tuki jalkaväelle ja siihen liittyvä yhteistoiminta on kehittynyt.

2.2. Koulutus ja harjoittelu

Koulutuksen kokonaisuuden tarkoituksena on saada sodan ajan joukko koulutettua ja harjaannutettua toimimaan taisteluohjesäännön kuvaamissa taistelukentän olosuhteissa sekä luoda joukolle taistelun voittamiseen tarvittavat taidot. Taistelutaitoa on kyettävä kehittämään koko ajan, sillä sotilasjoukon aseistus ja materiaali kehittyvät varsinkin kriisitilanteissa nopeasti.²¹ Parhaimmillaan joukon sotilaallinen suorituskyky on silloin, kun joukko on harjaantunut yhdessä ja jokaiselle taistelijalle on löytynyt oma, kyseisen yksilön ominaisuuksia ja taitoja parhaiten vastaava, tehtävä.

”Komppanian kouluttaminen suorituskykyiseksi joukoksi alkaa rauhan aikana varusmiesten astuessa palvelukseen” todetaan Komppanian taisteluohjeessa vuodelta 2008. Koulutus on suunniteltava nousujohteiseksi kokonaisuudeksi, jossa eri harjoituksen vaiheet tukevat toisiaan ja liittyvät tavoiteltavaan loppuasetelmaan: sodan ajan joukkoon.²² Haasteen tälle kokonaisuudelle tuo käytössä olevan koulutusajan rajallisuus. Painopiste koulutuksessa olisikin siis asetettava siihen osuuteen, joka parhaiten valmentaa joukkoa sodan ajan taistelukentälle.

Asioiden oppiminen vaatii myös toistoja. Yksinkertaisen perustaidon oppiminen automaatio-
tasolle vaatii satoja, jollei tuhansia toistoja. Taitoja vaativaa monimutkaisempaa suoritusta ei kyetä toistamaan lukuisia kertoja, vaan suoritus on ensin opetettava pala kerrallaan. Tällöin samalla kun osa suorituksesta kerrataan, opetetaan koulutettavalle suorituksesta myös jotain uutta, jolloin koulutettava muistaa paremmin uuden asian ja toisaalta kerratun asian muistaminen vahvistuu.²³ Lopulta kokonaissuoritusta harjoitellaan useampi kerta sovelletusti, jotta koulutettava kykenisi toimimaan oikein myös uusissa ja yllättävissä tilanteissa.

²⁰ Kouluttajan opas, Edita Prima Oy, Helsinki 2006, s. 14.

²¹ JVO II (1981), s. 52.

²² Komppanian taisteluohje, Edita Prima Oy, Helsinki 2008, s. 175.

²³ Kouluttajan opas 2006, s. 21.

Suomen puolustus perustuu reserviläisistä tarvittaessa perustettaviin sodan ajan joukkoihin. Asevelvollisuuden ensimmäisen osan, varusmiespalveluksen, aikana annetun koulutuksen perusteella muodostetaan sodan ajan joukko reserviin. Tämän joukon osaamisen ylläpitämiseksi järjestetään kertausharjoituksia muutaman vuoden välein. Erityisen tärkeitä kertausharjoitukset ovat silloin, kun sodan ajan joukon suunniteltu tehtävä muuttuu.

Koulutustapahtumat ovat monenlaisia alkaen oppitunneista sekä muodollisista koulutuksista, jatkuen perus- ja sovellettuihin harjoituksiin ja erilaisiin osaamista mittaaviin testeihin ja kokeisiin. Perusharjoituksissa koulutettava asia opetetaan todellisuutta helpommassa ympäristössä, kun taas soveltavissa harjoituksissa koulutettavan oletetaan tekevän itsenäisiä ratkaisuja erilaissa tilanteissa saamansa koulutuksen mukaan. Harjoitukset voivat tähdätä yksittäisen taistelijan taitojen kehittämiseen tai koko joukon harjaannuttamiseen. Kaikessa pyritään nousujohteisuuteen ja koulutettavien lisääntyneeseen kykyyn mukautua olosuhteisiin ja tehdä itsenäisiä ratkaisuja omassa tehtävässään.²⁴

Ase- ja ampumakoulutus aloitetaan oppitunneilla ja aseiden käsittelykoulutuksella sekä niitä seuraavilla perusammunnoilla. Nämä koulutustapahtumat ovat luonteeltaan muodollisia ja niissä olisi saatava yksittäiselle miehelle niin paljon toistoja, ettei perusasioihin tarvitsisi puuttua kouluttajan toimin myöhemmissä ammunnoissa, vaan yksittäiset miehet ja ryhmät osaavat toimia aseensa kanssa turvallisesti.²⁵ Yksittäisen miehen ampumataito rakennetaan perusammunnoissa, jotka suoritetaan muodollisina ammuntoina ampumaradoilla.²⁶ Koulutushaaran ammunnat puolestaan harjoittavat yksittäistä miestä tai ryhmää käsittelemään koulutushaaran mukaista asetta tai asejärjestelmää tilanteen mukaan sovelletusti. Näistä osa suoritetaan ampumaradoilla perusammuntoina ja osa taisteluammuntoina. Lopuksi siirrytään joukkueen tai suurempien joukkojen taisteluammuntoihin, joissa yhdistetään eri koulutushaarojen tai ryhmien toiminta yhden johdon alaisuuteen. Niissä jalkaväkijohtaja johtaa joukkoaan ja sille osoitettuja vahvistuksia sekä tukevia osia hänelle käsketyn tehtävän suorittamiseksi.

Taistelukoulutuksessa opetetaan ja harjaannutetaan yksittäisen taistelijan ja joukon taitoja taistelukentän eri toiminnoissa ilman kovia ampumatarvikkeita.²⁷ Harjoitusampumatarvikkeiden ja –välineiden sekä simulaattoreiden käytöllä mahdollistetaan taistelun harjoittaminen kohtalaisen turvallisesti ilman todellista tulivaikutusta. Tämä valmistee joukkoa toimimaan oikein ja turvallisesti taistelukoulutuksen huipentumassa, taisteluammunnoissa. Taistelukou-

²⁴ Kouluttajan opas 2006, 56–57.

²⁵ Sama, s. 100–101.

²⁶ Sama, s. 105.

²⁷ Sama, s. 116.

lutuksen haasteena on isompia joukkoja, kuten komppania tai pataljoona, koulutettaessa yksittäisen miehen mielekkään koulutuksen järjestäminen.

Jalkaväen ja sitä tukevan epäsuoran tulen yhteistoiminta on ennen muuta kahden johtajan – joukkueenjohtajan (ennen vuotta 1988 kirjoitettiin muodossa joukkueen johtaja) sekä tulenjohtajan – välistä yhteistoimintaa. Johtajakoulutuksen osana taistelukoulutuksessa johtajille opetetaan perusteet jalkaväen ja epäsuoran tulen yhteistoiminnasta muodollisesti siten, että kouluttaja kuvaa toisen yhteistoimintaosapuolen toiminnan (jalkaväkijohtajalle tulenjohtajan ja päinvastoin) koulutettavalle ja ohjaa tämän oikeaan toimintaan. Tätä harjoittelua jatketaan sovelletusti linjan omissa harjoituksissa samalla periaatteella, jotta jokainen koulutettavista tulevista johtajista pääsee useamman kerran toimimaan omassa johtotehtävässään. Samalla miehistötehtävässä toimivat muut johtajiksi koulutettavat näkevät muiden suorituksia sivusta ja toivottavasti myös oppivat niistä. Johtajakoulutuksen lopuksi eri linjoilla koulutetut pääsevät harjoittelemaan yhdessä omaa tehtäväänsä taisteluharjoituksissa, mutta näitä harjoituksia ei todennäköisesti ole niin montaa, että kaikki koulutettavat pääsisivät harjoittelemaan tulevaa tehtäväänsä.

Johtajakoulutuksen jälkeen joukkueenjohtajat ja tulenjohtajat sijoitetaan osaksi sodan ajan joukkoa ja he pääsevät harjaantumaan omassa tehtävässään tätä joukkoa koulutettaessa. Tässä koulutuksessa oma epäsuora tuli kuvataan alkuvaiheessa kouluttajan tilanteenkuvauksella ja myöhemmissä harjoituksissa tulenkuvauksella sekä simulaattoreilla. Tulenkuvauksista ja simulaattoreita käytettäessä on kuitenkin vaarana toimintojen ”oikaiseminen”. Koska tällöin tulivaikutus synnytetään kouluttajan toimesta, eikä kranaatteja oikeasti tulikomennon mukaan ampumalla, on toiminta merkittävästi nopeampaa sekä varmempaa kuin oikeassa tilanteessa. Oikeaan taistelukenttään kuuluu epätietoisuus, odottaminen sekä vastoinkäymiset ja niihin pitää kouluttautua jo rauhan ajan harjoituksissa.²⁸ Tähän päästää taisteluammunnoissa, kun niissä käytetään oikeaa epäsuoraa tulta.

²⁸ Kouluttajan opas 2006, s. 125.

2.3. Taisteluammunnat koulutuksen huipentumana

Taisteluammunnat ovat taistelukoulutuksen huipentuma; taistelukoulutusta kovia ampumatarvikkeita ja taistelukranaatteja käyttäen. Taisteluammuntojen asemaa ja tarpeellisuutta kyseenalaistetaan aika ajoin. Syynä on niiden riskialttius; pyrittäessä luomaan mahdollisimman todennukainen (sodan olosuhteita kuvaava) harjoitustilanne, altistetaan ammuntaan osallistuva henkilöstö huomattavasti normaalia koulutusta suurempaan vaaraan. Seurauksena on välillä materiaali- ja henkilövahinkoja. Mikään muu koulutustapa ei kuitenkaan opeta joukkoa käyttämään omaa aseistustaan tehokkaasti ja samalla itselle turvallisesti.

Ymmärrettävistä syistä taisteluammunnassa ei omaan joukkoon kohdisteta todellista asevaikutusta, vaan vihollisen toimintaa ja tulenkäyttöä kuvataan maalitoiminnalla, tulenkuvauksella, paukkupatruunoilla ja niitä täydentävällä tilanteenkuvauksella. Ajatus myös oman epäsuoran tulen korvaamisesta tulenkuvauksella taisteluammunnoissa on kyllä perusteltu kustannussäästöjen sekä ajanvoiton kannalta. Se on varsin suosittu vaihtoehto ammunnan johtajien joukossa; onhan tulenkuvauksen toteuttaminen huomattavasti helpompaa ja yksinkertaisempaa kuin oikea tukevan epäsuoran tulen käyttö. Samalla tulenkuvaukseen turvautuminen kuitenkin havaintojeni mukaan helposti johtaa taisteluammunnassa toiminnan ”oikaisemiseen”; yhteistoiminnan käytännön toteutus ja harjoittelu jätetään pois ja tukeva epäsuoratuli on vain osa ammunnan kuviota ”onnistuen” aina juuri siten, kuin tuettava jalkaväki tarvitsee. Tällainen toiminta ei mielestäni opeta eikä harjaannuta johtajia toimimaan yhdessä ja luo ainoastaan vääristyneen kuvan taistelukentän olosuhteista.

Ampumaohjelmistoissa määritetään mitkä taisteluammunnat ammutaan milläkin koulutuskaudella, reservin kertausharjoituksissa tai osana johtajakoulutusta ja kuinka monta kertaa. Johtajakoulutuksen aikana suoritettavissa ammunnoissa on huomioitava, että suurin osa koulutettavista toimii niissä miehistötehtävissä eikä tulevassa sodan ajan tehtävässään. Siten suurin osa johtajista pääsee osallistumaan omaan tehtävään liittyvään taisteluammuntaan vasta osana tulevaa sodan ajan joukkoaan. Luvussa 4 analysoin tutkimusajan jalkaväen taisteluampumaohjelmistoja niiden sisältämän jalkaväen ja epäsuorantulen välisen yhteistoiminnan harjoittelun kannalta.

3. JALKAVÄEN JA EPÄSUORANTULEN YHTEISTOIMINNAN KEHITTYMINEN TAISTELUOHJESÄÄNNÖISSÄ

Toisen maailmansodan jälkeen Puolustusvoimissa käynnistettiin eri taisteluohjesääntöjen päivittäminen. Ensimmäisenä päivitettiin vuonna 1947 sodanaikaisia oppaita julkaisemalla Jalkaväen taisteluopas III osa – Kiväärijoukkue, joka täydensi voimassa ollutta ohjesääntöä kumoten kyseisen ohjesäännön joukkuetta koskevat luvut.²⁹ Tämän jälkeen kerättiin usean vuoden ajan laajalti sotakokemuksia ja pyrittiin samalla huomioimaan sotatekninen kehitys mahdollisimman hyvin. Uudistetut jalkaväen taisteluohjesäännöt komppanialle ja pataljoonalle julkaistiin vuosina 1954 ja 1955.

3.1. Joukkueen taisteluopas 1947 päivittää sotakokemukset kiväärijoukkueen taisteluun

Puolustusvoimain komentaja vahvisti 8.10.1947 käyttöönotettavaksi Jalkaväen taisteluoppaan III osan (Kiväärijoukkue). Yhteistoimintaa tykistön ja kranaatinheittimistön tulenjohtajien kanssa korostetaan kiväärijoukkueen taistelun onnistumisen edellytyksenä; yhteistoiminnan tulee tapahtua joustavasti, varmasti ja nopeasti. Sotakokemusten perusteella oppaassa korostetaan joukkueen roolia osana komppaniaa ja joukkueen itsenäistä taistelua pidetään poikkeustapauksena.³⁰ Joukkueen johtajan oma-aloitteellisuutta ja itsenäisyyttä korostetaan vain kohtaamishyökkäystilanteessa.³¹

Täten joukkueen yhteydenpidossa, tilannekuvassa ja johtamisessa komppanian päällikkö on joukkueen johtajan kannalta selkeästi tärkeämpi henkilö kuin joukkuetta mahdollisesti tukevat tykistön ja kranaatinheittimistön tulenjohtajat. Epäsuoran tulen järjestelyistä joukkueen johtajalle korostetaan ennen kaikkea tulenjohtajien sijainti tiedon merkitystä.³² Tämä vaatimus osoittaa, että joukkueen johtaja ja tulenjohtajat toimivat normaalitilanteessa eri johtamiskoilla. Sama periaate ilmenee myös joukkueen hyökkäystaistelun yhteydessä, jossa joukkueen johtaja itse tahdittaa liikkeen etenemistä hänelle etukäteen annettujen varmuusetaisyysien mukaan ja osoittaa taistelun aikana mahdollisia uusia maaleja tulenjohtajille esimerkiksi taistelulähetin välityksellä.³³ Viivytystaistelun yhteydessä puolestaan todetaan: ”Joukkueen johtaja on vastuussa siitä, että joukkueeseen kuulumattomat edessä olevat, esim. tulenjohtajat, saavat tiedon irtaantumishetkestä.”³⁴ Jopa niinkin rajatussa tehtävässä kuin iskuosastona toi-

²⁹ Jalkaväen taisteluopas III osa, Kiväärijoukkue, Sanoma Oy, Helsinki 1947, s. 3.

³⁰ Sama, s. 9–10.

³¹ Sama, s. 40.

³² Sama, s. 16.

³³ Sama, s. 32–33.

³⁴ Sama, s. 67.

mittaessa joukkueen johtajan ja mahdollisesti mukana olevan tulenjohtajan välillä ei näyttäisi olevan selkeää käskyvaltasuhdetta, esimerkiksi yllättävässä tilanteessa tykistön tulta ohjeistetaan käytettävän tulisuunnitelman mukaisesti joko iskuosaston johtajan tai iskuosaston mukana olevan tulenjohtajan pyynnöstä.³⁵

Tulenjohtajien sijainti ja yhteydenpitotapa heihin olivatkin mukana kaikissa joukkueen johtajan antamissa käskyissä.³⁶ Näissä kaikissa joukkueen johtaja antoi koko käskyn eikä tulenjohtajien siten kaikesta päätellen oletettu olevan paikalla. Tämä on asettanut huomattavan lisävaatimuksen yksittäisen joukkueen johtajan osaamiselle. Tilanne oli sama muidenkin joukkueen taistelua tukevien aselajien kanssa; joukkueen johtajan oletettiin hallitsevan ne niin hyvin, että kykeni käskemään omalle joukolleen nämä erikoistaitoja vaativat asiat. Toisaalta voidaan ajatella, että tämän kaltaisen käytännön myötä käsketyt asiat olivat todennäköisesti yksinkertaisia ja ne kerrottiin ”jalkaväen kielellä”, jolloin ne olivat myöskin helpommin ymmärrettäviä kuin mahdolliset erikoismiesten antamat käskyt olisivat olleet.

Ohjesäännössä tykistön ja kranaatinheittimistön tukea pidetään joukkueen taistelun kannalta ratkaisevana tekijänä, jota on käytettävä epäroimättä hyväksi.³⁷ Puolustuksessa joukkueen tulisuunnitelmaa laadittaessa joukkueen johtajan on otettava huomioon alustavat tiedot kranaatinheittimistön ja tykistön tulisuunnitelmista. Suunnitelman laatimisen jälkeen joukkueen johtaja esittää tulenjohtajille toivomuksensa kranaatinheittimistön ja tykistön käytöstä joukkueen tukena.³⁸ Termin ”toivomus” käyttö ilmaisee selkeästi, ettei joukkueen johtajalla ollut käskyvaltaa tulenjohtajiin – ja sama periaate näyttäisi pätevän myös muihin joukkuetta tukeviin aselajijohtajiin. Joukkueen tulisuunnitelmaa tuli mahdollisten muutosten myötä täydentää ja sen pohjalta joukkueen johtaja laati joukkueensa puolustussuunnitelman, jossa mukana oli myös tykistön ja kranaatinheittimistön käyttö.³⁹

Joukkueen toimiessa iskuosastona joukkueen johtajan rooli epäsuoran tulen tuen suunnittelussa on käytännössä olematon; hyökkäystehtävän antava pataljoonan tai rykmentin komentaja järjestää yhteistoiminnan tykistön ja muun tulituen kanssa.⁴⁰ Joukkueen johtajan tehtäväksi jää korkeintaan hänelle annetun tulisuunnitelman vaiheiden toteutuksen aikauttaminen.

³⁵ JVO III (1947), 78.

³⁶ Sama, s. 16, 31, 41, 53 ja 70.

³⁷ Sama, s. 34.

³⁸ Sama, s. 49–50.

³⁹ Sama, s. 50–51.

⁴⁰ Sama, s. 74.

Kokonaisuutena Jalkaväen taisteluopas III osa (Kiväärijoukkue) vuodelta 1947 näki jalkaväikjohtajan ja tulenjohtajan olevan taistelukentällä yhteistoiminnassa (tai pikemminkin yhteydessä), jossa jalkaväikjohtajan tuli olla yhteydenpidon aktiivinen osapuoli ja pyrkiä omalla toiminnallaan varmistamaan joukkueelleen tarvitsemansa epäsuoran tulen tuki. Painopiste oli siis suunnitteluvaiheessa, jolloin joukkueen johtaja kykeni vaikuttamaan tykistön ja kranaatinheittimistön tulevaan käyttöön tulenjohtajan kautta. Jalkaväikjohtaja sai (ja hänen tuli) tehdä esityksiä (toivomuksia) epäsuoran tulen maaleista suunnitteluvaiheessa, mutta hänellä ei ollut suoranaista käskyvaltaa tykistön ja kranaatinheittimistön tulenkäyttöön edes taistelujen aikana. Tärkeintä taistelun onnistumiselle pidettiin joukkueen johtajan kykyä pitää itsensä tietoisena mitä tulenjohtajat tekivät ja mistä heidät löysi (tai miten heihin sai yhteyden), jotta yllättäviin tilanteenkehityksiin kyettiin vastaamaan tykistön tai kranaatinheittimistön tulella.

3.2. Joukkueelle oma taisteluohjesääntö 1957

Seuraava joukkueen taisteluohjesääntö, Jalkaväen taisteluohjesäännön IV osa (Kivääri- ja konekiväärijoukkueen taistelu), hyväksyttiin käyttöön 20.12.1956. Joukkueen roolia ennen muuta komppanian taistelun osana korostettiin yhä ja joukkueen johtajan johtamisen nähtiin kohdistuvan ennen muuta joukkueen omaan tuleen ja liikkeeseen, lähitaisteluun sekä joukkueen hallintaan ja huoltamiseen.⁴¹

Ohjesääntö mahdollistaa sen, että eri aselajijoukkojen johtajat (tulenjohtajat mukaan luettuna) tukevat joukkueen taistelua alistettuina joukkueen johtajan johtoon. Tällöin joukkueen johtaja pystyi antamaan joukkueen tulisuunnitelmaa tehtäessä vaatimuksensa mahdollisille tulenjohtajille.⁴² Yleensä tulenjohto kuitenkin nähtiin mahdollisesti joukkueen alueella toimivana ylemmän johtoportaan (komppania tai pataljoona) johdossa olevana toimijana, jonka sijainnista ja toiminnasta joukkueen johtajan oli oltava tietoinen⁴³ ja jolle oli välitettävä tärkeimmät tiedot, kuten viivytystaistelussa irtautumisen aloittaminen⁴⁴.

⁴¹ Jalkaväen taisteluohjesääntö IV osa (Kivääri- ja konekiväärijoukkue) 1956, Kauppalehti Oy:n Kirjapaino, Helsinki 1957, s. 9.

⁴² Sama s. 53 ja 84.

⁴³ Sama, s. 64 ja 89.

⁴⁴ Sama, s. 106.

Normaalissa tilanteessa tykistön ja kranaatinheittimistön tulenkäyttöön liittyvät asiat käskettiin joukkueen johtajalle komppanian päällikön toimesta, kun hän tarkasti joukkueen taistelusuunnitelman.⁴⁵ Seikka korostaa epäsuorantulen kokonaisuuden koordinointia komppanian alueella ja toisaalta kertoo mielestäni siitä, ettei tulenjohtovoiman arvioitu kuitenkaan riittävän joukkueen tasalle asti ja tämä kriittinen resurssi haluttiin pitää komppanian tai pataljoonan suorassa johdossa. Samoin oikeus heittimistön ja tykistön tulenavaukseen puolustustaistelussa varattiin yleensä vähintään komppanian päällikön tasalle. Poikkeuksena tähän olivat joukkueelle mahdolliset suoraan alistetut kevyet heittimet.⁴⁶

Johtopäätöstäni tulenjohtovoiman riittävyyden ongelmaan tukee hyökkäystä koskeva osuus taisteluohjesäännöstä, jossa todetaan: ”Hyökkäyksessä joukkueen johtaja saa tiedot tulitukiportaasta ja tykistön tulisuunnitelmista komppanian päälliköltä.”⁴⁷ Nämä tiedot joukkueen johtajalle käski joko komppanian päällikkö tai tulenjohtaja. Joukkueen johtajan vastuulla on tietojen yhdistäminen joukkueen tulisuunnitelmaan ja niiden käskeminen omalle joukolle.⁴⁸

Puolustuksessa komppanian ohjaus joukkueen toimintaan on vieläkin vahvempaa; kaikki lähtee liikkeelle komppanian päällikön käskiessä joukkueelle tehtävän lisäksi suoraan tukiasioiden summittaiset tulisuunnitelmat ja muut puolustusvalmisteluun vaikuttavat asiat.⁴⁹ Tämän perusteella joukkueen johtaja laatii oman joukkonsa tulisuunnitelman. Jos suunnittelun aikana tulee muutostarpeita esimerkiksi tykistön tai heittimistön maaleihin, hän voi esittää niitä komppanian päällikölle. Täten joukkueen johtaja veloitetaan tekemään jatkuvasti lisäyksiä ja muutoksia tulisuunnitelmaansa.⁵⁰ Tämän perusteella joukkuetta käsiteltiin ennen kaikkea yhtenä osana komppanian taistelua eikä itsenäiseen taisteluun tarkoitettuna osastona.

Joukkueen toimiessa iskuosastona joukkueen johtajan rooli epäsuoran tulen tuen suunnittelussa on käytännössä jälleen olematon; hyökkäystehtävän antava johtoporras järjestää yhteistöiminnan tykistön ja muun tulituen kanssa.⁵¹ Joukkueen johtajan tehtäväksi jää korkeintaan hänelle annetun tulisuunnitelman vaiheiden toteutuksen aikauttaminen. Ohjesäännön tekstistä saa jälleen sellaisen käsityksen, että mahdollisesti iskuosaston mukana oleva tulenjohtaja ei olisi iskuosaston johtajan käskyvallassa, vaan todellakin vain mukana.⁵²

⁴⁵ JVO IV (1956), s. 54 ja 85.

⁴⁶ Sama, s. 86–87.

⁴⁷ Sama, s. 58.

⁴⁸ Sama, s. 64.

⁴⁹ Sama, s. 80.

⁵⁰ Sama, s. 84–85.

⁵¹ Sama, s. 115.

⁵² Sama s. 119.

Hieman itsenäisempää taistelua ilmentää jälleen taisteluohjesäännön kuvaus joukkueen roolista kohtaamistaistelussa, ennen muuta joukkueen toimiessa kärkijoukkueena. Tällöin korostetaan aloitteen tempaamista hyökkäämällä oma- aloitteisesti käyttäen kaikkia joukkueelle alistettuja aseita oman tulen tukena. Mahdolliselle alistetulle kevyelle heittimistölle annetaan esimerkki nopeasta jalkaväen tukemisesta laahuskantaa⁵³ käyttäen. Jos välittömästi suoritettu hyökkäys ei saa vihollista väistymään, joukkueen johtajan on nopeasti pyydyttävä tulenjohtajien välityksellä käyttöönsä lisää epäsuoraa tulta.⁵⁴

Hyökkäyksen aikana joukkueen johtajan ja mahdollisen tukevan tulenjohtajan johtamispaikat saattavat yhä olla erillään toisistaan; tämä ilmenee muun muassa taistelun aikaisen maalinosoituksen yhteydessä, jossa tiedonvälittämiseen käytetään henkilökohtaisen osoituksen lisäksi taistelulähettiä tai ennalta sovittuja merkkejä.⁵⁵ Tämä kuitenkin lienee nähty poikkeavana tilanteena, koska toisaalla samassa luvussa todetaan, että joukkueen johtaja saa tiedot epäsuoran tulen päättymisestä tai siirtymisestä uuteen maaliin mukanaan olevalta tulenjohtajalta. Myös murtokohdan taistelussa korostetaan joukkueen johtajan kykyä osoittaa tulenjohtajalle maaleja tilanteen kehittyessä ja siten mahdollistaa tykistön ja heittimistön tulenkäyttö joukkueen taistelun kannalta tärkeimpiin ja vaarallisimpiin maaleihin.⁵⁶ Näistä kohdista on pääteltävissä, että ainakin keskeisimmille joukkueilla uskottiin olevan omat alistetut tulenjohtajat mukanaan.

Aikaisemmasta taisteluohjesäännöstä poiketen vuoden 1956 Jalkaväen taisteluohjesääntö IV käsittelee myös joukkueen hyökkäyksen täysin oman tulen turvin erillisellä luvulla.⁵⁷ Sotakokemuksista oli siis kulunut niin paljon aikaa, että hyökkäys ilman epäsuoran tulen tukea nähtiin mahdolliseksi. Asiaan on saattanut vaikuttaa nähtävissä ollut kiväärijoukkueen tulivoiman kasvu maailmalla yleistyvien rynnäkkökiväärien myötä. Mielestäni tässä kohdin tehtiin se perustavaa laatua oleva virhe, että unohdettiin myös puolustavan joukon tulivoiman kasvavan sarjatuliaseiden yleistyessä.

⁵³ Laahuskanta tarkoitti kevyen heittimistön siirtymistä ”parikaapelin mitan” (noin 500 metriä) etäisyydellä kärjen takana etenevästä tulenjohdosta.

⁵⁴ JVO IV (1956), s. 77–78.

⁵⁵ Sama, s. 72.

⁵⁶ Sama, s. 73 ja 75–76.

⁵⁷ Sama, s. 65–72.

Puolustuksessa olevan komppanian keskeisimmässä paikassa olevan joukkueen johtajalle oli mahdollista antaa normaalista toiminnasta poiketen oikeus tykistön ja kranaatinheittimistön tulenavaamiseen omalla päätöksellä. Tässä kohdin on nähty tarpeelliseksi erikseen mainita seuraavasti: ”Tällöin on tulenjohtajan aina suostuttava joukkueen johtajan torjuntatulenpyyntöihin.”⁵⁸ Eli kyseessä nähtiin olevan aivan poikkeuksellinen tilanne ja epäsuorantulen päätöksiä pidettiin normaalisti vähintäänkin komppanian, jollei jopa pataljoonan, päätösvaltaan kuuluvina asioina. Toisaalta lauseesta voi myös päätellä sen, että tulenjohtaja pystyi normaalisti täysin itsenäisesti päättämään mitkä tulikomennot toteuttaa ja mitkä ei.

Joukkueen johtajan tukena ei nähty normaalisti olevan tulenjohtajaa, vaan joukkueen johtajan velvollisuutena oli käskää joukkueelleen puolustuskäskynsä osana myös tykistön ja heittimistön tulisuunnitelmien tarvittavat osat sekä tulenjohtajien sijainnin ja yhteydenpidon heihin. Nämä tiedot hän sai komppaniansa päälliköltä,⁵⁹ joten tulenjohtamisen ammattilaisten puuttuminen käskynannoista asetti huomattavan lisävaatimuksen yksittäisen joukkueen johtajan (ja toki samoin myös komppanian päällikön) osaamiselle. Puolustustaistelun aikana joukkueen johtajan mukana nähtiin olevan varmasti ainoastaan hänen taistelulähettinsä ja joukkueen johtajan tuli vaihtaa johtamispaikkaansa tilanteen vaatimalla tavalla. Yhteydenpito tulenjohtajaan nähtiin tarpeelliseksi taistelun aikana ilmenneiden erityisten maalien osoittamiseksi, muttei siis puolustus suunnitelman mukaisen tykistön ja heittimistön tulenkäytön osalta. Selkeän poikkeuksen muodosti tilanne, jossa joukkueen aseisiin murtautumaan päässeet vihollisen lyömiseksi suoritettiin vastaisku, johon joukkueen johtaja oli oikeutettu ottamaan johtoonsa kaikki saatavilla olevat miehet, kuuluivat he sitten hänen johtoonsa tai eivät.⁶⁰ Mutta tällöin kyse oli mielestäni henkilökohtaisin asein käytävästä taistelusta.

Yleisesti taisteluohjesääntö korostaa suunnittelun yleisluonteisuutta ja kokonaisvaltaista varautumista yllätykselliseen tilanteeseen sekä joustavuuteen omassa toiminnassa.⁶¹ Epäsuorantulen järjestelyissä kuitenkin yksityiskohtiin ja tarkkaan suunnitteluun tuli kiinnittää huomiota; esimerkiksi maalien ja maaston nimeämistä tykistön ja kranaatinheittimistön kanssa yhdenmukaisesti korostetaan⁶² ja hyökätessä kevyen heittimistön tuli murtokohtaan on suunniteltava niin, ettei jalkaväen tarvitse pysäyttää liikettä oman heittimistön tulen takia⁶³. Myös kaikkien joukkueen miesten tietoisuutta tykistön ja heittimistön tukemismahdollisuuksista korostettiin; esimerkiksi puolustuksessa kaikkien miesten oli aina tiedettävä määritetyt epä-

⁵⁸ JVO IV (1956), s. 86–87.

⁵⁹ Sama, s. 88–89.

⁶⁰ Sama, s. 96–97.

⁶¹ Sama, s. 13 ja 60.

⁶² Sama, s. 53.

⁶³ Sama, s. 73.

suoran tulen maalit.⁶⁴ Toisaalta nämäkin yksityiskohdat tukevat mielestäni kuvaa tulenjohtajan puuttumisesta joukkueen yhteydestä. Epäsuoran tulen järjestelyihin liittyvät asiat tuli olla tarkasti käskettyjä ja/tai sovittuja, koska tulenjohtaja ei kyennyt itse henkilökohtaisesti tekemään havaintoja tilanteesta, vaan joutui luottamaan jalkaväen tekemiin havaintoihin ja tilanneilmoituksiin.

Kokonaisuutena Jalkaväen taisteluohjesäännön IV osa (Kivääri- ja konekiväärijoukkueen taistelu) vuodelta 1956 näki jalkaväkijohtajan ja tulenjohtajan olevan taistelukentällä yhteistoiminnassa, jossa jalkaväkijohtajan tuli olla aktiivinen osapuoli. Tärkeintä joukkueen johtajalle oli pitää itsensä tietoisena mistä tulenjohtajat löysi (tai miten heihin sai yhteyden). Pääosin jalkaväkijohtaja sai tykistön ja kranaatinheittimistön käytön perusteet komppanian päälliköltä, mutta hänen oli mahdollista tehdä myös muutosesityksiä. Taistelun aikana joukkueen johtaja ja mahdollinen joukkuetta tukeva tulenjohtaja olivat yleensä rinnakkaisia toimijoita ilman selkeästi esitettyä käskyvaltasuhdetta.

3.3. Ryhmän ja joukkueen taisteluohjesääntö 1974 muuttaa käskyvaltasuhdetta epäsuoran tulen käytössä

Vuoden 1956 taisteluohjesääntö pysyi käytössä lähes 20 vuotta, kunnes 22.3.1974 hyväksyttiin seuraava joukkueen taistelua ohjeistanut ohjesääntö, Jalkaväen taisteluohjesääntö III osa (Ryhmän ja joukkueen taistelu), käyttöön. Tämä ohjesääntö esitteli perustaistelumenetelmät⁶⁵, joilla pyrittiin taistelujen aikaiseen toimeenpanon nopeuteen. Joukkueen roolia osana komppaniaa oli hivenen lievennetty aikaisemmasta ja joukkueenjohtaja nähdään aikaisempaa itsenäisempänä toimijana komppanian päällikön alaisuudessa. Joukkueen johtajan tehtävänä on johtamistoiminnassaan keskittyä tulen ja liikkeen tilanteenmukaiseen johtamiseen jatkuva taisteluvalmius ylläpitäen.⁶⁶ Nyt joukkueen johtajan vastuulla olevaan tuleen sisällytettiin joukkueen oman aseistuksen lisäksi tukena mahdollisesti oleva muu suora- ammunta aseistus ja epäsuoran tuli (kevyt ja raskas kranaatinheittimistö sekä tykistö). Painopistealueella toimivalla joukkueella saattoi olla jonkin tukevan tuliyksikön tulen etukäyttöoikeus.⁶⁷

⁶⁴ JVO IV (1956), s. 86.

⁶⁵ JVO III (1974), s. 19.

⁶⁶ Sama, s. 21.

⁶⁷ Sama, s. 26.

Vahvimmin komppanian päällikön johtaminen tulee esille viivytystaistelua koskevassa osuudessa. Viivytyksessä komppanian päällikkö käskää muuta ohjesääntöä tarkemmin joukkueelle tehtävän sekä määrittää mm. tulenjohtokykyisten tiedustelu- ja viivytyspartioiden käytön. Kaikkia viivytyksen vaiheita on myös kyettävä tukemaan epäsuoralla tulella.⁶⁸

Ohjesääntö määrittää myöskin ensimmäistä kertaa joukkueen taistelua tukevien vahvistusten asemaa; onko esimerkiksi kevyen kranaatinheittimistön tulenjohtoryhmä joukkueelle alistettu (joukkueen johtajan käskyvallassa) vaiko tukemassa (taistelemassa yhteistoiminnassa ilman suoranaista käskyvaltasuhdetta) joukkueen taistelua. Myös ajallisesti tai tehtävällä rajoitettu alistaminen määritellään.⁶⁹

Ohjesäännön teksteissä ja piirroksissa joukkueelle alistettavasta tulenjohtoryhmästä tulee käytännössä vakio; tulenjohtoryhmä ja sen sijoittuminen on mukana erilaisissa joukkueen toiminnoista ilmaisevissa piirroksissa⁷⁰ ja se huomioidaan teksteissä aikaisempaa useammin. Nämä piirrokset myös käytännössä vakioivat tulenjohtajan sijoittuminen joukkueen johtajan läheisyyteen tai samalle johtamispaikalle; yksityiskohta jota teksteissä ei kuitenkaan korosteta useassa kohdin.⁷¹ Puolustavan tukikohdan joukkueen vaihtamista käsiteltäessä mainitaan erikseen, että tulenjohtaja pysyy joukkueen johtajan mukana ja he poistuvat vasta kaikkien muiden irtauduttua tukikohdasta.⁷² Nykyinen jalkaväkijoukkueen johtamisen kulmakivi, joukkueen johtajan ja tulenjohtajan muodostama taistelijapari, oli syntynyt. Vastaava taistelijapari on muodostettu myös komppanian tasalle, koska joukkueen johtajan mahdollisuus tavoittaa komppanian päällikkö tulenjohtajan viestivälinein mainitaan.⁷³ Joukkueen sissitoimintaa käsittelevässä osuudessa epäsuoran tulen ja tulenjohtajan osuus jää pienimmäksi: vain kohteen tuhoamista sekä maaston määräämää hallussapitoa käsittelevissä luvuissa tulenjohtaja on piirroksissa ja mahdollisen epäsuoran tulen käyttö mainitaan.⁷⁴

⁶⁸ JVO III (1974), s. 211–212.

⁶⁹ Sama, s. 26 ja 34.

⁷⁰ Sama, s. 28, 31–32, 36, 57–58, 60, 64, 68, 70, 92–93, 122 - 125, 128, 132–137, 139–141, 143, 146, 153, 162, 166, 171–172, 174, 184, 190, 192–193, 196, 199, 203, 208, 213–214, 219, 220, 222, 245 ja 247.

⁷¹ Yksi harvoista JVO III (1974), s. 129.

⁷² Sama, s. 197–198.

⁷³ Sama, s. 28 ja 190.

⁷⁴ Sama, s. 245–248.

Jalkaväen taisteluohjesääntö III osa (Ryhmän ja joukkueen taistelu) tekstiin on sisällytetty useita yksityiskohtaisia listoja, joista osa koskee jalkaväen johtajan ja tulenjohtajan välistä yhteistoimintaa ja vuorovaikutusta. Tällaisia ovat esimerkiksi ensimmäistä kertaa tavattaessa vaihdettavat tiedot⁷⁵ ja joukkueen hyökkäyksen rakenne⁷⁶. Ohjesäännössä kerrotaan myös millainen tulenjohtoryhmä on kokoonpanoltaan ja varustukseltaan sekä miten tulenjohtoryhmän taistelu liittyy joukkueen taisteluun (mukaan lukien käsiasein toteutettava taistelu).⁷⁷ Näitä tietoja ei aikaisemmissa jalkaväen ohjesäännöissä ole ollut.

Hyökkäystä käsitellään yhä komppanian kehyksessä⁷⁸, mutta joukkueen rooli on aikaisempaa itsenäisempi eikä komppania (ja sen päällikkö) määritä joukkueen toimintaa niin yksiselitteisesti kuin aikaisemmissa ohjesäännöissä. Tekstistä saa jopa sellaisen vaikutelman, että joukkue olisi itsenäisessä tehtävässä ja hyökkäisi yksin. Ero aikaisempiin ohjesääntöihin on mielestäni merkittävä. Todennäköisesti tämän itsenäisemmän roolin takia myöskin joukkueen eri toimintojen ohjeistus on aikaisempaa yksityiskohtaisempaa ja perustelevampaa. Komppaniaa ei toki ole kokonaan poistettu ja esimerkiksi hyökkäyksen tulivalmistelun johtaa komppanian tulenjohtopäällikkö (siis komppaniassakin on todennäköisesti siirrytty päällikkö – tulenjohtaja taistelijapari ajatteluun). Joukkueen roolia on kuitenkin nostettu tässäkin kohdin ja esille tuodaan mahdollisuus antaa joukkueelle suora käyttöoikeus johonkin tuliyksikköön. Tähän liittyen määritetään miten joukkueen johtaja antaa vaatimuksensa epäsuorantulen tuen käytöstä joukkueen hyökkäykseen liittyen.⁷⁹ Näiden vaatimusten mukaan tulenjohtaja laatii oman tulisuunnitelmansa, jota hän sitten hyökkäyksen aikana valmistautuu joukkueen johtajan käskystä toteuttamaan.⁸⁰ Tulenjohtaja ilmoittaa joukkueen johtajalle milloin epäsuora tuli voidaan aloittaa sekä varmuusetäisyyden maastoon sitoen. Tämän jälkeen joukkueen johtaja käskää epäsuoran tulen aloitus hetken (tai H- hetken) ja johtaa joukkueen liikkeen rynnäkköön ja edelleen murtokohtaan.⁸¹

Vuoden 1974 Jalkaväen taisteluohjesääntö III ei käsittele taistelua vihollisen ryhmityksessä samalla tarkkuudella kuin aikaisemmat ohjesäännöt; itse asiassa siihen käytetään vain yksi kappale. Aikaisemmissa ohjesäännöissä tässä kohdin oleellisena esille tuotu vaatimus kyetä osoittamaan maaleja tykistön ja kranaatinheittimistön tulenjohtajalle on nyt kuitattu toteamalla epäsuoraa tulta käytettävän tarvittaessa selustaan ja sivustoille sekä vastahyökkäysten py-

⁷⁵ JVO III (1974), s. 26.

⁷⁶ Sama, s. 128.

⁷⁷ Sama, s. 28–29.

⁷⁸ Sama, s. 112.

⁷⁹ Sama, s. 117.

⁸⁰ Sama, s. 122.

⁸¹ Sama, s. 128–130.

säyttämiseen.⁸² Muutos johtunee vakioksi muodostuneesta joukkueen johtaja – tulenjohtaja taistelijaparista; erilliselle huomautukselle yhteydenpidosta ei nähty tarvetta, koska tulenjohtaja oli oleellinen osa joukkuetta. Toimintaa tavoitteessa puolestaan on kuvattu erillisellä luvulla ja siinä velvoitetaan tulenjohtaja itsenäisesti ryhtymään tulisuunnitelman laatimiseen ja mahdollisten tuliasemasiirtojen käynnistämiseen. Mikäli siirrot tai ampumaetäisyyden kasvaminen aiheuttavat muutoksia joukkueen tukena oleviin tuliyksiköihin, on tulenjohtajan ilmoitettava niistä joukkueen johtajalle.⁸³

Joukkueen mahdollisuus itsenäiseen taisteluun toimiessaan komppanian kärkejoukkueena on puolestaan kokenut rajoituksia; nyt kärjen rooli on aikaisempaa enemmän kohdattavaa vihollista sitova sekä muun komppanian hyökkäykselle edellytyksiä luova ja komppanian päällikön rooli toiminnan johtamisessa on huomattavan vahva. Vaikutus ulottuu myös epäsuoraan tuleen, jonka tarkoitus on ennen kaikkea komppanian taistelun tukeminen. Näin ollen yhteistoiminta jalkaväkijohtajan ja tulenjohtajan välillä kärkejoukkueen taisteluun liittyen koostuu ainoastaan lähimpien maalien määrittämisestä. Kärkejoukkueen taisteluun oleellisesti liittyvässä sivustahyökkäyksessä komppanian päällikön (ja vastaavasti tulenjohto päällikön) rooli on vastaavalla tavalla huomattavan voimakas. Nopeutta korostavassa tilanteessa käskyt joukkueen lähtöasemassa antavat joukkueen johtaja ja tulenjohtaja yhdessä ryhmät kiertäen.⁸⁴

Perustaistelumenetelmillä pyrittiin toimeenpanon nopeuteen yllättävissä ja epäselvissä tilanteissa. Tarkkaa suunnittelua ja harjoittelua korostetaan puolestaan kahdessa joukkueen hyökkäyksen erikoistilanteessa: komppanian sisäisen vastahyökkäyksen toteuttamisessa ja iskuosaston hyökkäyksessä. Kummassakin tapauksessa joukkueen johtajan roolia on nostettu aikaisempia ohjesäännöistä poiketen. Joukkueen johtaja vastuulla on (yhteistoiminnassa tulenjohtajan ja muiden tukevien osastojen johtajien kanssa) laatia vastahyökkäyksen ja iskuosaston hyökkäyksen suunnitelmat. Komppanian päällikkö on muuttunut suunnitelmat tarkastavaksi ja hyväksyväksi tekijäksi.⁸⁵

Puolustusta käsiteltäessä lähdetään jälleen liikkeelle perustaistelumenetelmistä ja korostetaan toiminnan nopeutta. Tilannetta, jossa on aikaa johtajien etukäteen tekemälle maastontiedustelulle, pidetään poikkeuksena.⁸⁶ Joukkueen perustaistelumenetelmään puolustukseen ryhmittyessä kuuluvat mm. epäsuoran tulen ensimmäisten torjuntamaalien sijainti sekä joukkueen johtajan ja tulenjohtajan johtamispaikan sijainti.⁸⁷ Ohjesäännössä erikseen korostetaan, että aloit-

⁸² JVO III (1974), s. 131.

⁸³ Sama, s. 131–132.

⁸⁴ Sama, s. 133–138.

⁸⁵ Sama, s. 144 ja 146.

⁸⁶ Sama, s. 168.

⁸⁷ Sama, s. 170.

taessaan laatimaan puolustuksen tulisuunnitelmaa tulenjohtaja valitsee oman johtamispaikansa suunnittelutehtävän vaatimalla tavalla säilyttäen yhteistoimintamahdollisuuden joukkueen johtajaan.⁸⁸ Taistelijapari joukkueen johtaja – tulenjohtaja eivät välttämättä ole samalla paikalla, joka on luonnollista jo erilaisista näkyvyyteen ja tähystykseen liittyvistä vaatimuksista. Tulenjohtajan rooli on arvioida tilanne sekä määrittää tarvittavien maalien ja tulenjohtopaikkojen sijainti; tämän jälkeen muu tulenjohtoryhmä jää laatimaan tulisuunnitelmaa ja tulenjohtaja siirtyy joukkueen johtajan mukaan. Puolustukseen ryhmittymisen periaatteita sovelletaan myös viivytystehtävään ryhmityttäessä.⁸⁹

Tulenjohtaja kiertää joukkueen johtajan kanssa kaikki ryhmät ryhmittymistä seuraavilla tarkastus- ja käskykierroksilla. Niistä ensimmäisen aikana hän merkitsee kartalle eri ryhmien ryhmittymisen etureunat sekä antaa ryhmille käskyt siihen mennessä määritetyistä epäsuoran tulen maaleista ja tuliyksikköjen ampumavalmiuksista. Ryhmien puolustusvalmisteluihin ensimmäisen käskykierroksen jälkeen kuuluvat muun muassa tähystyslinjojen raivaaminen sekä maaliviittojen rakentaminen ryhmän tähystyspaikalle. Nämä tarkastetaan toisella tarkastus- ja käskykierroksella. Samalla kertaa ryhmälle käsketään paikannetut maalipisteet, joukkueen tukikohdan rakenne johtamispaikkoineen sekä maaston nimeäminen (etumaasto epäsuoran tulen maalien mukaan, sivu- ja takasektorit maastonkohtien mukaan).⁹⁰

Tulenjohtoryhmä valmistautuu myös taisteluun henkilökohtaisin asein. Siihen liittyen joukkueen johtaja tarkastaa tulenjohtoryhmän tulenjohto- ja taisteluasemat sekä käskää niiden linoittamisen.⁹¹ Joukkueen johtaja tarkastaa myös tulenjohtoryhmän laatiman tulisuunnitelman yhdessä tulenjohtajan kanssa ennen suunnitelman lähettämistä komppanian tulenjohtopäällikölle. Tulenjohtoryhmän yhteistoiminta eri ryhmien kanssa harjoitellaan.⁹²

Itse puolustustaistelun aikana joukkueen johtajalla on määräysvalta miten epäsuoraa tulta käytetään joukkueen taistelun tukemiseksi.⁹³ Tulenkeskittämisen merkitystä arvioituun vihollisen painopisteeseen korostetaan, mutta samalla vaaditaan kattavaa tähystystä ja mahdollisuutta tulen käyttöön kaikille alueille.⁹⁴ Luonnollisesti erityisen tärkeää tämä on joukkueen taistellessa erillisessä tukikohdassa.⁹⁵ Erillisessä tukikohdassa ja saarrettuna taisteluun kiinnitetään erityinen huomio (kummastakin on oma lukunsa) joukkueen puolustustaistelua käsiteltäessä. Tämä kertoo mielestäni sen, että vihollisen murtautumisen komppanian ryhmittymisen sisään

⁸⁸ JVO III (1974), s. 172–173.

⁸⁹ Sama, s. 214–215.

⁹⁰ Sama, s. 173–178.

⁹¹ Sama, s. 176.

⁹² Sama, s. 181.

⁹³ Sama, s. 186.

⁹⁴ Sama, s. 191–192.

⁹⁵ Sama, s. 188.

uskottiin olevan todennäköistä ja hyvinkin luonteenomaista taistelukentällä. Ohjesääntö korostaa useissa kohdin puolustustaistelussa pesäkkeen ja tukikohdan pitämistä,⁹⁶ mutta toisaalta tekstistä löytyy myös hyvin yksityiskohtainen esimerkki joukkueen murtautumisesta (komppanian päällikön käskystä) ulos saarrosta muun komppanian yhteyteen.⁹⁷

Viivytyksitaistelussa epäsuorantulen käyttö tuodaan esille ensisijaisena keinona eri pesäkkeiden irtautumisen suojaamiseen ja vihollisen hidastamiseksi.⁹⁸ Samanlaisesti joukkueen suorittaman ylläköön eri vaiheita on kyettävä tukemaan epäsuoralla tulella joukkueen johtajan antamien käskyjen mukaisesti.⁹⁹

Ohjesääntö ei tuo erityisesti esiin vaatimusta epäsuoran tulen vaikutuksen yhdistämisestä muihin joukkueen taistelua tukeviin elementteihin, kuten sulutteisiin. Lähimmäksi tällaista vaatimusta päästään panssarintorjunnan osalta, joka aukeavoittoisessa maastossa puolustettaessa nostetaan ratkaisevaan rooliin. Tällöin epäsuoralla tulella on valmistauduttava tukemaan panssarintorjuntaa savutuksin sekä liikemaali-ammunnoin.¹⁰⁰

Kokonaisuutena Jalkaväen taisteluohjesääntö III osa (Ryhmän ja joukkueen taistelu) vuodelta 1974 nostaa jalkaväkijohtajan hallitsevaan asemaan yhteistoiminnassa eri tulenjohtajien kanssa. Syytä muutokseen ei ilmaista. Kranaatinheittimistön ja tykistön tulen käytöstä oli tullut oleellinen osa joukkueen taistelua. Perustaistelumenetelmiä epäsuoran tulen käyttöön eri tilanteissa esitettiin runsaasti ja taistelu vain joukkueen oman tulen turvin muodostuu ohjesäännössä poikkeustapaukseksi.

⁹⁶ Esimerkiksi JVO III (1974), s. 165 ja 187.

⁹⁷ Sama, s. 193–195.

⁹⁸ Sama, s. 217–219.

⁹⁹ Sama, s. 221 ja 223.

¹⁰⁰ Sama, s. 195.

3.4. Joukkueen taisteluohjesääntö 1988 vakioi tulenjohtoon osaksi jalkaväki-joukkueen taistelua

Vain joukkuetta koskevaan (tosin mukana on myös paljon ryhmän toimintojen ohjeistusta) ohjesääntöön palattiin 11.12.1987, kun Jalkaväen taisteluohjesääntö III osa (luonnos) hyväksyttiin käyttöön. Joukkueen nähdään yleensä taistelevan osana komppaniaa, mutta se voi saada itsenäisiä tehtäviä.¹⁰¹ Joukkueen johtamisessa ei enää erikseen korosteta joukkueen tulen ja liikkeen johtamista, vaan joukkueelle annettu tehtävä on suorittaa joukkueen tulivoimaa ja liikkuvuutta hyväksi käyttäen.¹⁰² Ero on mielestäni merkittävä, koska se laajentaa joukkueen käyttöalaa. Siinä missä ”tuli ja liike” viittaa mielestäni taisteluun jalkautettuna ja pääasiassa kivääricaliiperisten aseiden ja kertasinkojen tehokkaan kantomatkan sisällä, viittaa ”tulivoima ja liikkuvuus” ajoneuvojen liikkuvuuteen sekä kranaatinheittimistön ja tykistön kantaman päässä tapahtuvaan taisteluun. Joukkueen taistelun ulottuvuus olisi täten kasvanut puolesta kilometristä noin kymmeneen kilometriin. Joukkueelle alistettavista vahvennuksissa esille tuodaan ainoastaan tulenjohtoryhmä ja -partio. Vahvennusten käskyvaltasuhde jaetaan kahteen osaan: alistukseksi (joukkueenjohtajalla täysi käskyvalta) ja määrätehtävää varten (eli tukevalle vahvennukselle) alistettavaksi (joukkueenjohtaja voi antaa kyseiseen tehtävään liittyviä käskyjä ja määräyksiä) vahvennukseksi.¹⁰³ Merkittävä muutos on myös se, että joukkueella ei ole enää omaa viestiyhteyttä komppanian päällikköön, vaan tulenjohtoryhmä luo tämän yhteyden (puhelin- ja radioyhteys).¹⁰⁴ Tämä luonnollisesti satoi joukkueenjohtajan tulenjohtoryhmän yhteyteen, jotta hän säilytti johtamisyhteyden komppanian päällikköön.

Huomionarvoista vuoden 1988 Jalkaväen taisteluohjesäännön III osassa oli myös perustaistelumenetelmien puuttuminen. Syytä perustaistelumenetelmien hylkäämiseen ei esitetä, mutta muistan omasta asepalveluksen alkua ajoistani kuinka johtaja- koulutuksessa useasti tuotiin esiin vakiintuneiden menettelytapojen aiheuttavan kaavoihin kangistumista ja ”ei- tilanteenmukaista toimintaa” ja siksi ne eivät olleet suotavia (joissa yhteyksissä sellaiset jopa kiellettiin jyrkästi). Kaikissa tilanteissa johtajan tuli tehdä ensin tilannearvio (tarvittaessa nopea) ja sitten antaa käskyt (tarvittaessa nopeasti ja lyhyesti), eikä vain ”tehdä niin kuin ennenkin”. Muutos luonnollisesti aiheutti huomattavaa toimeenpanon viivettä, joka taistelukentän nopeissa tilanteissa olisi ollut haitallista. Nykyisin vakioidut toimintatavat (perustaistelumenetelmät) ovat jälleen tulleet takaisin nopeuttamaan toimeenpanoa.¹⁰⁵

¹⁰¹ JVO III (1988), s. 19.

¹⁰² Sama, s. 27.

¹⁰³ Sama, s. 25–26.

¹⁰⁴ Sama, s. 31.

¹⁰⁵ Komppanian taisteluohje 2008, s. 18.

Jalkaväen taisteluohjesääntö III osa (luonnos) vuodelta 1988 käsittelee tulenjohtoryhmää käytännössä joukkueen vakiokokoonpanoon kuuluvana osana; esimerkiksi vain kahdessa esitettävässä kuvassa¹⁰⁶ esiintyy joukkueenjohtaja ilman tulenjohtajaa ja lähes kaikissa joukkueen eri osia tai pesäkkeitä kuvaavissa kuvissa esiintyy joko tulenjohtopaikka tai tulenjohtoryhmä. Tulenjohtoryhmä myös velvoitetaan osallistumaan esimerkiksi joukkueen päivystys- ja var-tiotehtäviin sekä linnoittamiseen ja huoltopalveluun.¹⁰⁷ Oletettavaa on, että käytännön toiminnassa tämän kaltaisten ”ylimääräisten” toimien jakautumisessa on ollut epäselvyyttä ja tulenjohtoryhmillä tapana ”luistaa” niistä vedoten omaan asemaansa ”joukkueen ulkopuolise-na vahvennuksena” ja siksi tällainen erillinen huomio on tuotu ohjesääntötekstiksi. Tällä ker-taa myös tekstissä määritetään joukkueenjohtajan ja tulenjohtajan olevan taistelijapari¹⁰⁸ ja heidän toimivan yleensä samalta johtamispaikalta¹⁰⁹. Yhteistoiminnan syvyyttä on lisätty vaa-timuksella joukkueenjohtajan kyvystä antaa itse tulikomento tarvittaessa.¹¹⁰

Tulenjohtajan roolia on tarkennettu siten, että hän toteuttaa epäsuorantulen käytön valmistelut ja käytön joukkueen alueella joukkueenjohtajan ja komppanian tulenjohtopäällikön käskyjen mukaisesti.¹¹¹ Joukkueenjohtajan saadessa tehtävän komppanian päälliköltä saa tulenjohtaja perusteet epäsuorasta tulesta komppanian tulenjohtopäälliköltä. Tulenjohtaja kertoo epäsuoran tulen tukemismahdollisuudet joukkueenjohtajalle, joka sen jälkeen antaa vaatimuksensa tu-lenkäytöstä joukkueen tehtävään liittyen.¹¹² Niin sanotun aselaji- tien korostaminen tässä vai-heessa lienee nähty tarpeelliseksi epäsuorantulen käskyketjun määrittelyn vahvistamiseksi. Takana todennäköisesti halu pitää epäsuorantulen järjestelyjen kokonaisuus paremmin komp-panian tulenjohtopäällikön hallinnassa. Tulenjohtajan on siis tehtävä esityksiä miten epäsuo-raa tulta voisi käyttää joukkueen taistelussa, mutta joukkueenjohtaja tekee käytöstä päätöksen ja myös vastaa epäsuoran tulen käytöstä joukkueen alueella. Toteutuksesta vastaa tulenjohtaja (tai hänen sijaisenaan tulenjohtoaliupseeri).¹¹³

Epäsuoran tulen yleisille järjestelyille on omistettu oma lukunsa. Siinä tuodaan esille erilaiset mahdolliset joukkueen taistelua tukevat tuliyksiköt ja kerrotaan yleisimmät käytettävät tuli-muodot. Samoin määritetään tärkeimmät epäsuoran tulen käyttöön liittyvät termit ja eri vaih-toehdot, joita joukkueenjohtaja voi käyttää vaatimuksissaan tulenjohtajalle.¹¹⁴ Näillä tiedoilla

¹⁰⁶ JVO III (1988), s. 108 ja 125.

¹⁰⁷ Sama, s. 26.

¹⁰⁸ Sama, s. 65.

¹⁰⁹ Sama, s. 29 ja 166.

¹¹⁰ Sama, s. 65.

¹¹¹ Sama, s. 26.

¹¹² Sama, s. 40.

¹¹³ Sama, s. 65.

¹¹⁴ Sama, s. 62–64.

on parannettu joukkueenjohtajien ammattitaitoa ymmärtää ja käyttää kranaatinheittimistön ja tykistön tulta joukkueen taisteluun liittyen.

Puolustus käsitellään aikaisemmista ohjesäännöistä poiketen vuoden 1988 Jalkaväen taisteluohjesäännön III osassa ennen hyökkäystä. Järjestyksellähän ei ole sinänsä merkitystä, mutta muutos kuvaa mielestäni tietynlaista ajattelun muutosta joukkueen taistelussa. Perustaistelumenetelmän poistuttua, puolustukseen ryhtyminen alkaa joukkueen johtajan tekemällä maastotiedustelulla, johon tulenjohtaja, muiden alajohtajien ohessa, mahdollisuuksien mukaan osallistuu. Tämän jälkeen joukkueenjohtaja antaa ryhmittymiskäskyn, johon kuuluvat myös epäsuoran tulen maalit pääpiirtein sekä johtamispaikan (jonka määritetään yleensä olevan myös tulenjohtopaikka) sijainti.¹¹⁵ Pimeällä ryhtyminen suunnitellaan karttatiedustelun perusteella siten, että joukkueenjohtaja määrittää keskeisen tuhoamisalueen, joka merkitään aseisiin näkyvällä valolla. Valoa käyttämällä mahdollistetaan joukkueen tärkeimpien aseiden tulen keskittäminen samalla alueelle ja samalla tulenjohtaja paikantaa epäsuoran tulen maali-pisteen valosta varmuusetaisyyden päähän.¹¹⁶ Ja aamun tullen korjataan pimeyden virheet.

Jos vihollisen kohtaaminen on mahdollista jo ryhmitysvaiheessa, joukkueenjohtaja voi antaa lyhyen yhteiskäskyn tähyttämällä suoritettua maastontiedustelun perusteella.¹¹⁷ Tästä voidaan päätellä, että normaalitilanteessa joukkueenjohtajan oletettiin käskävän jokainen ryhmä erikseen ryhmän pesäkkeessä. Aikaa käskyihin luonnollisesti kului täten huomattavasti enemmän kuin aikaisemmin perustaistelumenetelmiä käytettäessä. Normaalitilanteessa ryhmityskäskyn jälkeen joukkueenjohtaja jatkaa maastontiedusteluaan tulenjohtaja mukanaan. Ennen maastontiedustelua tulenjohtaja on kuitenkin käskennyt ryhmälleen tulenjohdon valmistelut (mitaukset sekä viestiyhteydet) sekä paikantanut tärkeimmät torjuntamaalit kevyelle ja raskaalle kranaatinheittimistölle sekä tykistölle.¹¹⁸

Myöhemmin ohjesääntö linjaa joukkueenjohtajan johtamispaikan olevan puolustustaistelussa yleensä tulenjohtopaikalla.¹¹⁹ On siis päädytty siihen, että taistelua tukevan aselajin johtamismahdollisuudet ovat tärkeämmät kuin tuettavan johtajan johtamismahdollisuudet. Toisaalta voidaan argumentoida, että jalkaväen johtajan on helpompi sopeuttaa omaa johtamistoimintaansa kuin hyviä tähytysmahdollisuuksia vaativat tulenjohtajan.

¹¹⁵ JVO III (1988), 152–153.

¹¹⁶ Sama, s. 170.

¹¹⁷ Sama, s. 155.

¹¹⁸ Sama, s. 153.

¹¹⁹ Sama, s. 165.

Maastontiedustelun jälkeen joukkueenjohtaja suorittaa ensimmäisen tarkastuskierroksen, jonka päätteeksi joukkueenjohtaja antaa koko ryhmälle puolustuskäskynsä ryhmää koskevat osat. Tämän jälkeen tulenjohtaja käsklee ryhmälle epäsuorantulen maalit, tukevat tuliyksiköt sekä maaliviittojen valmistamisen.¹²⁰ Tulenjohtoryhmän asemassa tarkastetaan tähystyksen ja tulenjohtamisen mahdollistuminen asemasta sekä käsiasein tapahtuvan taistelun liittyminen koko joukkueen puolustukseen.¹²¹ Tulenjohtaja jatkaa epäsuorantulen suunnitelman laatimista ja paikannetut uudet torjuntamaalit sekä maalipisteet käsketään ryhmille toisessa tarkastuskierroksessa. Samalla maasto nimetään epäsuoran tulen maalien sekä selkeästi erottuvien maastonkohtien mukaan.¹²²

Toisen tarkastuskierroksen jälkeen ryhmänjohtaja harjoituttaa ryhmäänsä puolustustaistelussa. Yhtenä osana ohjesäännössä mainitaan erikseen epäsuorantulen maalien tuntemus.¹²³ Tämä tarkoitti ryhmänjohtajan tuliasemassa ja ryhmän vartiopaikalla olevien maaliviittojen käytön harjoittelua. Maaliviitta oli asennettu tuliaseman reunalle siten, että se osoitti paikannetun epäsuoran tulen maalia kohti. Siihen oli kaiverrettu kyseisen epäsuoran tulen maalin nimi, etäisyys asemasta sekä tähystyssuunta. Konsepti oli yksinkertaisuudessaan nerokas, koska se mahdollisti kenet tahansa asemassa olevan miehen toimivan tulenjohtajana (kunhan hänellä oli vain viestiyhteys tuliasemaan). Esimerkiksi vartiomiehen huomattaessa vihollista maalipisteen alueella (tai lähellä sitä), hän olisi pystynyt soittamaan tuliasemaan ja pyytämään tulta kyseiseen maaliin. Kun ammukset osuivat maastoon, hän olisi pystynyt kertomaan arvionsa miten paljon sivuun alueella olevasta vihollisesta tuli osui ja siten tuliasemissa pystyttiin korjaamaan tulta. Toki tällöin tuliasemissa vaadittiin joustavuutta tulikomentojen ja ennen muuta tähystyshavaintojen muodossa (eikä tarkkuudestakaan ollut takeita, koska lähtökohtaisesti vartiomiehellä olisi ollut vain omin silmin tehtävät arvioinnit käytettävissä), mutta periaatteessa tulenjohtaminen, korjaukset mukaan lukien, oli mahdollista.

Jalkaväen taisteluohjesääntö III osa (luonnos) vuodelta 1988 käsittelee varsin tarkasti joukkueen roolin komppanian sisäisessä vastahyökkäyksessä. Syynä voisi olla se, että komppanian sisäisessä vastahyökkäyksessä ohjesääntö korostaa yksityiskohtaisen etukäteen tehtävän suunnittelun ja harjoittelun tärkeyttä, kun taas varsinaisessa joukkueen hyökkäystaistelussa korostetaan jälleen tilanteenmukaista arviointia johtamista ja käskemistä. Komppanian sisäisen vastahyökkäyksen tehtävän joukkueenjohtaja saa komppanian päälliköltä, mutta suunnitteluvastuu on joukkueenjohtajalla. Tukena hänellä ovat alijohtajat, tulenjohtaja luonnollisesti heistä tärkeimpänä. Epäsuoraa tulta käytetään joukkueen taistelun välittömään tulitukeen (ke-

¹²⁰ JVO III (1988), s. 158.

¹²¹ Sama, s. 160.

¹²² Sama, s. 164–165.

¹²³ Sama, s. 166.

vyt kranaatinheittimistö) sekä vihollisen lisävoimien estämiseen (raskas kranaatinheittimistö ja tykistö). Maastontiedustelussa suunnitellaan tarkasti (ja tarvittaessa merkitään) tärkeimmät tulituen maalipisteet sekä sovitaan yhteistoiminta vastahyökkäyksen kohteena olevien joukkueiden kanssa. Komppanian päällikön hyväksyttyä joukkueenjohtajan ja tulenjohtajan tekemän vastahyökkäyssuunnitelman, se käsketään joukkueelle vaihe vaiheelta hyökkäysreittiä edeten ja maastoon sitoen. Tämän jälkeen vastahyökkäys harjoitellaan valoisalla ja pimeällä ja samalla rakennetaan tarvittavat linnoitteet.¹²⁴

Itse puolustustaistelun käymisessä taisteluohjesääntö korosti tulenavauksen, joka voitiin tehdä myös epäsuoralla tulella ryhmittyvää vihollista vastaan, merkitystä. Se kuvaa myös kaksi selkeästi erilaista vihollisen tapaa aloittaa taistelu: ilman tulivalmistelua ja tulivalmistelun kanssa. Jälkimmäisen todetaan olevan yleisempi tapa taistelujen aloittamiseen. Epäsuoran tulen johtamisen merkitystä korostetaan joukkueenjohtajan toiminnoissa ja päätösvalta ammuttavista maaleista todetaan olevan joukkueenjohtajalla. Ohjesääntö tarjoaakin useita esimerkkejä miten ennalta määritettyjä maaleja hyväksikäyttäen joukkueenjohtaja voi antaa käskyjä tulenjohtajalle haluamastaan vaikutuksesta.¹²⁵

Aikaisempaan ohjesääntöön verrattuna nyt tekstissä käsitellään hyvin lyhyesti taistelu erillisessä tukikohdassa tai saarrettuna sekä saarroksista ulos murtautuminen. Kun vuoden 1974 ohjesäännössä kustakin aiheesta oli oma lukunsa, vuoden 1988 ohjesääntö kuittaa ne yhteensä viidellä sivulla. Ohjesäännön tekstistä saa helposti sellaisen kuvan, että vihollisen murtautuminen komppanian puolustukseen niin, että joukkue jää saarroksiin, on aivan poikkeuksellinen tilanne. Epäsuoran tulen käytössä tämä ilmenee hyvin; tulenjohtaja täydentää tulisuunnitelmansa joukkueen sivuille ja taakse vasta saarrostuksiin joutumisen tultua ilmeiseksi.¹²⁶ Muuten perusteellista valmistelua korostavassa ohjesäännössä tämä on mielestäni merkittävä yksityiskohta ja kertoo tekstin kirjoittajien uskosta suomalaisen kiväärikomppanian kykyyn torjua menestyksellisesti mekanisoidun vihollisen hyökkäykset. Saarroksista ulosmurtautumisen ensisijaiseksi keinoksi muotoillaan soluttautuminen ja hyökättäessäkin ulos saarroksista oli pyrittävä yllätykseen hyökkäämällä ilman tulivalmistelua.¹²⁷

Puolustustaistelun erikoispiirteistä ohjesäännössä käsitellään puolustus vesistön rannalla sekä maahanlaskun torjunta, mutta aikaisemmissa ohjesäännöissä esiintynyt asutuskeskustaistelu on jäänyt pois (vuosina 1985 ja 1986 oli käyttöön hyväksytty erilliset asutuskeskustaistelun oppaat, joten todennäköisesti lukijan oletettiin tarpeen tullen tutustuvan niihin). Maahanlas-

¹²⁴ JVO III (1988), s. 172–175.

¹²⁵ Sama, s. 177–179.

¹²⁶ Sama, s. 254.

¹²⁷ Sama, s. 255–256.

kun torjunnassa epäsuorantulen käytön valmistelussa erityistä huomiota tuli kiinnittää mahdollisten vihollisen etenemissuuntien maalittamiseen.¹²⁸ Vesistön rannalla epäsuoran tulen ja suora-ammuntatulen vaikutus oli keskitettävä rantautumispaikoille.¹²⁹

Hyökkäystä käsittelevässä osuudessa Jalkaväen taisteluohjesääntö III osa (luonnos) vuodelta 1988 toteaa joukkueen yleensä hyökkäävän osana komppaniaa.¹³⁰ Ohjesäännön teksti kuitenkin antaa kuvan hyvinkin itsenäisestä hyökkäyksestä. Vaikka tulivalmistelun ja saaton toteuttamiseen olevan komppanian tulenjohtopäällikön johtamia, joukkueenjohtaja antaa vaatimuksensa epäsuoran tulen vaikutuksesta tulenjohtajalle sekä samalla määrittää liikesuunnitelman, murtokehän ja tavoitteen.¹³¹ Mitään selkeää syytä tällaiseen ristiriitaan kymmenen rivin sisällä ei ilmene. Todennäköisesti ohjesäännön kirjoittajat ovat ennen muuta halunneet tukea rauhan ajan harjoituksissa toimivia joukkueenjohtajia kuvailemalla hyökkäyksen toteutusta.

Aivan kuten ennen sotia, ohjesääntö toteaa aloitteen tempaisemiseksi tai yllätykseen pääsemiseksi olevan mahdollista suorittaa hyökkäys ilman epäsuoraa tulta.¹³² Tämä taantumuksellinen kehitys alkoi vuoden 1956 ohjesäännöstä ja saavuttaa huippunsa vuoden 1988 versiossa; iskua oman tulen turvin käsittelevä osuus on kaksi kertaa pidempi ja tarkempi kuin epäsuoran tulen turvin toteutettavan hyökkäyksen osuus. Tämä harhakuva joukkueen kyvystä hyökätä menestyksellisesti ilman epäsuoraa tulta on todennäköisesti syntynyt rynnäkkökiväärien mukanaan tuomasta jalkaväkijoukkueen suora-ammuntatulen tehon rajusta kasvusta, mutta kuitenkin jo totesin vuoden 1956 ohjesäännön yhteydessä, tällöin unohdetaan myös puolustajan tulen tehon kasvaneen samaisen asekehityksen myötä.

Saatuun tehtävänsä komppanian päälliköltä joukkueenjohtaja tekee tilanteenarvionsa, johon kuuluu epäsuoran tulen käyttömahdollisuuksien selvittäminen.¹³³ Ohjesääntö ei selkeästi määritä mistä joukkueenjohtaja nämä käyttömahdollisuudet selvittää. Oletettavasti tulenjohtaja on saanut samassa käskynannossa perusteet epäsuorasta tulesta komppanian tulenjohtopäälliköltä ja siten kykenee kertomaan joukkueenjohtajalle tarpeelliset tiedot. Päätöksen tekemisen jälkeen joukkueenjohtaja antaa koko joukkueelle hyökkäyskäskyn lähtöalueella, jonka jälkeen tulenjohtaja käskää epäsuoraan tuleen liittyvät asiat.¹³⁴ Käskyä tarkennetaan lähtöasemassa annattavalla käskyllä, jossa käsketään epäsuoran tulen asioista H- hetki ja tarvittavat

¹²⁸ JVO III (1988), s. 248.

¹²⁹ Sama, s. 253.

¹³⁰ Sama, s. 182.

¹³¹ Sama, s. 185 ja 189.

¹³² Sama, s. 185 ja 194.

¹³³ Sama, s. 187.

¹³⁴ Sama, s. 187.

tarkennukset tulivalmisteluun.¹³⁵ Ohjesäännössä on jälleen hieman ristiriitaisuutta epäsuoran tulen asioiden ollessa sekä joukkueenjohtajan että tulenjohtajan käskettävänä asiana.

Itse hyökkäyksen aikana joukkueenjohtaja ja tulenjohtajan yhteistoiminta korostuu tulivalmistelun mukaisen etenemisen yhteydessä. Tulenjohtaja ilmoittaa joukkueenjohtajalle eri tukvien tuliyksiköiden varmuusetäisyyksien poistumisista, jotta joukkueenjohtaja kykenee aikautamaan joukkueensa liikkeen niiden mukaisiksi. Vastuu joukkueen liikkeen tahdittamisesta on joukkueenjohtajalla ja hänen on mahdollista käyttää omaa arvostelukykä varmuusetäisyyksien noudattamisessa ja edetä tilanteen (siis maaston ja sirpalevaikutuksen) salliessa niiden sisäpuolelle. Kevyen kranaatinheittimistön varmuusetäisyydeltä suoritetaan rynnäkkö murtokohtaan.¹³⁶ Tulivalmistelussa on huomioitava joukkueen normaalia liikettä hidastavat olosuhteet kuten pimeä tai lumihanki.¹³⁷

Taistelu vihollisen ryhmyksessä on vuoden 1988 taisteluohjesäännössä kuvattu edellistä ohjesääntöä tarkemmin. Taistelussa korostetaan aloitteen merkitystä ja saavutetun menestyksen hyödyntämistä. Kohdattu vihollinen on pyrittävä tuhoamaan nopeasti joukkueen käytössä olevia aseita käyttäen. Epäsuoraa tulta saadaan joukkueen käyttöön pyytämällä sitä komppanian tulenjohtopäälliköltä. Joukkueella todetaan yleensä olevan kevyttä kranaatinheittimistöä suoraan käytössä. Joukkueenjohtaja antaa vaatimuksensa epäsuoran tulen vaikuttavuudesta tulenjohtajalle, joka laatii tulikomennon vaatimuksen toteuttamiseksi ilmoittaen mitä tulta on käytettävissä sekä varmuusetäisyyden. Samalla kun tulenjohtaja tulenjohtoryhmineen viestittää tulikomentoa, joukkueenjohtaja käskää ryhmille hyökkäyksen jatkamiseen liittyen mm. aikautuksen ja epäsuoran tulen käytön varmuusetäisyyksineen.¹³⁸ Kaiken kaikkiaan kuvattu toimintatapa vihollisryhmyksessä on hyvinkin samanlainen kuin jo aikaisemmin kuvattu hyökkäys oman tulen turvin. Syy toistoon ei ilmene suoraan tekstistä. Itse arvelen syyksi tarpeen korostaa vihollisen ryhmyksessä taistelun merkitystä; rauhanajan harjoituksissa hyökkäyksen harjoittelu keskittyy helposti lähtöaseman ja murtokohdan välisen liikkeen harjoitteluun ja itse ”tappotyö” jää tekemättä. Ohjesäännön kirjoittajat ovat saattaneet haluta korostaa tätä kriittistä vaihetta kuvailemalla miten joukkue tulta ja liikettä käyttäen taistelee murtokohdan jälkeenkin.

Toiminta tavoitteessa jääkin sitten huomattavasti kevyemmälle käsittelylle, tosin siinä on nähtävissä harvoja viittauksia perustaistelumenetelmiin, kun korostetaan eri alijohtajien omaaloitteista toimintaa ryhmittymisen aikana. Esimerkiksi tulenjohtaja paikantaa itsenäisesti

¹³⁵ JVO III (1988), s. 191.

¹³⁶ Sama, s. 192.

¹³⁷ Sama, s. 207 ja 210.

¹³⁸ Sama, s. 200–202.

maalit mahdollisten vihollisen vastahyökkäysten torjumiseksi. Vastahyökkäyksien torjuntaa on keskitettävä kaikki saatavilla oleva tuli ja tarvittaessa epäsuoraa tulta on pyydetty käyt-
töön tulenjohtopäälliköltä.¹³⁹

Hyökkäyksen erityispiirteissä käsitellään jälleen toiminta kärkenä sekä iskuosastona. Toimin-
ta kärkijoukkueena on tässäkin ohjesäännössä ennen muuta muun komppanian hyökkäyksen
suojaamista, jonka tavoitteena on kohdattavan vihollisen sitominen taisteluun ja siten muun
komppanian hyökkäyksen mahdollistaminen. Joukkueelle alistetaan yleensä komppanian ke-
vyt kranaatinheitinjoukkue, mutta epäsuoran tulenkäytön valmistelut (maalipisteet selkeisiin
maastonkohtiin) tekee ja käskee komppanian tulenjohtopäällikkö.¹⁴⁰ Toiminta kohtaamistilan-
teessa on ohjeistettu jälleen harvinaisen tarkasti (lähes perustaistelumenetelmän omaisesti) ja
sisältää muun muassa tulenjohtajalle vaateen käskää kevyt kranaatinheitinjoukkue asemaan ja
paikantaa ensimmäinen maali joukkueen eteen varmuusetäisyyden päähän.¹⁴¹ Jälleen kerran
ohjesääntö sisältää lähes samanlaisen ohjeistuksen toistamisen.

Toimiminen iskuosastona on kohdannut selkeän muutoksen. Jalkaväen taisteluohjesääntö III
osa (luonnos) vuodelta 1988 kuvaa iskuosaston hyökkäyksen ennen muuta puolustusvalmiin
vihollisaseman murtamiseksi tehtävänä hyökkäyksenä, tosin muut perinteisemmät tarkoituk-
set kyllä mainitaan, mutta esimerkiksi paluu omille linjoille tuodaan esiin ennemminkin poik-
keuksena. Kaikkien toimintojen yksityiskohtaista suunnittelua ja mahdollisuutta hyökkäyksen
harjoitteluun korostetaan. Suunnittelu tehdään vaihteeksi tehtävän antajan johdolla eikä jouk-
kueenjohtajaa mainitakaan muuten kuin harjoittelun yhteydessä. Epäsuoran tulen käyttö on
kuten normaalissa hyökkäyksessä, mutta erikseen mainitaan mahdollisuus vihollisen harhaut-
tamiseen epäsuoran tulen käytöllä.¹⁴² Kaiken kaikkiaan luvusta jää hieman sellainen kuva,
että se on kirjoitettu yleiseksi ohjeeksi iskuosaston hyökkäyksestä.

Muista taistelulajeista ohjesäännössä käsitellään joukkueen viivytyt. Viivytyksessä koroste-
taan komppanian kokonaisuuden merkitystä enemmän kuin puolustuksessa, muuten tehtävät
valmistelut ovat varsin yhtenevät puolustuksen kanssa. Epäsuoran tulen käytöstä mainitaan
erikseen valmistautuminen tulenkäyttöön viivytystukikohdan alueelle ja irtautumisreitille.¹⁴³
Viivytykseen saattaa liittyä ylläkö, joita mainitaan olevan kahta eri tyyppiä: tuliylläkö ja

¹³⁹ JVO III (1988), s. 206–207.

¹⁴⁰ Sama, s. 211.

¹⁴¹ Sama, s. 215 ja 216.

¹⁴² Sama, s. 218–222.

¹⁴³ Sama, s. 224 ja 228.

hyökkäys väijytyksestä. Kumpaankin liittyi oleellisesti epäsuoran tulen käyttö, jossa korostuivat vihollisen lisävoimien saapumisen estäminen ja irtautumisen suojaaminen.¹⁴⁴

Ohjesäännössä kuvattiin vielä joukkueen toimiminen taistelupartiona sekä yhteistoiminnassa panssarivaunujen kanssa. Kumpikin toiminta todettiin olevan mahdollinen kaikissa taistelulajeissa.¹⁴⁵ Epäsuoran tulen käyttöä ei erikseen mainittu panssarivaunujen tukemana taisteltaessa, kun taas taistelupartion tavalliseen kokoonpanoon todettiin kuuluvan tulenjohtopartion. Joukkueen taistelupartio- tehtävän todettiin aina liittyvän komppanian taisteluun ja siten epäsuoran tulen käyttö käskettiin joukkueelle komppanian toimesta.¹⁴⁶ Taistelupartion tehtävät kuvattiin hyvin puolustukselliseksi myös komppanian hyökkäyksessä, joten vaadittavat valmistelut ja taistelun aikainen epäsuoran tulen käyttö oli yhteneväistä puolustuksen yhteydessä käsitellyn kanssa. Suurin ero ilmeni puolustuksessa, jossa taistelupartion tarkoitus on ottaa edestä irtautuvat omat joukot vastaan, aloittaa vihollisen kuluttaminen ja yllä pitää taistelukosketusta irtautuessaan oman komppanian puolustuskeskukseen. Tällöin korostettiin epäsuoran tulen käytön aloittamista mahdollisimman kauas ja tulenkäytön jatkamista koko irtautumisen aikana.¹⁴⁷

Kokonaisuutena Jalkaväen taisteluohjesääntö III osa (luonnos) vuodelta 1988 pitää jalkaväijöhtajan hallitsevassa asemassa yhteistoiminnassa tulenjohtajan kanssa. Joukkueenjohtajan on osattava antaa tulenjohtajalle vaatimukset haluamastaan epäsuoran tulen vaikutuksesta eri taistelulajeissa. Tykistön ja kranaatinheittimistön käytön perusteet joukkueelle antoi komppanian tulenjohtopäällikkö ja joukkueen tulenjohtaja käski ne eteenpäin ryhmille. Taistelun aikana joukkueenjohtaja päätti (ja vastasi) epäsuoran tulen käytöstä ja tulenjohtajan roolina oli vaatimusten tekninen toteuttaminen. Tulenjohtajan oli kuitenkin kyettävä tekemään esityksiä kranaatinheittimistön ja tykistön tulen käytöstä valmisteluvaiheessa ja ennen muuta kyettävä jatkuvasti kertomaan joukkueenjohtajalle miten käytössä oleva epäsuora tuli mahdollisti joukkueen taistelun tukemisen. Ohjesäännöstä saa helposti sellaisen kuvan, että taisteluihin valmistautumiseen oli reilusti aikaa ja pääosa jalkaväijöhtajan ja tulenjohtajan välisestä yhteistoiminnasta kuvattiinkin tapahtuvan taisteluun valmistautumisen aikana. Erilaisia peräkkäisiä, toisiaan täydentäviä, käskyjä oli runsaasti. Ohjesäännön lisämääritelmä ”luonnos” on teokselle hyvin sopiva; tekstissä on kohtalaisen paljon toistoa jopa peräkkäisillä sivuilla sekä hieman ristiriitaisuuksia. Tästä huolimatta ohjesääntö oli voimassa yli kymmenen vuotta ja vasta Joukkueen Opas syrjäytti sen vuoden 1999 lopussa.

¹⁴⁴ JVO III (1988), s. 229, 233 ja 235.

¹⁴⁵ Sama, s. 235 ja 239–240.

¹⁴⁶ Sama, s. 235.

¹⁴⁷ Sama, s. 236–239.

3.5. Joukkueen opas 1999 katsoo jo 2000- luvulle

Maavoimapäällikkö hyväksyi Joukkueen oppaan käyttöön 15.12.1999. Opas on kirjoitettu silloin suunnitteilla olleeseen uudistettavaan joukkueen kokonpanoon ja mainitsee muun muassa joukkueen vakiokokoonpanoon kuuluvan tulenjohtopartion.¹⁴⁸ Joukkueen nähdään toimivan ja taistelevan osana komppaniaa.¹⁴⁹ Tätä asiaa ja komppanian päällikön roolia korostetaan yleisesti oppaassa huomattavasti edellistä taisteluohjesääntöä enemmän eikä joukkueen itsenäistä toimintaa tuoda esiin oikeastaan missään. Oppaassa otetaankin mielestäni selkeästi askel taaksepäin ajattelusta, että yhä pienemmät joukot kykenisivät itsenäiseen taisteluun.

Yleiseen tilanteenarvioon liittyen joukkueenjohtaja selvittää joukkuetta tukevan epäsuoran tulen joko tulenjohtajalta tai komppanian tulenjohtopäälliköltä ja antaa sitten tulenjohtajalle vaatimuksensa epäsuoran tulen käytöstä joukkueen taisteluun liittyen.¹⁵⁰ Mielestäni tässä kohdin on mielenkiintoista tekstistä syntyvä ajatus siitä, että joukkueenjohtaja voisi saada tehtävän komppanian päälliköltä ilman, että hänellä on taistelijapariaan¹⁵¹, tulenjohtajaa, mukana. Myöskin johtamista käsiteltäessä todetaan, että joukkueenjohtaja ja tulenjohtaja toimivat yleensä samalta johtamispaikalta.¹⁵² Linjaus on selkeä lievennys aikaisemmista taisteluohjesäännöistä. Mahdollisuutta toimia erillisillä johtamispaikoilla tukee joukkueen lisääntynyt radiokalusto; joukkueen sisäiseen johtamiseen tarkoitettujen lähiradioiden lisäksi joukkueenjohtajalle oli palannut oma komentoverkko, jolla hän kykeni olemaan yhteydessä komppanian päällikköön.¹⁵³

Joukkueenjohtaja päättää ja kääsee epäsuoran tulen käytöstä ja tulenjohtajan roolina on tehdä esityksiä joukkueenjohtajalle sekä toteuttaa epäsuora tuli käskyjen mukaisesti. Joukkueenjohtajan on kuitenkin kyettävä itsekin tarvittaessa antamaan tulikomento. Epäsuorasta tulesta mainitaan komppanian oman kranaatinheitinjoukkueen lisäksi yleisesti mahdolliset joukkueen taistelua tukevat tuliyksiköt kranaatinheitinkomppania, kenttätykistöpatteristo ja tykistöryhmä. Mukana on tiivistelmä tulimuodoista sekä esimerkkejä vaatimuksista tulenjohtajalle sekä tulikomennoista.¹⁵⁴ Opas antaa mielestäni tiiviin, mutta selkeän ohjeistuksen joukkueenjohtajalle yhteistoiminnasta tulenjohtajan kanssa.

¹⁴⁸ Joukkueen opas 1999, Edita Oy, Helsinki 2000, s. 25.

¹⁴⁹ Sama, s. 28.

¹⁵⁰ Sama, s. 33.

¹⁵¹ Sama, s. 51.

¹⁵² Sama, s. 35.

¹⁵³ Sama, s. 38–40.

¹⁵⁴ Sama, s. 50–52.

Joukkueen opas käsittelee joukkueen taistelusta ensi puolustuksen. Toiminta on yleisesti samankaltaista kuin vuoden 1988 Jalkaväen taisteluohjesäännön III osan luonnoksessa määritetään, mutta asiat on jaettu aikaisempaa loogisempiin kokonaisuuksiin: ryhmittyminen, puolustusvalmistelut ja puolustustaistelu sekä puolustuksen erityispiirteet. Ryhmittymistä edeltää maastontiedustelu, jonka jälkeen joukkueenjohtaja käskää päätöksensä yhteiskäskynä alajohdajilleen. Ryhmien ryhmittyessä joukkueenjohtaja jatkaa maastontiedustelua joukkueen varajohtajan kanssa; tulenjohtaja liittyy mukaan saatuaan tulenjohtoryhmän asemaan ja käskettyään tälle tulenkäytön valmistelujen aloittamisen. Hän myös viestittää joukkueenjohtajan päätöksen mukaisesti paikantamansa torjuntamaalit komppanian tulenjohtopäällikölle tai suoraan tuliyksikköön.¹⁵⁵ Joukkueen alueelle paikannetaan yleensä yksi raskas torjunta ja 1 – 3 kevyttä torjuntaa varmuusetäisyyden päähän ryhmytyksestä. Joukkueenjohtajan vaatimusten lisäksi tulenjohtajan on huomioitava maaleja paikantaessaan mahdolliset komppanian tulenjohtopäällikön antamat vaatimukset. Lisäksi hänen on tehtävä joukkueenjohtajalle esityksiä maalipisteistä tulenkäytölle otollisille alueille. Kun tulisuunnitelma on valmis, joukkueenjohtaja tarkastaa ja hyväksyy sen ennen suunnitelman toimittamista komppanian tulenjohtopäällikölle ja tuliyksiköille.¹⁵⁶

Puolustusvalmiutta kehitetään kahdella tarkastus- ja käskykierroksella. Ensimmäisellä käskykierroksella tulenjohtaja käskää ryhmälle joukkuetta tukevat tuliyksiköt, paikannetut epäsuoran tulen maalit ja niihin liittyvien maalikorttien tai – viittojen valmistamisen.¹⁵⁷ Toisen käskykierroksen asioita ovat mahdolliset muutokset epäsuoran tulen maaleihin, toimintatapa ryhmän havaitessa vihollista maalin alueella ja joukkueen tähytyspaikat. Samalla tulenjohtaja tarkastaa että taistelijat tietävät maalien sijainnin maastossa sekä laaditut maalikortit ja – viitat.¹⁵⁸ Puolustusta suunniteltaessa on huomioitava mahdollisuus joutua taistelemaan saarrettuna. Tähän liittyen epäsuoran tulen käyttöön on valmistauduttava myös joukkueen sivustoilla ja takana.¹⁵⁹ Tässä kohdin siis palattiin takaisin perinteisempään käsitykseen puolustustaistelun syvyydestä.

Itse puolustustaistelu voidaan aloittaa joukkueen etupuolella olevilla tulenjohto- ja panssarin-torjuntakykyisillä partioilla. Niiden käyttö ei kuitenkaan saa estää muun joukkueen taistelun aloittamista varsinaisen tukikohdan alueelta. Epäsuoraa tulta käytetään joukkueenjohtajan käskystä, kun vihollinen saavuttaa paikannetun torjunnan tasan. Kauempana olevaa vihollisen

¹⁵⁵ Joukkueen opas 1999, 113–117.

¹⁵⁶ Sama, s. 121.

¹⁵⁷ Sama, s. 119.

¹⁵⁸ Sama, s. 126.

¹⁵⁹ Sama, s. 176

tulitukea voidaan pyrkiä sokaisemaan heittimistön savutuksella.¹⁶⁰ Jos joukkue joutuu taistelussa saarretuksi, pyrkii komppania vapauttamaan sen vastahyökkäyksellä. Jos tämä ei onnistu, saattaa joukkue joutua murtautumaan saarroksista ulos. Pääkeinoksi Joukkueen opas määrittää soluttautumisen, mutta jos tilanne ei sitä salli, ulos murtaudutaan taistellen, jonka tukemiseen valmistaudutaan käyttämään epäsuoraa tulta.¹⁶¹

Puolustuksen erityispiirteistä Joukkueen opas käsittelee toimimisen komppanian taistelupartiona, komppanian sisäisen vastaiskun suorittamisen, tuliylläköön sekä puolustuksen erillisessä tukikohdassa ja vesistön varrella. Lisäksi käsitellään irtautumisvalmistelujen tekeminen ja irtautuminen. Viimeksi mainittu toiminto tulee kyseeseen silloin kun joukkue on osa viivyttävää komppaniaa. Joukkueen taistelumuotoihin ei siis kuulu viivytystä, mutta se voi suorittaa puolustustaistelua valmistautuen irtautumaan tukikohdastaan. Tällöin joukkue toimii kuten puolustuksessa, mutta valmisteluihin ja harjoitteluun kuuluvat myös irtautumisjärjestelyt. Näihin liittyen epäsuoran tulen maaleja on paikannettava oman tukikohdan alueelle ja irtautumisreitit varten. Joukkueen irtautuessa joukkueenjohtaja käskää toteutettavat tulitehtävät. Tällöin hänen on huomioitava, että myös tulenjohtoryhmän on kyettävä irtautumaan hallitusti.¹⁶²

Irtautumiseen liittyen joukkue voi suorittaa tuliylläköön, jossa raskailla tulyyksiköillä estetään vihollisen lisävoiman tulo ja kevyillä heittimillä voidaan vaikuttaa myös tuliylläkköpaikalle. Ryhmittyminen ylläkköpaikalle tapahtuu kuten puolustukseenkin ryhmittyminen, mutta käskyierroksista tehdään vain ensimmäinen. Tämän aikana tulenjohtaja kertoo ryhmille tukevat tulyyksiköt ja paikannetut maalit. Epäsuora tuli aloitetaan samaan aikaan joukkueen tulenavauksen kanssa ja sen lisäksi sitä valmistaudutaan käyttämään irtautumisen suojaamiseen.¹⁶³

Komppanian taistelupartiona toimiessaan joukkueen tai sen osan tulee valmistautua taistelemaan laajalla alueella komppanian vastualueen etuosasta omaan tukikohtaan asti. Tarkoituksena on valmistautua kuluttamaan vihollista sulutteiden, panssarintorjunnan, käsiaseiden ja epäsuoran tulen yhteisvaikutuksella. Jos taistelupartioon on käsketty vain osa joukkuetta, sitä johtaa yleensä joukkueen varajohtaja.¹⁶⁴

Komppanian sisäistä vastahyökkäystä varten joukkueenjohtaja ja tulenjohtaja saavat tarkat perusteet komppanian päälliköltä sekä tulenjohtopäälliköltä. Tehtävän suunnittelu aloitetaan

¹⁶⁰ Joukkueen opas 1999, s. 134.

¹⁶¹ Sama, s. 176–177.

¹⁶² Sama, s. 144–145 ja 148

¹⁶³ Sama, s. 149–152.

¹⁶⁴ Sama, s. 138.

yhteydenotolla vastahyökkäyksen tavoitteena olevaan joukkueeseen ja suunnittelevat yhdessä tilannetietojen vaihtamisen, hyökkäyksen suuntaamisen ja tukemisen. Tämän jälkeen hyökkäävän joukkueen johtajat tiedustelevat hyökkäyksen, jonka jälkeen joukkueenjohtaja laatii suunnitelman hyökkäyksestä yhdessä tulenjohtajan kanssa. Kun komppanian päällikkö on hyväksynyt suunnitelman, hyökkäävä joukkue harjoittelee hyökkäyksen.¹⁶⁵

Joukkueen opas vuodelta 1999 toteaa yksiselitteisesti joukkueen hyökkäävän osana komppaniaa eikä edes hyökkäyksen erityispiirteissä käsitellä joukkueen itsenäistä hyökkäystä; tosin komppanian hyökkäyksen osana joukkue voi hyökätä kärkenä tai iskuosastona.¹⁶⁶ Mielestäni myös selkeänä muutoksena aikaisempaan taisteluohjesääntöön on pyrkimys vaadittavien taitojen vähentämiseen ja yksinkertaistamiseen.

Hyökkäyksen lähtöalueella joukkueenjohtaja kääntää komppanian päällikön esikäskyn perusteella joukkueelleen valmistautumistehtävän sekä lähtövalmiuden. Tämän jälkeen hän siirtyy osaksi komppanian tiedustelu- ja valmisteluosastoa. Joukkueen varajohtaja johtaa joukkueen siirtymisen myöhemmin lähtöasemaan saatuaan etenemiskäskyn komppanian varapäälliköltä.¹⁶⁷

Lähtöasemaan päästyään komppanian päällikkö tekee päätöksen hyökkäyksestä ja kääntää sen joukkueenjohtajille. Komppanian tulenjohtopäällikkö laatii päällikön vaatimusten mukaisen epäsuoran tulen tulisuunnitelman ja kääntää sen joukkueenjohtajille. Tulisuunnitelmaan kuuluu tulivalmistelu ja saatto. Jos hyökkäyksen tukemiseen on käytössä vain yksi tukeva tuliyksikkö, eli komppanian oma heitinjoukkue, ei H- hetkeä yleensä määritetä, vaan tuli avataan kosketuksen saamisen jälkeen.¹⁶⁸ Tällä pyritään saavuttamaan paikallinen yllätys tulenavauksella ja samalla tehostamaan tulenkäyttöä ampumalla vain tarpeelliseksi katsottuja maaleja.

Lähtöasemassa tai jalkautumisalueella joukkueenjohtaja antaa hyökkäyskäskynsä kootusti joukkueelle ja johtaa sitten joukkueen hyökkäysryhmitä. Hyökkäyskäskyn epäsuoran tulen käyttöön liittyvät osat kääntää joukkueenjohtaja välittäen samalla komppanian tulenjohtopäälliköltä saamansa perusteet joukkueen tulenjohtajalle.¹⁶⁹ Tällä menettelyllä pyritään pitämään komppanian tiedustelu- ja valmisteluosasto mahdollisimman pienenä ja koska komppania johtaa epäsuoran tulen käytön, ei tulenjohtajien puuttuminen mielestäni muodosta ongelmaa joukkueen taistelulle.

¹⁶⁵ Joukkueen opas 1999, s. 138–139.

¹⁶⁶ Sama, s. 153.

¹⁶⁷ Sama, s. 159–160.

¹⁶⁸ Sama, s. 154 ja 160–161.

¹⁶⁹ Sama, s. 161.

Eteneminen murtokohtaa tapahtuu komppanian päällikön tahdittamana mahdollisen tulivalmistelun tukemana, eli joukkueenjohtajan on säilytettävä yhteys päällikköön. Jos joukkueen eteneminen pysähtyy vahvaan viholliseen, voi joukkueenjohtaja käskää epäsuoran tulen käytön etenemisen tukemiseksi.¹⁷⁰ Joukkueen opas ei linjaa mitenkään annetaanko joukkueelle suoraan epäsuoraa tulta käyttöön hyökkäyksen ajaksi vai onko kaikki tulenjohtopäällikön hallinnassa. Todennäköisesti, oppaan yleinen henki huomioon ottaen, ajatuksena on pitää kaikki tuli tulenjohtopäälliköllä, joka sitten jakaa käyttöoikeutta tarpeen mukaan alaspäin. Joukkueen opas ei enää määritä kevyen heittimistön varmuusetaisyydeltä suoritettavan rynnäkköä murtokohtaan, vaan viimeinen eteneminen tehdään joukkueen tulta ja liikettä hyväksikäyttäen. Rynnäkkö on toki yhä mukana yhtenä joukkueen etenemistapana.¹⁷¹

Toiminta tavoitteessa kuitataan Joukkueen oppaassa puolikkaalla sivulla. Joukkueenjohtaja ryhmittää joukkueensa nopeasti puolustukseen ja antaa siihen liittyvät vaatimukset tulenjohtajalle. Paikannettavia maaleja on kyettävä käyttämään vihollisen torjumisen lisäksi hyökkäyksen jatkamisessa. Mahdollinen vihollisen vastahyökkäys torjutaan keskitetyllä komppanian tulenkäytöllä.¹⁷²

Hyökkäyksen erityispiirteistä Joukkueen opas vuodelta 1999 käsittelee hyökkäystä pimeällä, talvella, panssarivaunujen tukemana, vesistö ylittäen sekä joukkueen toiminnan kärkenä ja iskuosastona. Joukkue valaisee tarvittaessa pimeällä tapahtuvassa hyökkäyksessä käsivalaisuraketein ja valopistoolin valaisupanoksin, epäsuoran tulen suorittaman valaisun suunnittelee ja toteuttaa tulenjohtopäällikkö komppanian päällikön vaatimusten mukaisesti.¹⁷³

Kärkijoukkueen tehtävänä on joko ottaa kosketus viholliseen tai suojata muuta yksikköä. Etenemiseen liittyen komppanian tulenjohtopäällikkö paikantaa maalipisteet käsketyille etenemisreitille ja joukkueen tulenjohtaja suuntauttaa käytössään olevaa tuliyksikköä joukkueen etenemisen mukaan. Viholliskosketuksessa joukkue lyö heikon vihollisen tai vahvan vihollisen kohdatessaan ryhmittyy puolustukseen. Epäsuoran tulen osalta tukeudutaan määritettyihin maalipisteisiin.¹⁷⁴

Iskuosastona joukkue hyökkää puolustusvalmista vihollista vastaan ja tarkoituksena on yleensä mahdollistaa muulle komppanialle hyökkäyksen jatkaminen vihollisen asemiin. Tämän takia suunnittelun tekee täysin komppanian päällikkö ja joukkueenjohtajan tehtäväksi jää tarpeellisten muutosten teko taistelujaotukseen sekä itse hyökkäyksen johtaminen. Epäsuoran

¹⁷⁰ Joukkueen opas 1999, s. 164–165

¹⁷¹ Sama, s. 156–157.

¹⁷² Sama, s. 168–169.

¹⁷³ Sama, s. 170.

¹⁷⁴ Sama, s. 171 ja 173.

tulen käytön suunnittelee ja johtaa komppanian tulenjohtopäällikkö ja siihen liitetään savuammuntoja vihollisen sokaisemiseksi.¹⁷⁵

Kokonaisuutena Joukkueen opas vuodelta 1999 palauttaa joukkueen taistelun kiinteämmäksi osaksi komppanian taistelua. Varsinkin hyökkäyksessä komppanian rooli epäsuoran tulen käytön suunnittelussa ja toteuttamisessa on vahva ja joukkueen tulenjohtoryhmä enemmänkin tähtytäjän roolissa. Vuoden 1988 taisteluohjesäännön luonnoksen varsin massiivisia käskyjä on karsittu, mutta varsinaisia perustaistelumenetelmiä ei tuotu joukkueelle takaisin – vielä.

3.6. Komppanian taisteluopas 1953 korostaa kiväärikomppanian roolia taistelukentällä

*”Kiväärikomppanian tehtävä on raskas, kestävyyttä, neuvokkuutta ja rohkeutta vaativa, mutta myös kunniakas”.*¹⁷⁶ Komppanian taistelua ohjeistettiin ensimmäisen kerran sotien jälkeen 27.11.1953 käyttöön hyväksytyssä Jalkaväen taisteluopas V osa (Kiväärikomppania). Kiväärikomppanian roolia hyökkäävänä yksikkönä korostettiin ja vaikka sen todettiin yleensä taistelemaan osana pataljoonaa,¹⁷⁷ oli komppanialla huomattavasti itsenäisempi suhde ylempään johtoportaaseen kuin saman ajankohdan joukkueen ohjesäännössä. Mainitaanpa mahdollisuutena jopa niinkin nykyaikainen ajatus, kuin oman tehtävän määrittäminen.¹⁷⁸

Komppanian kykyä yhteistoimintaan muiden yksiköiden ja tukevien aselajien (niiden mukana kranaatinheitinistö ja tykistö) kanssa korostettiin ja komppanian päällikön oli huomioitava tämän yhteistoiminnan vaatimukset toiminnassaan;¹⁷⁹ esimerkiksi harkitessaan oman johtamispaikkansa sijaintia oli yhtenä vaatimuksena johtamipaikan soveltuvuus tulenjohtopäällikön toimintaan.¹⁸⁰ Tämä vaatimus ei kuitenkaan tullut esille ohjesäännön eri taistelulajeja käsittelevissä luvuissa, joten kyseessä saattaa olla myös johtamipaikan valinnainen ominaisuus, josta yleisesti oltiin valmiita tinkimään. Mahdollisina vahvennuksina erikseen mainitaan vain tulenjohtueet ja –ryhmät.¹⁸¹ Tämä osoittaa ohjesäännön arvostavan ennen muuta epäsuoran tulen tukea komppanian taistelulle.

¹⁷⁵ Joukkueen opas 1999, s. 173–174.

¹⁷⁶ Jalkaväen taisteluopas V osa (Kiväärikomppania), Valtioneuvoston kirjapaino, Helsinki 1954, s. 9.

¹⁷⁷ Sama, s. 5 ja 7.

¹⁷⁸ Sama, s. 18.

¹⁷⁹ Sama, s. 21.

¹⁸⁰ Sama, s. 26.

¹⁸¹ Sama, s. 52.

Komppanian päällikön käskyihin kuului kranaatinheittimistön ja tykistön toiminta komppanian taisteluun liittyen sekä yhteistoiminnan järjestelyt tulenjohtajien kanssa.¹⁸² Nopeissa tilanteissa komppanian päälliköltä vaaditaan kykyä nopeaan päätöksen tekoon, jonka jälkeen hänen on kerrottava oma taisteluajatuksen tukevien osastojen johtajille sekä tulenjohtajille.¹⁸³ Näin heillä on aikaa suunnitella ja käskää omat osastonsa komppanian taistelun tueksi.

Saatuun hyökkäyksen perusteet pataljoonan komentajalta komppanian päällikkö ryhtyy hyökkäysvalmisteluihin. Kiireellisessä tilanteessa komppanian päällikkö voi antaa osan valmisteluista alaistensa hoitoon, mutta itse hyökkäyssuunnitelma ja yhteistoiminnan järjestelyt on päällikön aina tehtävä itse. Yhteistoimintaan kuului myös tulenjohdon kanssa tehtävä kranaatinheittimistön ja tykistön tulen käytön suunnittelu. Suunnitteluun kuuluvaan maaston tiedusteluun komppanian päällikkö ottaa mukaansa joukkueen johtajat, tulenjohtajat ja muiden tukevien aselajiosastojen johtajat.¹⁸⁴

Hyökkäyssuunnitelmasta on käytävä tarkasti ilmi eri joukkueiden aikataulu etenemiseen epäsuoran tulen tulivalmistelun ja saaton turvin varmuusetaisyysineen sekä miten joukkueet saavat tarvittaessa kranaatinheittimistön tai tykistön tulta taistelunsa tueksi. Ohjesäännön mukaan nämä yksityiskohdat on komppanian päällikön itse arvioitava ja käskettävä joukkueiden johtajille.¹⁸⁵ Tässä kohdin on mielenkiintoista huomata, ettei päällikön tueksi esitetä tulenjohtajan ammattitaitoa. Saattaa tietenkin olla, ettei sen aikainen tulenjohtajien koulutus antanut valmiuksia sen kaltaisille taidoille, vaan tulenjohtaja osasi vain epäsuoran tulen käytön teknisen toteutuksen taistelutekniikan jäädessä yleisjohtajalle.

Pataljoonan komentaja hyväksyy laaditun hyökkäyssuunnitelman tarkentaen tarvittaessa tulivalmistelu- tai saattosuunitelmaa. Komppanian päällikön on suunnitelman hyväksymisen jälkeen otettava yhteys tulenjohtopäällikköön ja sovittava tarkoin hyökkäyksen aikaisesta yhteydenpidosta.¹⁸⁶ Tämä viittaa siihen, ettei komppanian päällikön ja tulenjohtopäällikön oletettu olevan samassa johtamispaikassa hyökkäyksen aikana. Todennäköisesti tulenjohto nähtiin enemmän teknisenä suorituksena kuin johtamistapahtumana, kun taas päällikön roolia hyökkäyksen liikkeen johtajana korostettiin. Odottamattomiin vihollisen pesäkkeisiin varauduttiin pääasiassa suora- ammunalla ja tulituella, joita tuli tuoda hyökkäyksessä eteenpäin varsinkin,

¹⁸² JVO V (1954), s. 24, 85, 130 ja 182.

¹⁸³ Sama, s. 85.

¹⁸⁴ Sama, s. 119–116.

¹⁸⁵ Sama, s. 119–121.

¹⁸⁶ Sama, s. 125.

jos jouduttiin pysähtymään epäsuoran tulen varmuusetäisyydelle. Etenemistä voitiin jatkaa varmuusetäisyyden sisäpuolelle, jos kärjen johtajat sen mahdolliseksi arvioivat.¹⁸⁷

Tämä näyttäisi korostavan epäsuoran tulen toteutuksen teknisyyttä; tykistö ja kranaatinheittimistö ampuivat niin kuin oli suunniteltu ja tilanteeseen sopeutuminen sekä tilanteenmukainen johtaminen käsittelivät komppanian tulta ja liikettä. Komppanian päällikön yhteyttä tulenjohtoon ei korostettu, toisin kuin hänen yhteyttään tulitukiosiin. Yhteys tulenjohtoon tulee jälleen esille taisteltaessa vihollisen ryhmyksessä. Kun suunniteltu tulivalmistelu ja siihen kuulunut saatto on ammuttu, kranaatinheittimistöä ja tykistöä voidaan taas käyttää tilanteenmukaisemmin ilmeneviin maaleihin päällikön vaatimusten mukaisesti. Tällaisiksi maaleiksi linjataan kärjen sivuuttamat vastarintapesäkkeet, komppanian etenemisen pysäyttävä voimakas vihollinen sekä vihollisen vastahyökkäykset.¹⁸⁸

Hyökkäystä pimeällä käsitellään omassa alaluvussaan. Siinä tuodaan esille pyrkimys yllätykseen hyökkäämällä ilman epäsuoran tulen tulivalmistelua. Tulisunnitelma laaditaan normaalia yksinkertaisempana ja sen on oltava siten joustava, että epäsuoran tuli voidaan aloittaa missä vaiheessa hyökkäystä tahansa. Tässä kohdin korostetaan komppanian päällikön ja joukkueen johtajan välitöntä yhteyttä tulenjohtajiin, jotta tarpeen ilmettyä tuli saada taistelun tueksi.¹⁸⁹ Eli opas mahdollistaa joukkueen johtajan pyytävän suoraan tulenjohtajalta tulta havaitsemaansa maaliin ilman komppanian päällikön lupaa.

Pataljoonan reservinä toimiessaan komppania valmistautuu useaan mahdolliseen vastahyökkäyssuuntaan pataljoonan komentajan tekemän tilanteen arvion mukaisesti. Tehtävän suunnitteluun ja siihen valmistautumiseen kuuluu komppanian päällikön ja tärkeimpien alajohtajien tekemä maastontiedustelu sekä perehtyminen puolustavien yksiköiden puolustussuunnitelmiin, ennen muuta tulisunnitelmiin.¹⁹⁰ Varsinaista epäsuoran tulen tulisunnitelmaa hyökkäyksestä ei ohjesäännön tekstin mukaan tehdä, syynä todennäköisesti useat eri mahdolliset hyökkäyssuunnat ja epäselvä hyökkäystilanne, vaan hyökkäys valmistaudutaan toteuttamaan ”satulasta”, eli tilanteen mukaan soveltaen jo valmiiksi määritettyjä maaleja ja tulenjohtoverkkoa hyväksikäyttäen.

¹⁸⁷ JVO V (1954), s. 132–133.

¹⁸⁸ Sama, s. 134–137.

¹⁸⁹ Sama, s. 141–142.

¹⁹⁰ Sama, s. 210–212.

Kohtaamishyökkäystä käsittelevässä alaluvussa epäsuoraa tulta ei pääsääntöisesti jädä odotamaan, vaan komppania hyökkää välittömästi havaitsemansa vihollisen kimppuun oman tulen ja liikkeen voimin. Kranaatinheittimistö ja tykistö liittyvät taisteluun kun ovat valmiit.¹⁹¹

Komppanian puolustus jaetaan ohjesäännössä kolmeen erilaiseen tilanteeseen: tiivis ja harva puolustus sekä puolustaminen asutuskeskuksessa. Epäsuoran tulen käyttö kuvataan kaikissa paljolti samanlaiseksi, suurimpana erona ilmeni valmistautuminen harvassa puolustuksessa joukkueiden tukikohtien itsenäiseen taisteluun. Tämä valmistautuminen vaatii erikoisjärjestelyjä tulenjohtamisessa ja siihen liittyen mainitaan myös mahdollisuus alistaa kevyet kranaatinheittimet jopa heittimittäin joukkueiden tukikohtiin.¹⁹² Kaikissa tapauksissa puolustuksessa korostettiin komppanian päällikön keskeistä roolia suunnittelussa ja johtamisessa sekä pyrkimystä suunnitelmalliseen komppanian puolustuksen kokonaisuuteen, jonka oleellisin osa oli kaiken tulenkäytön sisältävä tulisuunnitelma.¹⁹³ Tulisuunnitelmaa on jatkuvasti päivitettävä (tarvittaessa myös taistelujen aikana ja jälkeen) ja yhdessä ryhmitysuunnitelman kanssa se muodostaa komppanian puolustusuunnitelman. Tarkastuskierrosten aikana päällikön tuli valvoa (ja tarvittaessa korjata) joukkueiden tulisuunnitelmien sopiminen komppanian kokonaisuuteen.¹⁹⁴

Käytännön yhteistoimintaa tulenjohtoon kanssa ei erikseen käsitelty eikä esimerkiksi päällikön ja mahdollisen tulenjohtajan komentopaikkoja määritetty. Komppanian päällikön puolustuskäskyyn sisältyivät komppaniaa tukevat tykistön ja kranaatinheittimistön tulisuunnitelmien osat, tulenjohtajien sijainti ja yhteydenpito heihin.¹⁹⁵ Tästä voidaan päätellä, että tulenjohtajat olivat omilla johtamispaikoillaan erillään komppanian päällikön johtamispaikoista.

Itse puolustustaistelussa ohjesääntö korostaa alusta alkaen keskitettyä ja yllättävää epäsuoran tulen käyttöä ryhmittäviä vihollista, sen tulitukiaseita ja tulenjohtoa vastaan.¹⁹⁶ Vihollisen päästessä pureutumaan omaan ryhmitykseen, epäsuoralla tulella tuli estää vihollisen vahvistuksen pääsy murtokohtaan. Murtoon suoritettavassa komppanian sisäisessä vastahyökkäyksessä toiminnan nopeus on ratkaisevaa, joten siihen ei odoteta epäsuoran tulen tukea.¹⁹⁷ Eristykseen joutuneen joukkueen ulosmurtautumiseen on puolestaan järjestettävä kaikki saatavissa oleva suora- ammunta tulituki ja tykistön sekä kranaatinheittimistön tuki.¹⁹⁸ Epäsuoran tulen oikea- aikainen käyttö puolustuksessa onnistuu vain, kun päällikkö on kiinteässä yhteydessä

¹⁹¹ JVO V (1954), s. 145–146.

¹⁹² Sama, s. 200.

¹⁹³ Sama, s. 167, 169, 174–175, 200 ja 206.

¹⁹⁴ Sama, s. 173, 175 ja 187.

¹⁹⁵ Sama, s. 182.

¹⁹⁶ Sama, s. 190.

¹⁹⁷ Sama, s. 193.

¹⁹⁸ Sama, s. 196.

tulenjohtopäällikköön ja yksittäisiin tulenjohtajiin.¹⁹⁹ Tämä korostaa mielestäni ohjesäännön kuvaa komppanian päälliköstä ratkaisevana taistelujen johtajana; joukkueen johtajan rooli oli johtaa oman joukkueensa tulta ja liikettä saamiensa käskyjen mukaisesti.

Komppanian viivytyksessä sekä maahanlaskun torjunnassa epäsuoran tulen tuen järjestelyt ovat hyvin samankaltaista kuin yleisesti puolustuksessa. Kummassakin toki korostuu tulen käytön joustavuus sekä tulen ulottaminen mahdollisimman kauas vihollisen voiman kuluttamiseksi. Lisäksi tulta tulee valmistautua käyttämään omien asemien välittömään läheisyyteen ja sekä irtauduttaessa omiin asemiin.²⁰⁰

Jalkaväen taisteluopas V osa (Kiväärikomppania) vuodelta 1953 oli kaikesta päätellen onnistunut teos, koska se oli käytössä lähes 30 vuotta ja vasta 14.9.1981 käyttöön hyväksytty Jalkaväen taisteluohjesäännön II osa (Komppanian taistelu) kumosi sen.

3.7. Jääkärikomppanian opas 1989 nostaa puolustustaistelun ykköseksi

Päinvastoin kuin edeltäjänsä Jalkaväen taisteluohjesäännön II osa (Komppanian taistelu) vuodelta 1981 jäi kovin lyhytikäiseksi ja jo vuonna 1989 hyväksyttiin seuraava komppanian taistelua koskenut ohjesääntö, Jääkärikomppanian opas (Jääkärikomppanian taistelu) käyttöön otettavaksi; tosin opas otettiin käyttöön luonnoksena.²⁰¹

Jalkaväen komppaniat saivat oman epäsuorantulen yksikön, kevyen kranaatinheitinjoukkueen, 1980-luvun alussa.²⁰² Tämä kaksiryhmäinen joukkue periytyi myös jääkärikomppaniaan.²⁰³ Kranaatinheitinjoukkueeseen kuulunut tulenjohtoryhmä alistettiin normaalisti yhdelle jääkäriryhmistä ja tulijoukkue pidettiin komppanian komentopaikan läheisyydessä ja suoraan komppanian johdossa.²⁰⁴ Komppanialle todettiin alistettavan myös kenttätykistön tulenjohtopatterin tulenjohtue, jonka ensimmäinen tulenjohtopartio toimi komppanian tulenjohtopäällikön alaisuudessa vastaten komppanian tulenkäytön kokonaisuudesta. Toinen tulenjohtopartio alistettiin jääkärijoukkueelle.²⁰⁵ Ohjesäännöstä ilmenee, että tämä vahvennus oli käytännössä vakio-toiminta jääkärikomppanioille.

¹⁹⁹ JVO V (1954), s. 192.

²⁰⁰ Sama, s. 227–228 ja 238.

²⁰¹ Huomionarvoista on kuitenkin se, että tämä luonnos on yhäkin käytössä ja esimerkiksi vuonna 2008 käyttöönotettua Komppanian taisteluohjetta on luettava rinnan vuoden 1989 Jääkärikomppanian oppaan luonnoksen kanssa.

²⁰² JVO II (1981), s.19.

²⁰³ Jääkärikomppanian opas (Luonnos), Jääkärikomppanian taistelu, Pääesikunta 12.6.1989, s. 22.

²⁰⁴ Sama, s. 25.

²⁰⁵ Sama, s. 28.

Jääkärikomppania oppaassa vuodelta 1989 on oma lukunsa epäsuoran tulen käytöstä osana komppanian taistelua. Se määrittää komppanian päällikön vastaavan epäsuoran tulen käytöstä komppanian alueella, tulenjohtopäällikön rooli on avustaa päällikköä kertomalla tukemismahdollisuudet ja rajoitteet.²⁰⁶ Päällikkö siis tekee päätökset tulenkäytöstä ja tulenjohtopäällikkö toteuttaa ne.

Opas käsittelee komppanian puolustuksen ennen hyökkäystä; järjestys on muuttunut vuoden 1981 komppanian taisteluohjesäännöstä. Sama muutos tapahtui myös edellisenä vuonna käyttönotetussa joukkueen taisteluohjesäännössä (katso luku 3.4, kuudes kappale). Komppanian puolustuksessa korostetaan nopeaa ja keskitettyä tulenkäyttöä osana pataljoonan taistelua.²⁰⁷ Itsenäisiä tehtäviä ei mainita. Komppanian päällikön päätettävissä ovat epäsuoran tulen torjuntajoukkojen ampuminen, kun taas vastavalmistelut käskää yleensä pataljoonan komentaja.²⁰⁸

Puolustus on suunniteltava siten, että vihollisen kuluttaminen aloitetaan vastuualueen etuosista tulenjohtokykyisen taistelupartion toimesta ja arvioituille vihollisen etenemisen painopistesuuntiin on keskitettävä kiväärikaliperisien ja panssarintorjuntaaseiden tuli, sulutteen sekä epäsuora tuli.²⁰⁹ Tämä on ensimmäinen kohta tarkastelemissani ohjesäännöissä, jossa tulenkäytön kokonaisuuden keskittämistä erikseen vaaditaan. Koska voiman ja vaikutuksen keskittämisen periaate on ollut koko ajan kuitenkin olemassa, on oletettavaa, että periaatetta on pidetty itsestäänselvyytenä ja siksi se on jäänyt kirjaamatta aikaisemmissa ohjesäännöissä.

Puolustustaistelun aikana komppanian päällikkö päättää epäsuoran tulen käytöstä ja varsinainen tulenkäytön toteuttaja on tulenjohtopäällikkö. Tulen keskittäminen, valmistautuminen tulen käyttöön koko vastuualueella ja etupainoinen käyttö ovat avainasemassa.²¹⁰ Epäsuoran tulen käyttö komppanian viivytyksessä on puolustustaistelun kaltaista.²¹¹

Hyökkäyksen yhteydessä komppanian toimiminen itsenäisessä suunnassa mainitaan, mutta sitä pidetään poikkeustapauksena.²¹² Pataljoonan komentajan rooli onkin hallitseva hyökkäyksen toteuttamisessa, mukaan lukien epäsuoran tulen tulivalmistelu ja saatto, jonka valmistelee pataljoonan tulenjohtokomentaja.²¹³ Komppanian päällikkö käyttää omaa kevyttä kranaatinheitinjoukkuetta komppaniansa tukemiseen. Käytön suunnittelee tulenjohtopäällikkö

²⁰⁶ Jääkärikomppanian opas (luonnos) 1989, s. 65–66.

²⁰⁷ Sama, s. 151.

²⁰⁸ Sama, s. 157.

²⁰⁹ Sama, s. 168.

²¹⁰ Sama, s. 174–175.

²¹¹ Sama, s. 237.

²¹² Sama, s. 182.

²¹³ Sama, s. 187 ja 199.

komppanian päällikön vaatimusten mukaisesti.²¹⁴ Yleensä heitinjoukkueen tuli annetaan tulivalmistelun jälkeen tärkeimmän joukkueen käyttöön.²¹⁵

Hyökkäyksen erityispiirteistä käsitellään kohtaamistaistelu, koukkaaminen, ylimeno hyökkäys ja hyökkäys puolustusvalmista vihollista vastaan. Kohtaamisolosuhteissa korostetaan kärjessä hyökkäävän komppanian tukemista kaikella käytössä olevalla epäsuoralla tulella. Epäsuoraa tulta on käytettävä keskitetysti ja yllättävästi taistelun aloittamisessa. Puolustukseen ryhtyminen vaatii ennakkotiedon vihollisen lähestymisestä sekä puolustukselle edullisen maastonkohdan valintaa.²¹⁶ Kuvattu taistelutapa oli mielestäni enemmänkin nopea puolustukseen ryhtyminen kuin varsinainen kohtaamishyökkäys. Vihollisen kärjen pysäyttämistä seuraavan koukkauksen enimmäisetäisyytenä pidetään 20 kilometriä, jotta komppaniaa kyetään tukemaan kenttätykistöllä.²¹⁷

Puolustusvalmista vihollista vastaan hyökättäessä vaihtoehtoina keskitetyille tulen ja voiman käytölle ovat soluttautuminen ja iskuosastomainen hyökkäys.²¹⁸ Keskitetty hyökkäys noudattelee normaalin hyökkäyksen kaavaa, mutta siinä komppanian hyökkäyksen leveys on huomattavasti pienempi ja siten voima ja tuli keskittyy pienemmälle alueelle. Hyvin samankaltainen on iskuosaton hyökkäys, suurimman eron ilmetessä hyökkäyksen etukäteisvalmistelussa ja harjoittelussa.²¹⁹

Jääkärikomppanian opas (Jääkärikomppanian taistelu) vuodelta 1989 oli kaikesta päätellen onnistunut teos, koska se on yhä käytössä rinnan uudempien komppania taisteluohjeiden kanssa, tosin yhäkin luonnoksena.

²¹⁴ Jääkärikomppanian opas (luonnos) 1989, s. 193.

²¹⁵ Sama, s. 203.

²¹⁶ Sama, s. 212 ja 214.

²¹⁷ Sama, s. 215.

²¹⁸ Sama, s. 216.

²¹⁹ Sama, s. 218–221.

3.8. Pataljoonan taistelu 1955

”Kivääripataljoonassa yhtyvät jalkaväen isku- ja tulivoima niin runsaina ja sen johtoelimet ovat sellaiset, että se pystyy suoriutumaan melkoista itsenäisyyttäkin edellyttävistä taisteluista.” Sotien jälkeisenä aikana pataljoona oli ensimmäinen organisaatio, joka ilman vahvennuksia sisälsi oman epäsuoran tulen organisaatio, kevyen kranaatinheitinkomppanian.²²⁰ Pataljoonan komentajalla oli myös selkeä käskyvalta muun muassa tukeviin yksiköihin ja aselajeihin; hän pystyi antamaan vaatimuksia niiden toiminnalle ja hän vastasi kaikkien tukevien osien suunnitelmien koordinoinnista siten, että kokonaisuus tuki pataljoonan kivääriyksiköidentoimintaa.²²¹ Pataljoonan taistelua ohjeistettiin ensimmäisen kerran sotien jälkeen 5.7.1955 käyttöön hyväksytyssä Jalkaväen taisteluopas II osassa (Pataljoonan taistelu).

Hyökkäyksessä pataljoonan komentajalle painotettiin elävän voiman ja tulen vahvan painopisteen luomista eri aselajien yksiköiden yhteistoiminnalla.²²² Hänen oli hyökkäysvalmistelujen aikana sopeutettava mahdollinen tueksi käsketty epäsuora tuli palvelemaan pataljoonan kokonaisuunnitelmaa.²²³ Tähän kuului muun muassa heittimistön taistelujaotuksesta päättäminen ja tulenjohtovoiman, varsinkin raskaan heittimistön osalta,²²⁴ jakaminen komentajan parhaaksi katsomalla tavalla pataljoonan alueelle sekä tykistön tulivalmistelu.²²⁵ Eli pataljoonan komentaja pystyi itsenäisesti päättämään saamansa tehtävän toteutustavan ja käytössään olevan voiman käytön. Hyökkäyksen suunnitteluun kuului alaisille yksiköille annetut tarkat ja rajatut tehtävät sekä niiden toteuttamisen valvominen.²²⁶ Pataljoonan komentajan itsenäisyys korostuu pataljoonan takaa- ajossa, jonka tilannetta on vaikea etukäteen arvioida. Haastetta lisää takaa- ajoa tukevien tuliyksiköiden sitoutuminen varsinaisen hyökkäyksen tulivalmisteluun ja siksi esimerkiksi tulenjohto- osien siirtyminen takaa- ajoon valmistautuvan pataljoonan yhteyteen on sovittava tarkoin.²²⁷

Pataljoonan kevyt kranaatinheitinkomppania jaettiin yleensä joukkueittain kiväärikomppanioiden tueksi; tällöin joukkueiden liikettä johti kevyen kranaatinheitinkomppanian päällikkö. Raskaalla heittimistöllä luotiin hyökkäyksen epäsuoran tulen painopiste.²²⁸ Pataljoonan alustavan tulivalmistelu- ja saattosuunnitelman laativat pataljoonapuseeri, heitinkomppanian päällikkö ja pataljoonan tulenjohtokomentaja komentajan päätöksen perusteella. Komentajan tarkastettua tämän suunnitelman, sen osat jaettiin tarvitseville yksiköille. Saatto jakautuu ylei-

²²⁰ JVO II (1955), s. 11–12.

²²¹ Sama, s. 26–27.

²²² Sama, s. 101.

²²³ Sama, s. 103.

²²⁴ Sama, s. 113.

²²⁵ Sama, s. 106.

²²⁶ Sama, s. 109–110.

²²⁷ Sama, s. 177–178.

²²⁸ Sama, s. 112–113.

seen (toteutetaan ennakkoon suunnitellut aikataulun mukaan) ja välittömään (maaleja ammutaan sitä mukaan kuin ne iskuportaan edetessä ilmaantuvat) saattoon.²²⁹ Osa käytössä olevasta epäsuorasta tulesta varataan iskuportaan murtoalueella kohtaamien maalien tuhoamiseen ja vihollisen vastahyökkäysten torjumiseen tavoitteessa.²³⁰ Tulivalmistelu saatetaan jättää toteuttamatta pimeällä hyökättäessä yllätykseen pääsemiseksi.²³¹ Kohtaamishyökkäyksessä epäsuoran tulen järjestelyt ovat välittömän saaton kaltaiset. Pataljoonan on pyrittävä sivustahyökkäykseen koukkaamalla. Koukkausta tukemaan on pyrittävä saamaan tykistön tulta, mutta sen järjestelyt eivät saa viivyttää liikkeellelähtöä.²³²

Puolustuksessa pataljoonan komentaja päättää käytössään olevien epäsuoran tulen yksiköiden tuliasema- alueet ja niiden tulenjohto- osien jakautumisen.²³³ Pataljoonan omaa kevyttä heittimistöä käytetään yleensä joukkueittain kivääriyksiköiden tukena. Puolustuksessa pataljoonalle alistetaan raskasta kranaatinheittimistöä tai tykistöä vain poikkeustapauksissa, yleensä pataljoona saa vain niiden tulenjohtovoimaa alueelleen. Käyttöön saatu tulenjohtovoima on porrastettava pataljoonan alueen syvyyteen.²³⁴ Pataljoonan komentajan laatiessa puolustuksen tulisuunnitelmaa, on käytössä oleva epäsuora tuli pyrittävä yhdistämään pataljoonan muuhun tulenkäyttöön ja se on voitava keskittää tarvittaessa tärkeimmiksi arvioituille alueille. Tärkein osa puolustuksen tulisuunnitelmaa on vastavalmistelu, jolla pyritään lamauttamaan vihollisen suora- ammunta-aseet, tulenjohto ja hyökkäykseen ryhtyneet joukot. Muut tulisuunnitelman osat ovat torjunta-, vastatykistö- ja häirintäsuunnitelmat.²³⁵

Viivytyksessä pataljoonan on pyrittävä saamaan epäsuoran tulen yksiköt siirrettyä uusiin tuliasemiin etupainotteisesti.²³⁶ Käyttöön saatu tykistö ja raskas heittimistö pidetään pataljoonan johdossa, mutta kevyt heittimistö voidaan antaa joukkueittain kivääriyksiköiden tueksi.²³⁷ Alistaminen on ymmärrettävää huomioiden pataljoonan viivytyksen syvyys ja kevyiden heittimien rajoitettu kantama.

Jalkaväen taisteluopas II osa (Pataljoonan taistelu) vuodelta 1955 oli käytössä reilut kymmenen vuotta kunnes 13.6.1968 käyttöön hyväksytty Jalkaväen taisteluohjesäännön I osa (Pataljoonan taistelu) kumosi sen. Ohjesääntö on varsin pikkutarkka ja sen myötä kuivakas, mutta

²²⁹ JVO II (1955), s. 123–125.

²³⁰ Sama, s. 135 ja 137.

²³¹ Sama, s. 171.

²³² Sama, s. 141–142.

²³³ Sama, s. 184 ja 186.

²³⁴ Sama, s. 190–191.

²³⁵ Sama, s. 199–202.

²³⁶ Sama, s. 247.

²³⁷ Sama, s. 253.

tuo hyvin esille oman aikansa ajatuksen koordinoitusta taistelusta, jossa ennen muuta tulenkäytön järjestelyt käskettiin varsin tarkasti pataljoonatasolta joukkueelle asti.

3.9. Yhteenveto

Sotien kokemusten perusteella yhteistoiminta jalkaväen ja epäsuoran tulen välillä nähtiin taistelukentällä ratkaisevana toimintana. Yhteistoiminta ilmeni kuitenkin juurikin sellaisena: yhteistoimintana, jossa jalkaväen johtaja sovitti tulenjohtajan laatiman epäsuoran tulen suunnitelman oman tulisuunnitelmansa osaksi. Asiaa korosti tulenjohto- osien kuuluminen tukeviin tuliyksiköihin, joista heidät määrättiin tukemaan eri jalkaväen joukkoja tuliyksiköiden johdossa säilyen. Tulenjohtaja ja jalkaväen johtaja olivat siis kahden rinnakkaisen käskyketjun päisissä ja tämä vaati asioiden yhteensovittamista sekä joukkueen että komppanian tasolla. Vastuu epäsuoran tulen käytöstä oli tulenjohtajalla, joka teki päätöksen tulikomennoista ja vastasi siten tulenkäytön seurauksista. Pataljoonan komentajalla oli jo omassa käskyvallassaan oma epäsuoran tulen yksikkö, joten hän pystyi aidosti johtamaan osaa epäsuoran tulen tuesta. Epäsuoran tulen yksiköiden ja samalla tulenjohtovoiman alistaminen jalkaväkijohtajalle komppanian tai joukkueen tasalla oli mahdollista poikkeustapauksissa, yleensä toimittaessa erillisessä suunnassa tai hajautetusti.

Kehitys kulki kuitenkin kohti jalkaväen omaa tulenjohtovoimaa ja yksiköiden omaa epäsuoran tulen yksiköitä. Selkeimmin muutos ilmenee vuoden 1974 Jalkaväen taisteluohjesäännön III osassa, jossa tulenjohtovoima on vakiovahvistus jalkaväkijoukkueelle ja tulenjohtajan määritetään selvästi tällöin olevan jalkaväkijohtajan käskynalaisuudessa. Samalla myös vastuu epäsuoran tulen käytön seurauksista siirtyi joukkueen johtajalle tulenjohtajan ollessa vain tulikomennon tekninen toteuttaja. Muodostunut ”taistelupari” joukkueenjohtaja – tulenjohtaja on nykyäänkin keskeisin osa jalkaväkijoukkueen taistelua.

1980- luvun alussa kiväärikomppania sai oman orgaanisen epäsuoran tulen yksikkönsä ja sitä myötä oman tulenjohtovoiman. Tulenjohto ja sitä myöten epäsuora tuli siirtyi selkeästi jalkaväkijohtajan yhdeksi ”aseeksi”, jota hän kykeni käyttämään itsenäisesti oman päätöksen ja harkinnan mukaan. Samalla tulenjohtajasta tuli yhä enemmän suorittava, ampumatekninen, toimija. Kehitys kulki myös kohti hyvin itsenäisiä tehtäviä jopa joukkueelle asti. Tässä otettiin kuitenkin selkeä askel takaisin isompiin kokonaisuuksiin vuosituhannen lopulla Joukkueen Oppaan myötä. Mielestäni kyseessä oli hyvin tervetullut uudistus, koska yksittäinen joukkue on kuitenkin miesvahvuudeltaan ja tulivoimaltaan heikko, jolloin sen voima loppuu varsin nopeasti. Tappioilta kun ei taistelukentällä säästy paraskaan joukko.

4. YHTEISTOIMINNAN ILMENEMINEN JALKAVÄEN TAISTELUAMPUMAOHJELMISTOSSA

Koulutuksen kokonaisuutta hallitaan erilaisilla koulutuskäskyillä ja – normeilla, joista ampu-maohjelmisto on yksi. Nykyiseen jalkaväen ampumaohjelmistoon kuuluu erikokoisien jouk-kojen (partio - komppania) ammuntoja. Kaikki joukot, aselajista tai koulutushaarasta riippu-matta, ampuvat jalkaväen ampumaohjelmiston mukaiset partion ammunnat ja ryhmän puolus-tuksen. Epäsuoran tulen käyttö liittyy joukkueen ja komppanian taisteluammuntoihin. Muissa ammunnoissa oma epäsuora tuli kuvataan kouluttajan tekemällä tilanteen kuvauksella tai rä-jähtein toteutettavalla tulenkuvauksella.

Koulutuksessa tarvittavia asiakirjoja ryhdyttiin päivittämään välittömästi sodan jälkeen sota-kokemuksia hyödyntäen, yhtenä näistä olivat ampumaohjelmistot. Käyttöön hyväksytyt jalka-väen ampumaohjelmistot vuosilta 1946 - 2000 on lueteltu liitteessä 1.

4.1. Vuoden 1946 ampumaohjelmistot

Ensimmäinen sodan jälkeinen ampumaohjelmisto julkaistiin jo vuoden 1946 alussa (Ammun-nat jalkaväen aseilla v. 1946), mutta se kumottiin jo saman vuoden lopulla, eli todellisuudessa sen mukaisia ammuntoja ei liene suoritettu montaa kertaa. Tässä ampumaohjelmistossa kah-teen taisteluammuntaan kuudesta oli sisällytetty epäsuorantulen osuus: vahvennetun kivääri-joukkueen puolustukseen ja hyökkäykseen. Kumpaankin taisteluammuntaan oli kirjattu kevy-en ja raskaan kranaatinheittimistön puolijoukkueiden tuli jalkaväen tueksi. Ammusmäärät olivat kohtalaiset (kevyellä puolijoukkueella puolustuksessa 60 ja hyökkäyksessä 80 kranaat-tia sekä raskaalla puolijoukkueella vastaavasti 12 kranaattia puolustukseen ja 24 kranaattia hyökkäykseen)²³⁸ mahdollistaen useamman tulitehtävän kummallekin ampuvalle puolijouk-kueelle. Huomioitavaa oli, että ampumaohjelmisto edellytti selkeästi ammunnassa käytössä olevan kumpaakin, sekä kevyttä että raskasta kranaatinheittimistöä, joten joukkueen taistelua tukeva tulenjohtaja pystyi käyttämään epäsuoraa tulta eri etäisyyksille ja eri maaleihin.

²³⁸ Ammunnat jalkaväen aseilla v. 1946, Otavan kirjapaino, Helsinki 1946, s. 32–33.

Suoritettaviin tulitehtäviin liittyvät kranaatinheitin ammunnat oli määritetty ampumaohjelmistossa.²³⁹ Täten ampumaohjelmisto selkeästi ohjeisti millaiset tulitehtävät kranaatinheittimistö tulisi ammunassa ampumaan. Tällöin voitiin kranaatinheittimistön koulutuksessa korvata koulutushaaran koulutusohjelmaan kuuluva ammunta osallistumalla jalkaväen tukemisammuntaan ampumaohjelmiston määrittämällä tavalla.

Koska epäsuora tuli nähtiin tuolloin ennen muuta komppania- johtoisena kokonaisuutena, ei vahvennetun joukkueen taisteluammunnoissa todennäköisesti nähty paljoa jalkaväen ja epäsuoran tulen yhteistoimintaa, mutta jonkin verran tulisuunnitelmien yhteensovittamista. **Joukkueen puolustusammunnassa** puolustukseen ryhtyessään joukkueenjohtaja olisi laatinut tukikohdan tulisuunnitelman, johon hän olisi lisännyt tulenjohtajan laatimat epäsuoran tulen maalit. Ryhmittymisen jälkeen joukkueenjohtaja olisi varmistanut viestiyhteyden (todennäköisesti lähetti) johtamispaikalta tulenjohtopaikalle. Itse ammunnan aikana joukkueenjohtaja olisi kyennyt esittämään tulipyynnöjä tulenjohtajalle, joka kuitenkin pääasiassa olisi toteuttanut tulitehtävät oman päätöksensä mukaisesti. Ammuntaan varattu kranaattimäärä olisi mahdollistanut usean tulikomennon toteuttamisen.

Joukkueen hyökkäysammunnassa joukkueen johtaja olisi laatinut oman liikesuunnitelman sa tulenjohtajan tekemän tulivalmistelun mukaiseksi ja olisi ammunnan aikana tahdittanut joukkueen liikkeen itse. Tulivalmistelun lisäksi ammuntaan varattu kranaattimäärä olisi mahdollistanut useamman murtoalueen taistelun aikaisen joukkueenjohtajan tekemän maalinosoituksen ja sen mukaisen tulitehtävän suorittamisen kevyellä kranaatinheittimistöllä. Ammuntaan olisi siten sisältänyt suunnitelmien yhteensovittamisen lisäksi joukkueen johtajan ja tulenjohtajan välistä yhteistoimintaa ammunnan aikana usean tilanteenmukaisen maalinosoituksen muodossa.

Vuoden 1946 ensimmäisen ampumaohjelmiston ohjeistamia taisteluammuntoja verrattaessa seuraavana vuonna hyväksyttyyn Jalkaväen taisteluoppaan III osaan, voidaan todeta kahdella ammunnoilla kyetyn harjoittamaan joukkueen tärkeimmät taistelulajit. Ongelmaksi mielestäni nousee se, että joukkuetta ei kuitenkaan kyseisessä taisteluoppaassa nähty kovin itsenäisenä toimijana, vaan tiukasti osana komppaniaa, joten mielestäni ampumaohjelmiston selkeänä puutteena oli komppanian taisteluammuntojen puuttuminen. Ampumaohjelmiston alaviitteessä tosin mainitaan, että sopivien ampuma- alueiden puuttuessa ammuntoja ei toistaiseksi jär-

²³⁹ Ammunnat jalkaväen aseilla v. 1946, s. 33.

jestetä suuremmissa puitteissa.²⁴⁰ Tällä toteamuksella lienee varauduttu käytössä olevien resurssien parantuessa ammuntojen järjestämiseen myös komppanioille.

Vuoden 1946 ensimmäisessä ampumaohjelmistossa ei määritetä milloin ja kuinka monta kertaa kutakin ammuntaa ammutaan, joten arviointia riittävään yhteistoiminnan harjoitteluun on vaikea tehdä. Jos oletetaan, että kummatkin ammunnat oli tarkoitus ampua ainakin kerran olisi yksittäinen johtaja päässyt kahdesti harjoittelemaan yhteistoimintaa. Määrää voi pitää vähimmäisvaatimuksena, muttei tuota mielestäni kovin syvää osaamista.

Toisessa vuonna 1946 julkaistussa ampumaohjelmistosta (Ampumaohjelmisto - Jalkaväen aseet) taisteluammuntojen määrä säilyi kuutena, mutta kahden ammunnan aiheita muutettiin mieskohtaisista ammunnoista ryhmän ammuntoihin ja ennen muuta epäsuorantulen osuutta vähennettiin selvästi. Kokonaisuutena arvioiden ampumaohjelmiston mukaisten taisteluammuntojen toteuttamisen vaatima ampumatarvikkeiden määrä putosi hieman kivääricaliiperissä aseissa, mutta ennen muuta kranaatinheittimistön osalla selkeästi. Tämä saavutettu säästö onkin arvioni mukaan syynä samana vuonna tehtyyn korjaukseen ampumaohjelmistossa.

Epäsuoran tulen käyttö oli mukana enää vain yhdessä taisteluammunnassa, joka oli aiheeltaan vahvennetun joukkueen puolustus.²⁴¹ Ottaen huomioon Jalkaväen taisteluoppaan III osan esittämän painotuksen joukkueen taistelulajeista hyökkäykseen, näyttäytyy vahvennetun joukkueen puolustusammunnan säilyttäminen hyökkäysammunnan sijasta hieman oudossa valossa. Todennäköisin syy lienee se, että puolustusammunta on käytännössä helpompi järjestää kuin hyökkäysammunta. Kuten aiemmassakin ampumaohjelmistossa, tässäkin puolustavalle kiväärijoukkueen johtajalle määritettiin käyttöön kevyen ja raskaan kranaatinheittimistön puolijoukkueiden tuli. Käytettävien kranaattien määrää kuitenkin supistettiin rajusti kevyellä puolijoukkueella; sillä oli käytössään vain 30 kranaattia. Raskaan puolijoukkueen ammusmäärä pysyi käytännössä ennallaan ollen 15 kranaattia.²⁴² Jostain syystä ampumaohjelmistosta ei enää kerrottu mihin kranaatinheitinammuntaan suoritettavat tukevat tulitehtävät liittyivät. Syynä on saattanut olla joustavuuden tavoittelu; kranaatinheittimistöä kouluttaville joukoille annettiin mahdollisuus itse määrittää millaisia tulitehtäviä jalkaväkeä tukeva heittimistö suoritti. Kranaattimäärä mahdollistaa pienennyksestä huolimatta yhä useamman tulitehtävän toteuttamisen ammunnan aikana.

²⁴⁰ Ammunnat jalkaväen aseilla v. 1946, s. 32.

²⁴¹ Ampumaohjelmisto – Jalkaväen aseet, Puolustusvoimain pääesikunta, koulutusosasto 26.11.1946, N:o 4463/Koul. 1/22, Sanoma Oy, Helsinki 1946, s. 54.

²⁴² Sama, s. 44–45.

Ampumaohjelmistoon oli nyt liitetty erilliset liitteet, joissa annettiin lisävaatimuksia eri amuntoihin. Vahvennetun joukkueen puolustusammunnassa aiheeseen oli kirjattu tulisuunnitelmien teko sekä epäsuorantulen vastavalmistelun suorittaminen. Arvioinnissa erityistä huomiota kiinnitettiin tulisuunnitelman mukaisten tehtävien jakamiseen sekä taistelun aikaiseen ryhmien johtamiseen.²⁴³ Nämä vaatimukset vastaavat hyvin sen ajan taisteluohjesäännön henkeä jalkaväkijohtajan ja tulenjohtajan välisessä yhteistoiminnassa.

Lisäksi ampumaohjelmistoon oli kirjattu erillinen alahuomio, joka mahdollisti vahvennetun joukkueen ammunnan ampumisen myös hyökkäyksenä (tukikohdan valtaus, eli lienee tarkoitettu komppanian sisäistä vastaiskua) tai sitten joukkuetta suuremman joukon (käytännössä lienee tarkoitettu kiväärikomppaniaa) puolustuksena.²⁴⁴ Epäsuorantulen määrään ei ole tehty erillisiä huomioita, joten määritetyt ammusmäärät lienevät päteet myös näihin mahdollisiin muunnoksiin. Näihin amuntoihin määritetty kranaattimäärä on mielestäni kuitenkin selkeästi alimitoitettu eikä olisi mahdollistanut monipuolista epäsuoran tulen käyttöä.

Näin ollen vuoden 1946 toinen ampumaohjelmisto korjasi ehdollisena selkeimmän virheen edeltävään ohjelmistoon liittyen: mukana oli mahdollisuus komppanian taisteluammuntojen suorittamiseen. Ongelmaksi tässä kuitenkin mielestäni muodostuu tapa jolla tämä mahdollisuus on muodostettu: ainoan vahvennetun joukkueen ammunnan muuntaminen tarvittaessa komppanian ammunnaksi (tai vahvennetun joukkueen hyökkäysammunnaksi). Ottaen huomioon sotien jälkeisen ajan niukat koulutukselliset resurssit joukot todennäköisesti järjestivät vain yhden vaihtoehtoisista ammunnoista; ei kahta saati sitten kaikkia kolmea.

Ampumaohjelmisto määrittä kyseisen ammunnan toteutettavaksi joukkojen jatkokoulutusaikana.²⁴⁵ Mahdollisuutta toteuttaa ammunta osana johtajakoulutusta ei ole kirjattu, joten lähtökohtaisesti näin ei tehty. Vaikka johtajakoulutuksen aikana kyseinen (tai vastaava muunnos) olisi toteutettu, olisi vain yksi kurssilaissista päässyt harjoittelemaan yhteistoimintaa muiden toimiessa miehistötehtävissä. Näin arvioiden rajoittuminen vain yhteen kertaan yhteistoiminnan harjoittelemisessa on täysin riittämätöntä sodan ajan olosuhteiden vaatiman osaamisen aikaansaamiseksi.

²⁴³ Ampumaohjelmisto – Jalkaväen aseet (1946), s. 54–55.

²⁴⁴ Sama, s. 44.

²⁴⁵ Sama, s. 46.

Puolustusammunnassa joukkueenjohtaja olisi laatinut puolustavan joukkueen tulisuunnitelman, johon hän sitten lisäisi tulenjohtajan paikantamat epäsuoran tulen maalit. Joukkueenjohtaja olisi voinut jopa tehdä esityksen epäsuorantulen käytöstä jollekin tietylle alueelle. Ryhmitettyään joukkueensa, joukkueenjohtaja olisi varmistanut viestiyhteyden johtamispaikaltaan tulenjohtopaikalle, jotta kykenisi itse ammunnan aikana esittämään tulipyyntöjä tulenjohtajalle. Pääasiassa tulenjohtaja olisi kuitenkin toteuttanut tulitehtävät oman päätöksensä mukaisesti ja painopiste tulenkäytössä olisi ollut vastavalmistelussa.

Mahdollisista muunnoksista tukikohdan valtaaminen **joukkueen hyökkäyksellä** sopii mielestäni hyvin toteutettavaksi taisteluammunnaksi, koska tämän kaltaisen hyökkäyksen oleellinen osa on toiminnan etukäteisvalmistelut ja harjoittelu. Nämä kummatkin lisäävät taisteluammunnan turvallisuutta itse kovapanosvaiheessa. Ampumaohjelmiston esimerkkejä sisältävässä liitteessä asia oli huomioitu mahdollisena paukkupatruunoilla suoritettavana ensimmäisenä harjoituskertana.²⁴⁶ Ajan taisteluohjesäännön mukaisesti epäsuoraa tulta ei olisi käytetty komppanian sisäisen vastahyökkäyksen tulivalmisteluun, vaan amunnassa kiväärijoukkue olisi hyökännyt oman tulen turvin ja epäsuoralla tulta olisi samaan aikaan käytetty hyökkäyksen tavoitteen etupuolelle ”estämään vihollisen lisävoiman tulo murtoalueelle”. Tätä varten tulenjohtaja olisi laatinut tulisuunnitelman, jolla olisi kuvattu puolustukseen ryhmittyneen joukkueen epäsuoran tulen tulisuunnitelma. Mielestäni lisäksi ammuntaan varattu kranaattimäärä ei olisi mahdollistanut murtoalueen taistelun aikaista joukkueenjohtajan tekemän maalinosoitusta. Näin ollen amunnassa ei olisi toteutunut jalkaväkijohtajan ja tulenjohtajan yhteistoimintaa muuten kuin hyökkäyksen liikkeellelähdön ja epäsuoran tulen aikautuksen sopimisessa.

Joukkuetta suuremman joukon puolustuksessa komppanian päällikkö olisi keskittänyt käytössä olleen epäsuoran tulen tärkeimmässä tukikohdassa olevan joukkueen tueksi. Komppanian tulenjohtopäällikkö olisi laatinut tulisuunnitelman, jossa epäsuoran tulen käytön painopiste olisi ollut mahdollisten vihollisen ryhmittymisalueiden vastavalmistelussa. Ammuntaan varattu kranaattimäärä oli kuitenkin mielestäni täysin riittämätön komppanian puolustus-taistelun kokonaisvaltaiseen harjoitteluun mahdollistaen vastavalmistelun (johon olisi käytetty raskaan kranaatinheittimistön ampumatarvikkeet) lisäksi vain yhden joukkueen tukemisen kevyellä kranaatinheittimistön torjunnalla tai kahdella. Täten amunnassa jalkaväen ja tulenjohtajan yhteistyö olisi koostunut ainoastaan tulisuunnitelmien yhteensovittamisesta ja itse ammunnan suorituksessa pääosassa olisivat olleet kiväärikomppanian omat aseet.

²⁴⁶ Ampumaohjelmisto – Jalkaväen aseet (1946), s. 55.

Kokonaisuutena arvioiden kummatkin vuoden 1946 ampumaohjelmistoista mahdollistavat sen aikaisen näkemyksen mukaisen yhteistyön harjoittamisen jalkaväen ja sitä tukevan epäsuoran tulen välillä, mutta käytännössä vain joukkueen tasalla. Selkeimpänä puutteena on painopisteen muodostuminen puolustukselliseen joukkueen ammuntaan, kun taisteluohjesääntö korostaa hyökkäystä ja komppanian tulenkäytön kokonaisuutta.

4.2. ”Jokeri”- ampumaohjelmisto

Tutkimukseni yhteydessä Kansallisarkistosta löytyi *Jalkaväen ampumaohjelmisto*- niminen ampumaohjelmisto. Ampumaohjelmistosta ei löydy sen hyväksymisen ajankohtaa, hyväksyjää taikka merkintää minkä ampumaohjelmiston se kumoo. Todennäköisesti kyseinen ampumaohjelmisto on vuodelta 1951 tai vuoden 1952 alusta. Perustan aika- arvioni seuraaviin löytämiini arkistolähteisiin: 1) vuoden 1946 jälkimmäisen ampumaohjelmiston mukaista ammuntaa käytetään 15.6.1950 hyväksytyssä Taistelukoulun koulutusohjeessa taisteluammunnan esimerkkinä,²⁴⁷ 2) jalkaväen tarkastajan viittaa 20.1.1952 päivätyssä koulutusohjeessaan ”*uuteen ampumaohjelmistoon*”²⁴⁸ ja 3) jalkaväen tarkastaja viittaa 13.3.1954 päivätyssä koulutusohjeessaan kyseiseen ampumaohjelmistoon kuuluvan valmistavan taisteluammunnan korjaukseen.²⁴⁹

Tässä ampumaohjelmistossa yhteistoiminta epäsuorantulen yksiköiden ja jalkaväen välillä oli vahvasti mukana, alkaen jo valmistavista taisteluammunnoista. Samoin ammuntojen ohjeistuksen taso ja tarkkuus oli aivan eri kuin vuoden 1946 ampumaohjelmistoissa; siinä missä aiemmissa ohjelmistoissa kaikki taisteluammunnat oli kuvattu yhden aukean mittaisessa taulukossa, nyt jokaista taisteluammuntaa käsiteltiin usean sivun verran. Täten ammuntojen aihe, opetustarkoitus eri osastoille ja tilanteen kuvaukset olivat huomattavasti aiempaa tarkempia ja ampumaohjelmisto siten ammuntojen suunnittelua sekä toteutusta sitovampi.

Ampumaohjelmisto määrittä jalkaväen koulutukseen yhdeksän valmistavaa ja neljä varsinaista taisteluammuntaa. Valmistavista ammunnoista kolmeen kuului jalkaväen taistelu epäsuoran tulen tukemana; tuki toteutettiin kevyillä kranaatinheittimillä. Kahteen varsinaiseen taisteluammuntaan oli suunniteltu sekä kevyt että raskas kranaatinheittimistö tukemaan jalkaväen taistelua.

²⁴⁷ Opetusmoniste ”Taisteluammunnat, niiden järjestäminen ja suorittaminen”, Taistelukoulu, Tuusula 15.6.1950, liite 2 ja liite 5.

²⁴⁸ Jalkaväen tarkastajan koulutusohje ”Jalkaväen tulenkäytöstä”, Helsinki 20.1.1952, s. 7 ja s. 10.

²⁴⁹ Jalkaväen tarkastajan koulutusohje ”Jalkaväen tulen vaikutuksesta”, Helsinki 13.3.1954, s. 18.

Valmistavista taisteluammunnoista joukkueen iskuosaston hyökkäystä tuettiin kevyellä kranaatinheitinjoukkueella, jonka käytössä oli 52 (harjoitus)kranaattia.²⁵⁰ Vahvennetun kiväärijoukkueen nopeaa puolustukseen ryhtymistä ja puolustustaistelua tukevalla kevyellä kranaatinheitinjoukkueella oli käytössä 42 (harjoitus)kranaattia²⁵¹ ja vahvennetun kiväärijoukkueen hyökkäystä tukevalla kevyellä kranaatinheitinjoukkueella 52 (harjoitus)kranaattia²⁵². Valmistavat taisteluammunnat olivat siis aiheiltaan laajempia kuin vuoden 1946 ampumaohjelmistojen valmistavat taisteluammunnat ja itse asiassa jopa monipuolisempia kuin sen varsinaiset taisteluammunnat. Takana näyttäisi olevan yleinen tavoite kehittää koulutusolosuhteita varuskunnissa siten, että valmistavat taisteluammunnat voitaisiin suorittaa varuskuntien lähikoulutusalueilla normaaliin koulutusrytmiin liittyen.²⁵³

Varsinaisista taisteluammunnoista vahvennetun pataljoonan puolustusta ja hyökkäystä tuettiin epäsuoralla tulella. Pataljoonan puolustuksen tukemiseen suunniteltiin 42 taistelukranaattia kevyille kranaatinheitinjoukkueille ja lisäksi mahdolliseen pimeävaiheeseen kuusi valoamusta jokaista puolustavaa komppaniaa kohti. Raskaalle kranaatinheittimistölle oli suunniteltu 30 taistelukranaattia jokaiselle ampuvalle joukkueelle.²⁵⁴

Vahvennetun pataljoonan hyökkäysammunta on itseasiassa ampumaleirin huipennukseksi suunniteltu näytösammunta, jossa painopiste oli raskaiden aseiden tulentehon esittely ja jalkaväen taistelu oli mukana vain koristeena. Tämä näkyy hyvin ammuntaan varatussa kranaattimäärässä; kevyille kranaatinheitinjoukkueille oli varattu yhteensä 310 kappaletta ja raskaalle kranaatinheitinkomppanialle 155 kappaletta erilaisia ampumatarvikkeita (mukana savu-, teho- ja poukkokranaatteja).²⁵⁵

Joukkueen iskuosaston hyökkäysammunnassa joukkueen johtaja olisi suunnitellut oman joukkueensa käytön saamansa tarkan tehtävän mukaisesti. Tehtävässä hänelle olisi jo annettu valmiiksi tulenjohtajan laatima tulisuunnitelma, jonka mukaan joukkueen johtajan on aikautettava oma toimintansa. Ammunnan aikana yhteistoiminta joukkueen johtajan ja tulenjohtajan välillä olisi rajoittunut tilanneilmoitusten vaihtamiseen toiminnan aikautuksen varmistamiseksi. Ammuntaan varatut 52 kevyen kranaatinheittimen kranaattia mahdollistavat hyvin hyökkäyksen tukemisen usealla tulitehtävällä. Ammunta ei olisi kauheasti harjaannuttanut yhteistoimintaa jalkaväen ja epäsuoran tulen välillä, mutta toisaalta ammunnan kuvio vastasi täysin voimassa ollutta taisteluohjesääntöä.

²⁵⁰ Jalkaväen ampumaohjelmisto "Jokeri", Liite 2.C, s. 1.

²⁵¹ Sama, s. Liite 2.C, s. 2.

²⁵² Sama, s. Liite 2.C, s. 4.

²⁵³ Jalkaväen tulenkäytöstä, s. 13.

²⁵⁴ Jalkaväen ampumaohjelmisto "Jokeri", Liite 3.C, s. 1.

²⁵⁵ Sama, Liite 3.C, s. 3.

Vahvennetun joukkueen puolustusammunnassa joukkueen johtaja olisi ryhmittänyt joukkueensa nopeasti puolustukseen lyhyen maastontiedustelun jälkeen ja laatinut puolustavan joukkueen tulisuunnitelman. Tähän suunnitelmaan hän sitten olisi lisännyt tulenjohtajan itsenäisesti laatiman epäsuoran tulen suunnitelman maalit. Koska kyse oli nopeasta puolustukseen ryhmittymisestä, joukkueen johtaja ei todennäköisesti olisi ehtinyt tehdä tulenjohtajalle esityksiä epäsuorantulen käytöstä. Ryhmitettyään joukkueensa, joukkueenjohtaja olisi varmistanut viestiyhteyden johtamispaikaltaan tulenjohtopaikalle, jotta olisi kyennyt itse ammunnan aikana esittämään tulipyynnöjä tulenjohtajalle. Pääasiassa tulenjohtaja olisi kuitenkin ammunnan aikana toteuttanut tulitehtävät oman päätöksensä mukaisesti. Ammuntaan varattu ampu-matarvikemäärä mahdollistaa useamman tulitehtävän ampumisen; painopiste olisi todennäköisesti ollut vastavalmistelussa ja sen lisäksi olisi toteutettu ainakin yksi torjunta jalkaväijöhtajan tulipyynnön mukaisesti. Ammunnassa joukkueen johtajan ja tulenjohtajan välinen yhteistoiminta olisi koostunut ainoastaan epäsuoran tulen maalien sijoittamisesta osaksi joukkueen tulisuunnitelmaa; aivan kuten ajankohdan taisteluopas ohjeisti.

Vahvennetun joukkueen hyökkäysammunnassa joukkueen johtajan liikesuunnitelma olisi perustunut tulenjohtajan tekemään tulivalmisteluun. Joukkueen liikettä olisi ammunnan aikana tahdittanut joukkueen johtaja tai mahdollisesti joukkueen mukana liikkuva tulenjohtaja. Ammuntaan varatut kranaatit olisivat mahdollistaneet hyökkäyksen aikaisen kevyen heittämistön tulenkäytön joukkueen johtajan osoittamiin maaleihin taisteltaessa vihollisen ryhmityksessä ja joukkueen tavoitteessa. Ammuntaan olisi siten sisältänyt suunnitelmien yhteensovittamisen lisäksi joukkueen johtajan ja tulenjohtajan välistä yhteistoimintaa tilanteenmukaisen maalinosoituksen muodossa ammunnan aikana.

Pataljoonan puolustusammunnassa pataljoonan komentaja olisi laatinut maastontiedustelun perusteella puolustuksen tulisuunnitelman, jossa käytössä oleva epäsuora olisi yhdistetty pataljoonan muuhun tulenkäyttöön ja keskitetty tärkeimmiksi arvioidulle alueelle. Pataljoonan oma kranaatinheitinkomppania olisi alistettu joukkueittain jalkaväkikomppanioiden tueksi ja pataljoonan käyttöön olisi jäänyt raskaan kranaatinheittämistön tuli. Alustavan epäsuorantulen tulisuunnitelman olisivat laatineet pataljoonanupseeri, tuliyksiköiden päälliköt ja tulenjohtokomentaja alustavan maastontiedustelun perusteella. Tärkein osa puolustuksen tulisuunnitelmaa olisi ollut vastavalmistelu, jolla olisi pyritty lamauttamaan vihollisen suora-ammunta-aseet, tulenjohto ja hyökkäykseen ryhmittyneet joukot. Lisäksi epäsuoran tulen tulisuunnitelmaan olisi kuulunut torjunta-, vastatykistö- ja häirintäsuunnitelmat. Pataljoonan komentaja olisi tarkastanut ja hyväksynyt suunnitelman tarkemman maastontiedustelun aikana. Sen jälkeen hän olisi käskennyt sen alaisilleen yksiköille. Komppanioiden laadittua omat tulisuunnitelmansa, ne olisi tarkastettu – ja tarvittaessa korjattu – pataljoonan komentajan toimesta, jotta

pataljoonan tulenkäyttö olisi ollut mahdollisimman koordinoitua ja sen eri osia tukevaa. Ammunnan aikana pataljoonan komentaja olisi johtanut pataljoonan taistelunkokonaisuutta tukien tilanteenkuvauksen mukaisesti taistelevia yksiköitä ja käskien esimerkiksi sisäisten vastahyökkäysten toteuttamisen. Raskaan kranaatinheittimistön tulta olisi käytetty vastavalmisteluihin hänen vaatimustensa mukaisesti; tulikomentojen tekninen toteuttaja olisi ollut pataljoonan tulenjohtokomentaja. Vastavalmisteluja ja vastatykistötoimintaa olisi rajoittanut huomattavasti käytössä olleiden ampuma- alueiden koko, mutta sopivalla tilanteenkuvauksella nekin olisi ollut mahdollista toteuttaa. Pataljoonan puolustusammunta vastasi erinomaisesti ajan taisteluohjesääntöjen henkeä epäsuoran tulen järjestelyissä jalkaväkeä tuettaessa. Ammunnan aikana eri tasojen jalkaväkijohtajat olisivat harjaantuneet toimimaan yhdessä eri tulenjohtajien kanssa. Ennen muuta pataljoonan komentaja olisi saanut ammunnessa erinomaisen mahdollisuuden harjoitella epäsuoran tulen käytön suunnittelua ja johtamista puolustustaistelun eri vaiheissa.

Pataljoonan hyökkäysammunnassa osallistuvaksi jalkaväen määräksi oli linjattu vahvennettu kiväärikomppania.²⁵⁶ Täten pataljoonan kevyt kranaatinheitinkomppania olisi tukenut kokonaisuudessaan tätä pataljoonan iskuportaassa hyökännyttä kiväärikomppaniaa. Sen liikettä olisi johtanut kevyen kranaatinheitinkomppanian päällikkö pataljoonan komentajan asettamien vaatimusten mukaisesti. Pataljoonan komentajan johdossa olleella raskaalla heittimistöllä olisi luotu hyökkäyksen epäsuoran tulen painopiste. Pataljoonan alustavan tulivalmistelu- ja saattosuunnitelman olisivat laatineet pataljoonapseeri, heitinkomppanian päällikkö ja pataljoonan tulenjohtokomentaja komentajan päätöksen perusteella. Komentajan tarkastettua tämän suunnitelman, sen osat olisi jaettu tarvitseville yksiköille. Saatto olisi jakautunut yleiseen (toteutetaan ennakkoon suunnitellut aikataulun mukaan) ja välittömään (maaleja ammutaan sitä mukaan kuin ne iskuortaan edetessä ilmaantuvat) saattoon. Ammuntaan varattu epäsuoran tulen kranaattimäärä olisi mahdollistanut erinomaisesti iskuortaan murtoalueella tapahtuvan maalien osoittamisen sekä tavoitteessa tapahtuvan vastahyökkäysten torjumisen. Pataljoonan hyökkäysammunta vastasi erinomaisesti ajan taisteluohjesääntöjen henkeä epäsuoran tulen järjestelyissä jalkaväkeä tuettaessa. Ammunnan aikana eri tasojen jalkaväkijohtajat olisivat harjaantuneet toimimaan yhdessä eri tulenjohtajien kanssa. Ennen muuta pataljoonan komentaja olisi saanut ammunnessa erinomaisen mahdollisuuden harjoitella epäsuoran tulenkäyttöä hyökkäystaistelun eri vaiheissa. Ainoa selkeä heikkous ammunnessa oli sen ensisijainen tarkoitus toimia ampumarjoituksen huipentavana tulentehon esittelynä, jolloin varmasti on jouduttu tekemään normaalia enemmän myönnytyksiä tilanteenmukaisuuteen.

²⁵⁶ Jalkaväen ampumaohjelmisto ”Jokeri”, Liite 3.C, s. 3.

”Jokeri” ampumaohjelmiston ohjeistamia taisteluammuntoja verrattaessa voimassa olleisiin taisteluohjesääntöihin, voidaan niiden todeta vastanneen erittäin hyvin aikansa taisteluohjesääntöjen kuvaukseen taistelujen toteuttamisesta eri taistelulajeissa joukkueen ja pataljoonan tasoilla. Komppanian taso toteutuu luonnollisesti osana pataljoonan taisteluammuntoja, mutta oman komppanian ammunnan puuttuminen on mielestäni tämän ampumaohjelmiston selkeä puute. Tämä puute korjautui vuoden 1958 lopulla Pääesikunnan antamassa soveltamisohjeen muuttaessa pataljoonan taisteluammunnat komppanian taisteluammunnoiksi.

Tässä **vahvennetun komppanian puolustusammunnassa** komppanian tulenjohtopäällikkö olisi laatinut tulisuunnitelman, jossa epäsuoran tulen käytön painopiste olisi ollut mahdollisten vihollisen ryhmittymisalueiden vastavalmistelussa. Jos oletetaan, että alkuperäiseen pataljoonan ammuntaan varattu kranaattimäärä olisi säilynyt muutoksessa samana, olisi se riittänyt loistavasti komppanian puolustustaistelun kokonaisvaltaiseen harjoitteluun mahdollistaen vastavalmistelun useaan maaliin (johon olisi käytetty raskaan kranaatinheittimistön ampumatarvikkeet) ja sen lisäksi kaikkien joukkueiden tukemisen kevyen kranaatinheittimistön torjunnalla. Täten ammunassa jalkaväen ja tulenjohdon yhteistyö olisi koostunut tulisuunnitelmien yhteensovittamisesta ja itse ammunnan aikana tehdyistä tulipyynnöistä komppanian ja joukkueiden tasalla.

Vahvennetun komppanian hyökkäysammunnassa muutos aikaisempaa ei olisi itse asiassa ollut mitenkään merkittävä, koska jo aikaisempaan pataljoonan hyökkäysammuntaan osallistui ampumaohjelmiston linjauksen mukaan vain vahvennetun komppanian verran jalkaväkeä. Ja koska ammunta säilytti asemansa ampumaharjoituksen tulentehon esittelynä, uskoisin myös ampumatarvikemäärän säilyneen samana. Käytännössä mielestäni tässä ammunassa muuttui vain nimi.

Ampumaohjelmisto linjasi valmistavista ammunnoista suoritettavan kaikki kolme epäsuoraa tulta sisältänyttä taisteluammuntaa sekä johtajien kurssituksen aikana, että joukkojen erikoiskoulutuskaudella.²⁵⁷ Näin ollen joukkueen johtajat pääsivät harjoittelemaan ainakin kolmesti yhteistoimintaa joukkuetta tukevan tulenjohtajan kanssa, osa ehkä vielä kerran johtajakoulutuksenaikana. Varsinaisista ammunnoista johtajakoulutuksen aikana suoritettiin vahvennetun pataljoonan puolustusammunta ja joukkojen ampumaleirivaiheessa kummatkin pataljoonan ammunnoista.²⁵⁸ Täten sijoitetut joukkueen johtajat pääsivät ainakin kahteen kertaan, osa kolmesti, harjoittelemaan yhteistoimintaa tulenjohtajien kanssa. Kun nämä määrät lasketaan yhteen, voidaan havaita, että ampumaohjelmiston mukaan toimittaessa joukkueen johtaja pää-

²⁵⁷ Jalkaväen ampumaohjelmisto ”Jokeri”, Liite 2.C, s. 6.

²⁵⁸ Sama, Liite 3.C, s. 5.

si ainakin kuusi kertaa harjaantumaan yhteistoimintaan epäsuoran tulen kanssa; sellaisella määrällä saadaan jo aikaan oppimista.

Kokonaisuutena arvioiden ”Jokeri”- ampumaohjelmisto on hyvin kunnianhimoinen asiakirja; siinä haluttiin oikeasti saada eri aseiden tulen keskittäminen ja jalkaväen yhteistoiminta tukvien joukkojen kanssa koulutuksen keskiöön sekä taisteluammuntojen laatua parantamalla harjaannuttaa tätä yhteistoimintaa kovilla ampumatarvikkeilla. Varsinkin pataljoonan taisteluammunnat ovat kuitenkin erittäin haasteellisia järjestää; ne vaativat isoja alueita ja paljon henkilöstöä. Eikä sellaisen johtaminenkaan käytännössä ole mikään yksinkertainen asia. Tämä huomattiin myös 1950- luvulla ja vuoden 1955 aikana pyydettiin eri joukko- osastoilta sekä sotilasopetuslaitoksilta ampumaohjelmiston kehittämisesityksiä perusteluineen.²⁵⁹ Vuoden 1958 lopulla ampumaohjelmiston toteutusta tarkennettiin siten, että valmistavia taisteluammuntoja vähennettiin (poistettuihin ammuntoihin ei kuulunut epäsuoran tulen tukea) ja varsinaisissa taisteluammunnoissa pataljoonan ammunnat muuttuivat vahvennetun komppanian ammunnoiksi.²⁶⁰ Nämä muutokset eivät kuitenkaan poistaneet ampumaohjelmistosta jalkaväen ja epäsuorantulen yhteistoiminnan harjoittelua sisältäneitä ammuntoja, ainoastaan suorittavan joukon koko pieneni kahdessa taisteluammunnassa pataljoonasta vahvennetuksi komppaniaksi. Tällöin myös poistui ”Jokeri”- ampumaohjelmiston selkein puute, varsinaisen komppanian ammunnan puuttuminen.

²⁵⁹ Pääesikunnan Koulutusosaston pyyntö n:o 1687/Koultsto/5h 1 13.6.1955.

²⁶⁰ Pääesikunnan Jalkaväkitoimiston ilmoitus n:o 2028/Jvtsto/ 5 h 12.11.1958.

4.3. 1960- luvun kaksi ampumaohjelmistoa sysäävät epäsuoran tulen sivuraitteelle

”Jokeri”- ampumaohjelmiston monipuolisten ja varsin yksityiskohtaisesti ohjeistettujen taisteluammuntojen jälkeen vuoden 1964 taisteluampumaohjelmistossa siirryttiin takaisin hyvin yleiseen kuvaukseen kunkin ammunnan sisällöstä; ammunnoista on kirjattu vain jalkaväelle jaettavat a- tarvikkeet, opetustarkoitus (esimerkiksi vahvennettu joukkue puolustuksessa), yhdestä neljään korostettavaa asiaa kohtaan suoritustapa ja mahdolliset huomautukset. Käytettävät kranaatinheittimistön aseet ja ampumatarvikkeet on määritelty ”vuosittaisen kiintiön mukaan” niissä taisteluammunnoissa, joihin sen käyttöä suunniteltiin.²⁶¹ Viidestä taisteluammunnasta vain yhden (vahvennetun joukkueen hyökkäys) opetustarkoituksessa on mukana suoraan kirjattuna epäsuoran tulen tuki jalkaväen taistelulle.²⁶² Tosin kahden ammunnan huomautuksissa on merkintä raskaiden aseiden mahdollisuudesta osallistua ammuntaan, jos raskasaseyksiköiden omien koulutushaara- ammuntojen jälkeen on jäänyt ampumatarvike kiintiötä jäljelle.²⁶³ Tämä on mahdollistanut luonnollisesti suora- ammunta aseiden lisäksi epäsuoran tulen käytön myös näissä ammunnoissa. Epäsuora tuli olisi sopinut näihin ammuntojen aiheisiin, joukkueen puolustus ja joukkueen valmisteltu vastahyökkäys, joten oletan niissä sitä käytetyn kiintiöiden puitteissa. Koska yhteenkään taisteluammuntaan ei ollut määritelty käytettävää kranaattimäärää, on ampumatarvikemäärä vaihdellut ammunnoittain vuotuisen kiintiön mukaan. Samalla luonnollisesti ampumaohjelmisto ei määritellyt millaisia tulitehtäviä ammuntaan osallistuva tuliyksikkö suoritti, joten tämä on aiheuttanut lisää vaihtelua eri ammuntojen toteutusten välillä.

Vahvennetun joukkueen hyökkäyksessä epäsuoran tulen tukemana joukkueen johtajan liikesuunnitelmansa olisi perustunut tulenjohtajan tekemään tulivalmisteluun. Koska vuoden 1956 taisteluohjesääntö kuvasi epäsuoran tulen järjestelyt komppania- ja pataljoona- tasoiksi asioiksi, ammunnessa todennäköisesti kuvattiin tulenjohtajalle komppanian päällikön vaatimukset epäsuoran tulen käytöstä. Näiden vaatimusten perusteella hän laati epäsuoran tulen tulisuunnitelman, joka sitten käskettiin joukkueen johtajalle. Joukkueen liikkeen olisi ammunnan aikana tahdittanut joukkueen johtaja tai sitten mukana liikkuva tulenjohtaja. Jos ammuntaan varatut kranaatit olisivat riittäneet, olisi ammunnessa voitu hyökkäyksen aikana käyttää kevyen heittimistön tulta havaittuihin vihollisen raskaisiin aseisiin vihollisen ryhmityksessä ja joukkueen tavoitteessa taisteltaessa. Mahdollisesti ammuntaan osallistuneen raskaan kranaatinheittimistön tuli olisi käytetty tulivalmisteluun ja tavoitteen torjuntaan. Am-

²⁶¹ Ammunnat jalkaväen aseilla, Koulutuksen pysyväiskäskey 593 B 1/17.1.1964, s. 1.

²⁶² Sama, s. 25.

²⁶³ Sama, s. 23.

muntaan olisi siten saattanut sisältää suunnitelmien yhteensovittamisen lisäksi joukkueen johtajan ja tulenjohtajan välistä yhteistoimintaa tilanteenmukaisen maalinosoituksen muodossa.

Ajan taisteluohjesäännön mukaisesti epäsuoraa tulta ei olisi käytetty **komppanian sisäisen vastahyökkäyksen** tulivalmisteluun, vaan samalla kun ammunnessa kiväärijoukkue olisi hyökännyt oman tulen turvin, olisi epäsuoralla tulella ”estetty vihollisen lisävoiman tulo murtoalueelle” ampumalla tavoitteen etupuoliselle alueelle. Tätä varten tulenjohtaja olisi laatinut erillisen tulisuunnitelman puolustustaistelun näkökulmasta. Riippuen ammuntaan saadusta kranaattimäärästä, murtoalueen taistelun aikana joukkueen johtaja olisi voinut tehdä maalinosoituksia tulenjohdolle. Tällöin ammunnessa olisi toteutunut jalkaväkijohtajan ja tulenjohtajan yhteistoiminta sekä hyökkäyksen liikkeellelähdon ja epäsuoran tulen aikautuksen sopimisessa että taistelun aikaisessa yhteistoiminnassa.

Vahvennetun joukkueen puolustusammunnassa joukkueen johtaja olisi laatinut puolustavan joukkueen tulisuunnitelman ja tehnyt siihen liittyen esityksiä epäsuorantulen käytöstä haluamiinsa maaleihin. Tämän jälkeen hän olisi lisännyt tulenjohtajan paikantamat epäsuoran tulen maalit osaksi omaa tulisuunnitelmaansa. Ryhmitettyään joukkueensa, joukkueenjohtaja olisi varmistanut viestiyhteyden johtamispaikaltaan tulenjohtopaikalle, jotta kykenisi itse ammunnan aikana esittämään tulipyyntöjä tulenjohtajalle. Pääasiassa tulenjohtaja olisi kuitenkin toteuttanut tulitehtävät oman päätöksensä mukaisesti. Ammunnessa toteutunut yhteistoiminta olisi siis ollut täysin taisteluohjesäännön mukaista, mutta olisi koostunut vain suunnitelmien yhdistämisestä.

Vuoden 1964 ampumaohjelmiston taisteluammunnat toteuttivat kohtalaisesti Jalkaväen taisteluohjesäännön IV osan (Kivääri- ja konekiväärijoukkueiden taistelu) vuodelta 1956 määrittämää kuvaa joukkueen taistelusta osana komppaniaa. Selkeä ja vakava puute oli itse komppanian ammuntojen puuttuminen, koska kyseisen ajan taisteluohje selkeästi määrittä kaiken tulen käytön komppanian johtamaksi. Joukkueen hyökkäys oman tulen turvin oli tuotu mukaan ohjesäännöstä myös ampumaohjelmistoon omaksi ammunnaksi²⁶⁴, mitä sopii osin pitää yllättävänä huomioiden ajan rajalliset koulutusresurssit. Toisaalta tämä yksityiskohta kertoo mielestäni siitä, että konsepti oman tulen turvin hyökkäävästä joukkueesta oli suosiossa koulutuksesta päättävien henkilöiden joukossa. Ja onhan taisteluammunta ilman epäsuoran tulen käyttö paljon helpompi järjestää.

²⁶⁴ Ammunnat jalkaväen aseilla (1964), s. 24.

Ampumaohjelmisto määrittä kaikki taisteluammunnat toteutettaviksi sekä johtajienkoulutuksessa että joukkojen sotaharjoituskaudella.²⁶⁵ Koska vain yhdessä ammunassa oli varmasti mukana epäsuora tuli ja sen käyttö, luultavasti yksittäinen joukkueen johtaja pääsi vain kerran harjoittelemaan oikeasti yhteistoimintaa tulenjohton kanssa. Määrä ei ole missään nimessä riittävä tarpeellisen sodan ajan osaamisen saavuttamiseksi.

Vuoden 1964 ampumaohjelmisto jäi varsin lyhyt ikäiseksi, koska seuraava ampumaohjelmisto hyväksyttiin jo vuoden 1967 alussa. Tässä ampumaohjelmistossa taisteluammuntojen lukumäärää oli pienennetty yhdellä ja opetustarkoituksissa oli siirrytty pääasiassa ryhmän ammuntoihin. Ainoaan jäljelle jääneeseen joukkueen ammuntaan (vahvennetun joukkueen hyökkäys) liittyi epäsuoratuli, tosin se ilmenee ainoastaan suoritustavan määrittämisen yhdessä lauseessa ja huomautuksissa on jälleen merkintä raskaiden aseiden osallistumisesta vain, jos raskasaseyksiköiden omien kouluammuntojen jälkeen on jäänyt kiintiötä jäljelle.²⁶⁶ Mielenkiintoisena yksityiskohtana ammunnan opetustarkoituksen mukaan ammunnan painopiste tuli olla ryhmien taistelussa, ei siis toimimisena joukkueena. Tämä tukee arviotani muutoksen perimmäisestä syystä: keskittymällä helpommin järjestettäviin ryhmän taisteluammuntoihin uskottiin saatavan aikaan parempia koulutustuloksia jalkaväen taistelussa omin asein.

Jalkaväen ja sitä tukevan epäsuoran tulen yhteistoiminnan harjoittelun supistaminen vain yhteen ammuntaan on jyrkässä ristiriidassa voimassa olleisiin taisteluohjesääntöihin, jotka korostivat kaiken toiminnan yhteisvaikutuksen tärkeyttä.²⁶⁷ Syynä on todennäköisesti ollut rajallisten resurssien edessä periksi antaminen; ei edes pyritty tekemään asioita oikein, koska sen tiedettiin käytössä olevien resurssien valossa olevan mahdotonta. Toinen peruste on saattanut olla jo mainittu usko ryhmien taisteluammuntojen laadulliseen paremmuuteen joukkueen (saati sitten komppanian) taisteluammuntoihin verrattuna.

Vahvennetun joukkueen hyökkäyksessä joukkueen taistelu aloitetaan oman tulen turvin.²⁶⁸ Näin ollen ammunnan aloittaminen on toisto vuoden 1964 ampumaohjelmiston ammunasta, jossa joukkue hyökkäsi ilman epäsuorantulen tukea. Onkin mielestäni mahdollista, että näin toimien on haluttu yhdistää kaksi aikaisempaa ammuntaa yhdeksi ja saavuttaa näin kummankin opetustarkoitukset. Mutta kun huomioidaan, että ampumatarvikkeiden määrään tehtiin vain olematon lisäys, koulutustavoitteeseen pääsy kahden erilaisen peräkkäisen hyökkäyksen aikana on epätodennäköistä. Myös hyökkäyksen aloittaminen ilman epäsuoraa tulta ja jatkaminen sen tuella, eikä päinvastoin, on mielenkiintoinen ratkaisu. Näin ollen ammunassa laa-

²⁶⁵ Ammunnat jalkaväen aseilla (1964), s. 2–3.

²⁶⁶ Ammunnat jalkaväen aseilla, Koulutuksen pysyväiskäskey 628 B 1/19.1.1967, s. 15.

²⁶⁷ Esimerkiksi Jalkaväen taisteluohjesääntö I, Pataljoonan taistelu, Länsi-Savon Kirjapaino Oy, Mikkelä 1968, s. 98–99.

²⁶⁸ Ammunnat jalkaväen aseilla (1967), s. 15.

ditaan tulivalmistelu vasta murtokohdan taistelun jälkeen, kun taistelua jatketaan ryhmien tavoitteesta joukkueen tavoitteeseen.²⁶⁹ Tämän kaltaisessa tilanteessa tulenjohtaja olisi laatinut tulivalmistelun joukkueen johtajan antamien havaintojen ja vaatimusten mukaiseksi. Todennäköisesti tällöin olisi vaikutettu yksittäisiin maaleihin, joilla olisi kuvattu havaittuja vihollisen asepesäkkeitä tai ryhmytyksiä. Ammuntaan olisi siten sisältänyt joukkueen johtajan ja tulenjohtajan välistä yhteistoimintaa nopean tilanteenmukaisen maalinosoituksen muodossa.

Vuoden 1967 ampumaohjelmiston ohjeistamat taisteluammunnat eivät vastanneet mitenkään voimassa olleen joukkueen taisteluohjesäännön vaatimuksia tai kuvausta joukkueen taistelusta. Oikeastaan ainoa vastaava asia oli joukkueen hyökkäyksen mukana olo ainoana joukkueen taisteluammuntana. Kokonaisuutena tarkastellen kuitenkin suurimpana ongelmana oli yhä komppanian ammuntojen puuttuminen ampumaohjelmistosta.

Vuoden 1967 ampumaohjelmisto määritteli kaikki taisteluammunnat toteutettaviksi sekä johtajienkoulutuksen, että joukkojen sotaharjoituskauden aikana.²⁷⁰ Koska vain yhdessä ammunassa oli mukana epäsuora tuli ja sen käyttö, pääsi yksittäinen joukkueen johtaja vain kerran harjoittelemaan oikeasti yhteistoimintaa tulenjohtajan kanssa. Määrä ei ole missään nimessä riittävä osaamisen saavuttamiseksi.

Kokonaisuutena arvioiden sekä vuoden 1964 että 1967 ampumaohjelmisto siirsi taisteluammuntojen fokukselta jalkaväen ryhmien kouluttamiseen. Epäsuora tulen järjestelyt ja sen vaatiman yhteistoiminnassa harjaantuminen jäivät vähäisten joukkueammuntojen myötä paitsioon ja komppanian taisteluammuntoja olisi selkeästi tarvittu, jotta taisteluohjesääntöjen mukaista tulenkäytön kokonaisuutta olisi voitu harjoitella. Yleisesti tarkastellen 1960-luvun ampumaohjelmistojen taisteluammuntojen ohjeistukset olivat hyvin ylimalkaiset. Syynä tähän kehitykseen on todennäköisesti resursseihin liittyvä; kaikilla joukoilla ei ollut käytössä saman tasoisia harjoitusalueita tai henkilöstöä ja ampumatarvikekiintiötkin vaihtelivat vuosittain. Näin ollen joukkojen ammuntoja ei haluttu sitoa tiukasti määriteltynä muottiin, vaan annettiin mahdollisuus soveltaa paikallisia olosuhteita ja mahdollisuuksia sekä huomioida resurssien niukkuus. Samalla annettiin kuitenkin paljon vastuuta yksittäisille kouluttajille, heidän ammattitaidolleen ja kyvyille rakentaa taistelukentän olosuhteita vastaavia taisteluammuntoja.

²⁶⁹ Ammunnat jalkaväen aseilla (1967), s. 15.

²⁷⁰ Sama, s. 2–3.

4.4. Vuoden 1974 ampumaohjelmisto nojaa suoraan saman vuoden taisteluohjesääntöön

Kokemukseni mukaan tämän kaltainen mahdollisuus vapaaseen ja joustavaan koulutuksen toteuttamiseen tarkoittaa toiminnan muotoutumista hyvin erilaiseksi eri joukoissa, todennäköisesti henkilöstön mieltymysten mukaisiksi, eikä koulutus siten ole yhteismitallista eri joukko- osastojen välillä. Tällaista kehitystä todennäköisesti myös tapahtui, koska vuoden 1974 ampumaohjelmistossa palattiin takaisin hieman tiukempaan ohjaukseen ja taisteluammuntojen suoritustavan kohdalla viitattiin suoraan voimassaolleen (ja juuri päivitettyyn) jalkaväen taisteluohjeeseen (JVO III) ja sen määrittämiin perustaistelumenetelmiin ammunnan suoritustavan kohdalla.²⁷¹ Tämä ei kuitenkaan todennäköisesti riittänyt, koska ampumaohjelmistossa olevaa ohjausta tiukennettiin vielä lisää vuoden 1995 ampumaohjelmistossa, jossa jokaisesta amunnasta ja sen toteuttamisesta oli pidempi ja tarkempi kuvaus. Ongelmia ampumaohjelmiston soveltamisessa on varmasti myös syntynyt vuoden 1988 JVO III:n uudistamisen myötä, jolloin perustaistelumenetelmät poistuivat taisteluohjesäännöstä jättäen taisteluammunnan suoritustavan varsin avoimeksi. Muutoksen myötä myös ammuntojen toimeenpano hidastui ja siten yksittäinen taisteluammunta vaati aikaisempaa enemmän aikaa, jos niissä toimittiin taisteluohjesäännön edellyttämällä tavalla.

Vuonna 1974 palautettiin ampumaohjelmistoon joukkueen hyökkäysammunnan rinnalle toinen joukkueen ammunta (vahvennetun joukkueen puolustus) ja kummankin joukkueen taisteluammunnan opetustarkoitukseen sisällytettiin tukiasien tuli. Tukevien aseiden osalta ampu- matarvikkeissa oli kuitenkin yhä huomautus ”kiintiöiden puitteissa”.²⁷² Tämä on johtanut toteutuneen taisteluammuntojen epäsuoran tulen tuen vaihteluun vuosittain, mahdollisesti jopa saapumiserittäin, resurssien vaihtuessa. Huonoimmassa tapauksessa, jos raskasaseyksiköiden muut ammunnat veivät kiintiön, ei yhteistoimintaa harjoiteltu ollenkaan kovin ampu- matarvikkein. Ampumaohjelmisto ei myöskään määrittänyt millaisia tulitehtäviä amunnassa tuli suorittaa, jolloin yksittäiset ammunnat todennäköisesti poikkesivat toisistaan vaikka käytetty kranaattimäärä olisikin ollut saman. Joukkueen taistelun kouluttamisen kannalta korostuneena ongelmana oli yhä ampumaohjelmiston vaatimus ammunnan painopisteestä ryhmän taistelussa.²⁷³ Näin ollen joukkueen taisteluun oleellisesti kuulunut jalkaväen ja epäsuoran tulen yhteistoiminta saattoi helposti jäädä toisarvoiseen asemaan tai jopa kokonaan pois.

²⁷¹ Ammunnat jalkaväen aseilla, PEkoul-os PMK A 1:2.25, N:o 750/Koultsto/ Dbca, Helsinki 26.2.1974, s. 14.

²⁷² Sama, s. 14.

²⁷³ Sama, s. 14.

Vahvennetun joukkueen hyökkäysammunnassa joukkueen johtaja olisi antanut tulenjohtajalle vaatimuksensa epäsuorantulen tuen käytöstä joukkueen hyökkäykseen liittyen. Näiden vaatimusten mukaan tulenjohtaja olisi laatinut tulivalmistelun, jonka joukkueen johtaja olisi tarkistanut ja hyväksynyt. Tulenjohtaja olisi tämän jälkeen ilmoittanut joukkueen johtajalle milloin epäsuora tuli voidaan aloittaa sekä varmuusetäisyydet maastoon sitoen.

Ammunnan aikana joukkueen johtaja kääsee epäsuoran tulen aloitus hetken (tai H- hetken) ja johtaa joukkueen liikkeen tulivalmistelun turvin rynnäkkötasalle ja edelleen murtokohtaan. Tulenjohtaja olisi toteuttanut tulitehtäviä murtoalueen taistelun aikana joukkueen johtajan käskyjen mukaisesti ja tavoitteessa ryhtynyt laatimaan itsenäisesti puolustuksen tulisuunnitelmaa. Joukkueen johtaja olisi antanut omat vaatimuksensa epäsuoran tulen maaleista ryhmitettyään joukkueensa puolustukseen. Ammuntaan olisi siten sisältänyt tulivalmistelun laatimisen ja siihen liittyvän joukkueen liikkeen koordinoinnin lisäksi joukkueen johtajan ja tulenjohtajan välistä yhteistoimintaa tilanteenmukaisten maalinosoitusten muodossa. Näin siis vuosina 1974 – 1987.

Vuodesta 1988 alkaen vahvennettuun joukkueen hyökkäysammuntaan olisi kuulunut aikaisempaa enemmän johtajien käskyjä, koska perustaistelumenetelmiä ei enää ollut käytössä. Saatuaan lähtöalueella hyökkäystehtävän joukkueenjohtaja olisi tehnyt tilanteenarvionsa, johon kuuluu epäsuoran tulen käyttömahdollisuuksien selvittäminen tulenjohtajalta. Tulenjohtaja olisi kertonut käytössä olevat tuliyksiköt, niiden ampumavalmiuden sekä käytössä olevan tulen määrän. Näiden perusteella joukkueenjohtaja olisi antanut vaatimuksensa haluamastaan epäsuoran tulen vaikutuksesta tulenjohtajalle ja samalla hän olisi määrittänyt joukkueensa liikesuunnitelman, murtokohdan ja tavoitteen. Tulenjohtajan laadittua tulisuunnitelman, joukkueenjohtaja olisi tarkastanut ja hyväksynyt sen. Tämän jälkeen joukkueenjohtaja olisi antanut koko joukkueelle hyökkäyskäskyn lähtöalueella ja tulenjohtaja olisi käskennyt epäsuoraan tuleen liittyvät asiat. Käskyn jälkeen joukkue olisi siirtynyt lähtöasemaan, jossa hyökkäyskäskyä olisi vielä tarkennettu. Lähtöasemassa olisi vähintäänkin määritetty H- hetki ja tehty tarvittavat tarkennukset tulivalmisteluun.

Hyökkäyksen lähdettyä liikkeelle tulenjohtaja olisi ilmoittanut joukkueenjohtajalle eri tukvien tuliyksiköiden varmuusetäisyyksien poistumisista, jotta joukkueenjohtaja olisi kyennyt aikauttamaan joukkueensa liikkeen niiden mukaisiksi. Kevyen kranaatinheittimistön varmuusetäisyydeltä olisi suoritettu rynnäkö murtokohtaan. Taisteltaessa vihollisen ryhmityksessä joukkueenjohtaja olisi antanut vaatimuksensa epäsuoran tulen vaikuttavuudesta tulenjohtajalle, joka olisi laatinut tulikomennon, ilmoittanut mitä tulta on käytettävissä sekä varmuusetäisyyden. Samalla kun tulenjohtaja tulenjohtoryhmineen olisi viestittänyt tulikomen-

toa, joukkueenjohtaja olisi käskenyt jalkaväkiryhmille hyökkäyksen jatkamiseen liittyen mm. aikautuksen ja epäsuoran tulen käytön varmuusetäisyyksineen. Tavoitteessa tulenjohtaja olisi paikantanut torjuntamaalin tärkeimmäksi katsomalleen alueelle samalla, kun joukkueenjohtaja olisi kiertänyt tarkastamassa joukkueensa. Joukkueen hyökkäysammuntaan olisi siten sisältänyt runsaasti kahden johtajan välistä tiedonvaihtoa ja joukkueenjohtajan asettamia vaatimuksia epäsuoran tulen vaikuttavuudesta.

Vuoteen 1987 asti **vahvennetun joukkueen puolustusammunnassa** joukkueen johtaja olisi käskenyt joukkueen ryhmittymään aseisiin perustaistelumenetelmän mukaisesti. Tämän perustaistelumenetelmän mukaisesti tulenjohtaja olisi paikantanut epäsuoran tulen ensimmäiset torjuntamaalit. Tulenjohtaja olisi kiertänyt joukkueen johtajan kanssa kaikki ryhmät ryhmittymistä seuraavilla tarkastus- ja käskykierroksilla, joista ensimmäisen aikana hän olisi antanut ryhmille käskyt torjuntamaaleista ja tuliyksikköjen ampumavalmiuksista. Toisella tarkastus- ja käskykierroksella tulenjohtaja olisi käskenyt ryhmälle paikannetut maalipisteet sekä maaston nimeämisen ja tarkastanut ryhmien tekemät maaliviitat torjuntamaaleihin. Kierroksien aikana joukkueen johtaja olisi antanut mahdollisesti lisävaatimuksia tulenjohtajalle epäsuoran tulen käytöstä joukkueen taisteluun liittyen. Näiden vaatimusten mukaisesti tulenjohtoryhmä tulenjohtoaliupseerin johdolla olisi laatinut tulisuunnitelman, jonka joukkueen johtaja olisi tarkastanut yhdessä tulenjohtajan kanssa. Tulenjohtoryhmän yhteistoiminta eri ryhmien kanssa olisi tämän jälkeen harjoiteltu.

Ammunnan aikana tulenjohtaja olisi toteuttanut tulitehtäviä joukkueen johtajan vaatimusten mukaisesti. Ammuntaan olisi siten sisältänyt tulisuunnitelman laatimisen ja sen käskemisen lisäksi joukkueen johtajan ja tulenjohtajan välistä yhteistoimintaa maalinosoitusten muodossa.

Vuodesta 1988 alkaen vahvennetun joukkueen puolustusammunta olisi alkanut joukkueenjohtajan tekemällä maastontiedustelulla tulenjohtajan ja ryhmienjohtajien kanssa. Maastontiedustelun jälkeen joukkueenjohtaja olisi antanut ryhmittymiskäskynsä jokaiselle ryhmälle erikseen ryhmän pesäkkeen takana. Käskyyn olisi kuulunut myös epäsuoran tulen maalit pääpiirtein sekä johtamispaikan (samalla tulenjohtopaikka) sijainti. Samalla kun ryhmät olisivat ryhmittyneet, joukkueenjohtaja ja tulenjohtaja olisivat jatkaneet maastotiedustelua, jonka päätteeksi joukkueenjohtaja olisi viimeistellyt päätöksensä puolustuksessa. Joukkueenjohtaja ja tulenjohtaja olisivat tämän jälkeen suorittaneet ensimmäisen tarkastuskierroksen, jonka aikana joukkueenjohtaja olisi käskenyt ryhmälle kerrallaan puolustuskäskynsä ja tulenjohtaja epäsuorantulen maalit, tukevat tuliyksiköt sekä maaliviittojen valmistamisen. Käskykierroksen jälkeen tulenjohtaja olisi viimeistellyt epäsuorantulen suunnitelman ja joukkueenjohtajan

hyväksyttyä sen, paikannetut uudet torjuntamaalit sekä maalipisteet olisi käsketty ryhmille toisessa tarkastuskierroksessa.

Itse ammunta olisi alkanut epäsuoralla tulella suoritettulla tulenavauksella ryhmittyvää vihollista vastaan. Tämän jälkeen joukkueenjohtaja olisi antanut käskyjä tulenjohtajalle haluamastaan vaikutuksesta laadittuun tulisuunnitelmaan tukeutuen. Joukkueen puolustusammuntaan olisi siten sisältänyt runsaasti kahden johtajan välistä tiedonvaihtoa ja yhteistä suunnittelua.

Joukkueen puolustusammunta oli mahdollista yhdistää hyökkäysammuntaan sen tavoitteen taisteluksi.²⁷⁴ Tällöin ammuntaan olisi tullut varata jonkin verran enemmän aikaa, jotta puolustukseen kuuluvien valmistelujen ja käskyjen toteuttaminen olisi kyetty tekemään. Ennen vuotta 1988 ajan lisäys ei mielestäni kuitenkaan olisi ollut merkittävä, koska joukkueen perustaistelumenetelmät mahdollistivat joukkueen nopean puolustukseen ryhmittymisen. Vuoden 1988 JVO III:n uudistamisen myötä puolustukseen ryhmittyminen taisteluohjesäännön edellyttämällä tavalla olisi puolestaan vaatinut huomattavasti enemmän aikaa.

Ampumaohjelmisto määrittä kaikki taisteluammunnat toteutettaviksi sekä johtajienkoulutuksessa että joukkoharjoituskaudella.²⁷⁵ Koska kahdessa ammunassa oli mukana epäsuora tuli ja sen käyttö, pääsi yksittäinen joukkueen johtaja kahdesti harjoittelemaan oikeasti yhteistoimintaa tulenjohdon kanssa. Määrä on välttävä tarvittavan osaamisen saavuttamiseksi. Jos yksittäinen johtaja pääsi toimimaan johtajakoulutuksen aikana lisäksi toisessa joukkueen ammunassa joukkueen johtajana, on jo hyvät mahdollisuudet harjaantua yhteistoiminnassa. Toisaalta on huomioitava, että samalla oli siirrytty aikaisemmasta suunnitelmien yhteensovittamisesta jalkaväen johtajan asettamien vaatimusten mukaiseen epäsuoran tulen käyttöön, jolloin vaatimustasokin oli noussut huomattavasti.

Vuoden 1974 ampumaohjelmisto viittasi taisteluammuntojen suoritustavan kohdalla suoraan juuri päivitettyyn Jalkaväen taisteluohjesäännön III osaan. Ammunta tuli siis suunnitella kuten oikeakin taistelu mahdollisen sodan aikana. Ensi näkemällä juuri näin tulisikin toimia, mutta ongelmaksi nousee taisteluammunnan toteuttamiseen käytössä oleva aika, joka ei todellakaan ole sama kuin mahdollisen sodan aikana olisi käytettävissä varsinkaan puolustustaistelussa (rauhan ajan turvallisuusjärjestelyt lisäävät vielä vaadittavaa aikaa). Lisäksi on muistettava se, että ampumaohjelmisto on koulutuksen ohjausasiakirja, jolla ohjataan sotajoukon koulutusta, kun taas taisteluohjesääntö käsittelee jo koulutetun ja tehtävässään harjaantuneen joukon toimintaa. Niinpä vuoden 1974 ampumaohjelmisto mielestäni itse asiassa siirsi vastuun ammuntojen opetustarkoituksesta yksittäisille harjoitusten ja ammuntojen johtajille, jot-

²⁷⁴ Ammunnat jalkaväen aseilla (1974), s. 14.

²⁷⁵ Sama, s. 2–3.

ka joutuivat tekemään päätöksen mihin opetettaviin asioihin rajallinen aika ja resurssit käytettäisiin. Valitettavan usein parhaimmatkin ammunnan johtajat päätyvät järjestelyiltään helpompaan ryhmien taistelun kouluttamiseen joukkueen kokonaisuuden kustannuksella. Toisaalta myöskin ampumaohjelmisto tuki tätä aiemmin mainitulla vaateella ammunnan painopisteen muodostamisesta ryhmien taisteluun ja tulen käyttöön. Arvioin seurauksena olleen joukkueen taistelun osaamisen ja siihen harjaantumisen heikentyneen selkeästi. Vuoden 1988 JVO III:n uudistaminen pahensi asiaa perustaistelumenetelmien poistamisen myötä ennen kaikkea puolustuksen osalta, jonka suorittaminen ”pykälien mukaan” oli huomattavasti aikaisempaa hitaampaa ja aikaa vievää.

4.5. 1990- luvun ryhtiliike

Parantuneet ampuma- alueet sekä kehittynyt maalitoiminta (ennen muuta valmiit automaattiset maalilaite- paketit) antoivat mahdollisuuden laajentaa suoritettavien ammuntojen valikoidaan lähestyttäessä 2000- lukua. Samalla laajan paikallisen soveltamisen mukanaan tuoma koulutuksellinen eriarvoisuus tunnustettiin ja ampumaohjelmistoon luotiin huomattavasti aikaisempaa laajemmat ja velvoittavammat toteuttamisesimerkit yksittäisten taisteluammuntojen suorittamisesta.

Taisteluammuntojen yleistä tarkoitusta käsiteltäessä korostettiin, että vahvennetun joukkueen ammuntojen aikana taistelua on tuettava suora- ammunta-aseilla sekä epäsuoralla tulella ja niissä on harjoituttava johtajien yhteistoimintaa. Kaikkien taisteluammuntojen perimmäiseksi tavoitteeksi johtajien kohdalla määritettiin joukkonsa tulenkäytön (mukaan lukien epäsuora tuli) valmistelujen sekä taistelun aikaisen johtamisen hallitseminen.²⁷⁶ Ero aikaisempaan vain taisteluohjesääntöön viittaavaan käsittelyyn on selkeä. Syynä saattaa olla joukkueen ammunnoissa käytännössä tapahtunut taantuminen ryhmien taisteluammunnaksi, jossa joukkueellinen miehiä ampuu omalta tulialueeltaan maaleja ilman joukkueen taistelun ilmentymistä. Korostamalla johtajien yhteistoimintaa ja joukkueen tukemista raskailla aseilla pyrittiin nostamaan joukkueen taisteluammuntojen laatua.

Vuoden 1995 ampumaohjelmisto määrittäi seitsemän taisteluammuntaa, joista kolmeen kuului epäsuoran tulen tuki jalkaväen taistelulle vaihtoehtoisesti kevyiden tai raskaiden kranaatinheittimien muodossa. Ammuntaan varattavien ampumatarvikkeiden kohdalla kuitenkin oli jälleen merkintä ”kiintiön mukaisesti”.²⁷⁷ Näin ollen ammuntaan käytettävissä ollut ampuma-

²⁷⁶ Ampumaohjelmisto, PEjv-os PAK 3:1, 260/Jv-os/ Dbc, Helsinki 16.3.1995, liite 11, s. 1.

²⁷⁷ Sama, liite 11.1, s. 5–8.

tarvikemäärä on vaihdellut vuosittain, todennäköisesti myös saapumiserittäin. Samoin ampu-maohjelmisto ei määritellyt millaisia tulitehtäviä ammuntaan osallistuva tuliyksikkö suoritti. Jalkaväen johtajan ja tulenjohtajan yhteistoiminta tuli kerrata – tarvittaessa opettaa – jo am-munnan harjoittelun yhteydessä.²⁷⁸

Vahvennetun joukkueen puolustuksessa valoisalla opetustarkoituksena oli opettaa sekä jouk-kueenjohtajalle että tulenjohtajalle johtajien välinen yhteistoiminta.²⁷⁹ Termin ”opettaa” käyt-tö on mielestäni hieman yllättävää, koska kyseinen yhteistoiminta oli keskiössä 1990- luvun joukkueenjohtajien taistelukoulutuksessa. Termin käytöllä on todennäköisesti pyritty luomaan taisteluammuntojen sisälle kuvaa nousujohteisuudesta, koska vahvennetun joukkueen hyök-käyksessä joukkueenjohtajan ja tulenjohtajan opetustarkoituksena on jo harjaantuminen yh-teistoimintaan.²⁸⁰ Näiden kahden ammunnan lisäksi taisteluammuntoihin kuului vahvennetun joukkueen puolustus pimeällä, jossa valoisalla toteutettavan puolustusammunnan opetustar-koitukseen oli lisätty luonnollisesti pimeätoiminnan valmistelut sekä heittimistön valaisun käyttö.²⁸¹

Puolustusammuntojen tuli sisältää jalkaväki johtajan ja tulenjohtajan yhteistoiminnasta aina-kin tulisuunnitelmien laatiminen ja käskyttäminen käskykierroksissa ennen ammuntaa. Lisäk-si ammunnan kovapanos vaiheen aikana oman epäsuoran tulen vaikutus tuli ilmetä joukkueel-le.²⁸² Nämä vaatimukset luonnollisesti tarkoitti puolustusammuntaan kuluvaan ajan huomatta-vaa kasvamista, koska käskykierrokset vievät aikaa joukkueenjohtajan ja tulenjohtajan kiertä-essä jokaisen ryhmän. Mutta on toisaalta muistettava, että ne ovat täysin voimassaolleen tais-teluohjesäännön mukaisia.

Joukkueenjohtajan ja tulenjohtajan yhteistoiminnan sekä oman tulen vaikutuksen ilmenemi-sen vaatimukset olivat mukana myös vahvennetun joukkueen hyökkäysammunnassa. Yhteis-toiminta ilmeni ennen muuta tulivalmistelun turvin tapahtuvassa etenemisessä ja oman epä-suoran tulen vaikutus puolestaan tavoitteessa tapahtuvan vihollisen vastahyökkäyksen torjun-nassa. Tämän viimeksi mainitun vaatimuksen tarkoituksena oli mahdollistaa ampuvalle jou-kolle joukkueen koko aseistuksen ja epäsuoran tulen yhteisvaikutuksen havaitseminen.²⁸³ Vaatimuksen takana lieenee halu muodostaa eräänlainen tulentehonesittely viimeisen taistelu-ammunnan loppuun, mutta sen toteutuminen käytännössä, varsinkin peitteisessä maastossa, on saattanut jäädä heikohkoksi.

²⁷⁸ Ampumaohjelmisto (1995), liite 11, s. 3.

²⁷⁹ Sama, liite 11.1, s. 5.

²⁸⁰ Sama, liite 11.1, s. 8.

²⁸¹ Sama, liite 11.1, s. 7.

²⁸² Sama, liite 11.1, s. 6–7.

²⁸³ Sama, liite 11.1, s. 8.

Mahdollinen resurssien niukkuus huomioitiin ampumaohjelmistossa siten, että joukkueen puolustusammunta oli mahdollista yhdistää hyökkäysammuntaan sen tavoitteen taisteluksi. Tällöin joukkueella oli luonnollisesti oltava runsaasti aikaa puolustukseen kuuluvien valmistelujen ja käskyjen toteuttamiseen.²⁸⁴ Ajan lisäys olisi ollut merkittävä, koska koordinoitun joukkueen (eikä vain erillisten ryhmien) puolustuksen aikaansaamiseksi ainakin ensimmäinen (mielellään myös toinen) joukkueenjohtajan käskykierros oli ehdittävä toteuttaa.

Vahvennetun joukkueen hyökkäysammunnassa joukkueenjohtaja olisi saatuaan lähtöalueella hyökkäystehtävän tehnyt tilanteenarvionsa, johon kuuluu epäsuoran tulen käyttömahdollisuuksien selvittäminen tulenjohtajalta. Tulenjohtaja olisi kertonut käytössä olevat tuliyksiköt, niiden ampumavalmiuden sekä käytössä olevan tulen määrän. Näiden perusteella joukkueenjohtaja olisi antanut vaatimuksensa haluamastaan epäsuoran tulen vaikutuksesta tulenjohtajalle ja samalla hän olisi määrittänyt joukkueensa liikesuunnitelman, murtokohdan ja tavoitteen. Tulenjohtajan laadittua tulisuunnitelman, joukkueenjohtaja olisi tarkastanut ja hyväksynyt sen ennen suunnitelman viestittämistä tuliyksikölle. Tämän jälkeen joukkueenjohtaja olisi antanut koko joukkueelle hyökkäyskäskyn lähtöalueella ja tulenjohtaja olisi käskenyt epäsuoraan tuleen liittyvät asiat. Käskyn jälkeen joukkue olisi siirtynyt lähtöasemaan, jossa hyökkäyskäskyä olisi vielä tarkennettu. Lähtöasemassa olisi vähintäänkin määritetty H- hetki ja tehty tarvittavat tarkennukset tulivalmisteluun.

Hyökkäyksen lähdettyä liikkeelle tulenjohtaja olisi ilmoittanut joukkueenjohtajalle maastoon sitoen eri tukevien tuliyksiköiden varmuusetäisyyksien voimassaolon, jotta joukkueenjohtaja olisi kyennyt johtamaan joukkueensa liikettä. Taisteltaessa vihollisen ryhmityksessä joukkueenjohtaja olisi osoittanut maaleja tulenjohtajalle, joka olisi laatinut tulikomennon, ilmoittanut mitä tulta on käytettävissä sekä varmuusetäisyyden. Samalla kun tulenjohtaja tulenjohtoryhmineen olisi viestittänyt tulikomentoa, joukkueenjohtaja olisi käskenyt jalkaväkiryhmille hyökkäyksen jatkamisen. Tavoitteessa tulenjohtaja olisi paikantanut torjuntamaalin tärkeimmäksi katsomalleen alueelle samalla, kun joukkueenjohtaja olisi kiertänyt tarkastamassa joukkueensa. Joukkueen hyökkäysammunta olisi päättynyt vihollisen vastahyökkäyksen torjuntaan tavoitteen alueella siten, että keskeiselle alueelle olisi ammuttu loput ammuntaan varatuista epäsuoran tulen kranaateista, jotta ammuntaan osallistuneille saatiin esiteltä tulen tehoa. Joukkueen hyökkäysammuntaan olisi siten sisältänyt runsaasti joukkueenjohtajan asettamia vaatimuksia epäsuoran tulen vaikuttavuudesta sekä jonkin verran tilanteenmukaista johtamista.

²⁸⁴ Ampumaohjelmisto (1995), liite 11.1, s. 8.

Joukkueen oppaan tullessa käyttöön vuonna 1999 koki joukkueen hyökkäysammunta selkeitä muutoksia. Selkeintä eroa, hyökkäämistä komppanian osana ei ampumaohjelmisto kuitenkaan tukenut, sillä ammunnessa joukkue yhäkin hyökkäsi itse ja itsenäisesti. Valveutuneimmat ammunnanjohtajat kyllä kuvasivat joukkueen rinnalle toimimaan muita joukkueita, mutta hyökkäyksen suunnittelu oli joukkueenjohtajan ja tulenjohtajan harteilla eikä heille annettu ”valmista pakettia”, kuten opas olisi edellyttänyt. Tämän toiminta on ymmärrettävää koulutuksen kannalta, mutta vääristää pahoin annettua kuvaa joukkueen roolista komppanian taistelun osana. Täten hyökkäyksen lähtöalueella joukkueenjohtaja olisi antanut joukkueelleen yhä hyökkäyskäsken vanhaan tapaan, jonka jälkeen olisi siirrytty jalkautumisalueen kautta lähtöasemaan. Lähtöasemassa joukkueenjohtaja olisi tehnyt päätöksen hyökkäyksestä ja käsenyt sen joukkueelleen. Tulenjohtaja olisi laatinut joukkueenjohtajan vaatimusten mukaisen epäsuoran tulen tulisuunnitelman ja käsenyt sen joukkueelle. Saatuaan eri ryhmiltä valmiusilmoitukset, olisi joukkueenjohtaja määrittänyt H- hetken, johon sitoen tulenjohtaja olisi ammuttanut tulivalmistelun.

Eteneminen murtokohtaa olisi tapahtunut yhä joukkueenjohtajan tahdittamana tulivalmistelun tukemana, mutta rynnäkköä ei olisi suoritettu kevyen heittimistön varmuusetaisyydeltä murtokohtaan, vaan viimeinen eteneminen olisi tehty joukkueen tulta ja liikettä hyväksikäyttäen. Rynnäkkö on itse asiassa ollut paitsiossa joukkueen etenemismuotona lähes 20 vuotta eikä sitä enää käytännössä kouluteta joukoille. Tavoitteessa joukkueenjohtaja olisi ryhmittänyt joukkueensa nopeasti puolustukseen ja antaa siihen liittyvät vaatimukset tulenjohtajalle, joka olisi paikantanut torjunnan keskeiselle alueelle joukkueen tavoitteen etupuolelle; olihan ammunnan vaatimuksena joukkueen kootun tulen tehon esittely. Joukkueen hyökkäysammuntaan olisi siten yhä sisältänyt runsaasti joukkueenjohtajan asettamia vaatimuksia epäsuoran tulen vaikuttavuudesta sekä jonkin verran tilanteenmukaista johtamista.

Vahvennetun joukkueen puolustusammunta olisi alkanut joukkueenjohtajan tekemällä maastontiedustelulla tulenjohtajan ja ryhmienjohtajien kanssa. Maastontiedustelun jälkeen joukkueenjohtaja olisi antanut ryhmittymiskäsken jokaiselle ryhmälle erikseen. Käskyyn olisi kuulunut myös epäsuoran tulen maalit pääpiirtein sekä johtamispaikan sijainti. Samalla kun ryhmät olisivat ryhmittyneet, joukkueenjohtaja ja tulenjohtaja olisivat viimeistelleet päätöksensä puolustuksessa. Joukkueenjohtaja ja tulenjohtaja olisivat tämän jälkeen suorittaneet ensimmäisen tarkastuskierroksen, jonka aikana joukkueenjohtaja olisi käsenyt ryhmälle kerrallaan puolustuskäsken ja tulenjohtaja epäsuoraan tuleen liittyvät asiat. Käskykierroksen jälkeen tulenjohtaja olisi viimeistellyt epäsuorantulen suunnitelman ja joukkueenjohtajan hyväksyttyä sen, paikannetut uudet torjuntamaalit sekä maalipisteet olisi käsketty ryhmille toisessa tarkastuskierroksessa.

Itse ammunta olisi alkanut jalkaväkiryhmien tulenavauksella, jonka aikana epäsuoralla tulella olisi suoritettu valmisteltu torjunta vihollista vastaan. Tämän jälkeen joukkueenjohtaja olisi antanut tilanteenkuvauksen ja maalitoiminnan mukaisia käskyjä tulenjohtajalle haluamastaan vaikutuksesta laadittuun tulisuunnitelmaan tukeutuen. Joukkueen puolustusammuntaan olisi siten sisältänyt runsaasti kahden johtajan välistä tiedonvaihtoa ja yhteistä suunnittelua.

Vahvennetun joukkueen puolustuksessa pimeässä mukaan olisi tullut heittimistön suorittaman valaisun suunnittelu ja toteuttaminen. Pimeäammuntaa olisi edeltänyt valoisalla suoritettu puolustusammunta (tai tavoitteeseen päässyt hyökkäysammunta), jonka jälkeen olisi joukkueella toteutettu pimeätoiminnan valmistelut. Niihin liittyen joukkueenjohtaja olisi antanut vaatimuksensa valaisun toteuttamisesta tulenjohtajalle ja joukkueen varajohtajalle. Pärkimyksenä olisi ollut saada heittimistön valaisulla aikaan kauemmas ulottuva yleisvalaisu, jota sitten täydennettäisiin joukkueen varajohtajan johtamalla käsivalaisuraketeilla ja valopistoolin valoammuksilla toteutetulla tarkemmalla valaisulla.

Pimeäammunnan tulenavaus toteutettaisiin ilman valaisua pimeätähtiämiä hyväksikäyttäen ja siihen liittyisi heittimistön suorittama torjunta. Samalla aloitettaisiin heittimistön suorittama taistelukentän yleisvalaisu. Koska valoammuksia ei todennäköisesti olisi ollut kovin paljoa käytettävissä yksittäiseen ammuntaan, olisi pimeäammunnan kovavaihe ollut todennäköisesti kohtalaisen lyhyt. Pimeäammunnassa joukkueenjohtajan ja tulenjohtajan yhteistoiminta olisi painottunut ennen ammuntaa tapahtuvaan valaisun suunnitteluun.

Joukkueen opas syrjäytti Jalkaväen taisteluohjesäännön III osan luonnoksen vuodelta 1988 vuonna 1999. Opas ei muuttanut joukkueen puolustusta tai siihen valmistautumista kovinkaan paljon. Ryhmittymistä olisi yhäkin edeltänyt johtajien suorittama maastontiedustelu, mutta nyt joukkueenjohtaja olisi käskennyt päätöksensä yhteiskäskynä alajohtajilleen. Ryhmien ryhmittäessä joukkueenjohtaja olisi jatkanut maastontiedustelua joukkueen varajohtajan kanssa, kun taas tulenjohtaja olisi ensin käskennyt tulenjohtoryhmän tulenjohtoasemaan ja aloittanut tulenkäytön valmistelut paikantamalla raskaan torjuntamaalin joukkueenjohtajan vaatimuksen mukaisesti. Jatkaessaan maastotiedustelua tulenjohtaja olisi esittänyt joukkueenjohtajalle maalipisteitä paikannettavaksi tulenkäytölle otollisille alueille. Joukkueen alueelle olisi paikannettu yksi raskas torjunta ja 1 – 3 kevyttä torjuntaa varmuusetaisyyden päähen ryhmittämisestä. Kun tulisuunnitelma olisi ollut valmis, joukkueenjohtaja olisi tarkastanut ja hyväksynyt sen ennen suunnitelman toimittamista tuliyksiköille. Puolustusvalmiutta olisi yhä kehitetty kahdella tarkastus- ja käskykierroksella. Ensimmäisellä käskykierroksella tulenjohtaja olisi käskennyt ryhmille joukkuetta tukevat tuliyksiköt, paikannetut epäsuoran tulen maalit ja niihin

liittyvien maalikorttien tai – viittojen valmistamisen. Toisella käskykierroksella nämä asiat olisi kerrattu ja tarkastettu.

Ammunta olisi aloitettu joukkueen etupuolella olevalla tulenjohto- ja panssarintorjuntakykyisellä partiolla, jos ampuma- alue ja käytössä oleva aika vain olisi sen mahdollistanut. Ammunnan edetessä epäsuoraa tulta olisi käytetty joukkueenjohtajan käskystä, kun vihollisen kuvataan saavuttaneen torjunnan tasan. Kauempana olevaa vihollisen tulitukea olisi pyritty sokaisemaan heittimistön savutuksella, jos ammuntaan oli varattuna savuammuksia. Pimeällä toteutettavan puolustusammuntaan ei käytännössä olisi tullut muutoksia. Joukkueen puolustusammuntaan olisi siten sisältänyt runsaasti kahden johtajan välistä suunnittelua ja yhteisen taistelusuunnitelman toteuttamista.

Ampumaohjelmisto vuodelta 1995 määritti kaikki taisteluammunnat toteutettaviksi sekä reserviupseerikurssilla että joukkokoulutuskaudella.²⁸⁵ Koska kolmessa ammunassa oli mukana epäsuora tuli ja sen käyttö, pääsi yksittäinen joukkueen johtaja ainakin kolmesti harjoitteluun yhteistoimintaa tulenjohtoon kanssa. Määrää voi pitää riittävänä tarvittavan osaamisen saavuttamiseksi. Mikäli sama johtaja pääsi toimimaan johtajakoulutuksen aikana lisäksi ainakin yhdessä joukkueen ammunassa joukkueen johtajana, on jo hyvät mahdollisuudet harjaantua yhteistoiminnassa.

Komppanian ammunnan puuttuminen oli vuoden 1995 ampumaohjelmiston selkein puute, kun sitä verrataan voimassa olleisiin taisteluohjesääntöihin. Ristiriita ei kuitenkaan ollut niin suuri kuin esimerkiksi 1950- ja 1960- luvuilla, koska joukkueen rooli oli noussut taisteluohjesäännöissä ja varsinkin vuoden 1988 taisteluohjesääntö kuvasi joukkueen hyvinkin itsenäiseksi toimijaksi. Kun kokonaisuutena vertaa vuoden 1995 ampumaohjelmiston ohjeistamia taisteluammuntoja voimassa olleeseen Jalkaväen taisteluohjesäännön III osaan vuodelta 1988 sekä vuoden 1999 Joukkueen oppaaseen, voidaan ammuntojen todeta vastaavan varsin hyvin oppaissa esitettyä joukkueen taistelua. Joukkueen oppaan kannalta ristiriitana oli lähinnä komppanian roolin korostuminen taisteluoppaassa, mutta siihen olikin jo tullut ratkaisu Pääesikunnan Jalkaväkiosaston vuonna 1998 antamalla soveltamisohjeella.

²⁸⁵ Ampumaohjelmisto (1995), s. 4 ja 9.

4.6. Komppanian taisteluammuntojen paluu

Vuoden 1995 ampumaohjelmistoa tarkennettiin Pääesikunnan Jalkaväkiosaston antamalla soveltamisohjeella vuonna 1998. Tarkennukset koskivat lähestulkoon pelkästään taisteluammuntoja, joiden lukumäärä tuplattiin 14 kappaleeseen. Suurin lukumäärän lisäys johtui siitä, että pimeäammunnat saivat oman numerointinsa.²⁸⁶ Varsinaisia uusia ammuntoja oli kolme kappaletta, joista yksi ammuttiin myös pimeällä ja sai siten oman numeron. Resurssien mahdollinen niukkuus huomioitiin siten, että pimeäammunnoista (joita oli viisi kappaletta) tuli varusmies- koulutuksen aikana suorittaa ainakin kaksi ja vastaavasti valoisalle sijoittuvista ammunnoista voitiin kaksi jättää toteuttamatta.²⁸⁷

Merkittävintä muutoksessa mielestäni oli komppanian taisteluammuntojen paluu vuosikymmenten jälkeen ampumaohjelmistoon, lisäksi joukkueen tuliylläkkö oli mukana uutena taisteluammuntana.²⁸⁸ Jo vuoden 1995 ampumaohjelmistossa oli maininta, jonka mukaan joukkueen taisteluammuntoja voidaan yhdistää vahvennetun komppanian taisteluammunnaksi, jos käytössä oleva harjoitusalue sen mahdollistaa.²⁸⁹ Mutta ottaen huomioon kuinka paljon vaativampi ja enemmän työtä aiheuttava komppanian ammunta on, yhdistäminen ei todennäköisesti ollut yleistä. Tällä soveltamisohjeella pakotettiin joukot rakentamaan komppanian ammuntoja ja siten parannettiin huomattavasti sodan ajan joukkojen suorituskykyä.

Pimeäammuntoja todettiin edeltävän poikkeuksetta vastaavan valoisaa ammuntaa (tarpeelliset maalitoiminnan muutokset tehtyinä). Uutena taisteluammuntana ampumaohjelmistoon tullessa vahvennetun joukkueen hyökkäyksessä pimeällä epäsuoran tulen tukeen lisävaatimuksena on kranaatinheittimistön toteuttama taistelukentän valaisu.²⁹⁰ Mainintaa valoisalla toteutettavan hyökkäysammunnan tavoitteen puolustukseen liittyvästä ”tulente honesittelystä” ei erikseen ole ja ottaen huomioon yksittäisen miehen käytännössä olemattomat mahdollisuudet pimeällä havaita oman epäsuorantulen iskemiä, puuttuminen oli todennäköisesti tarkoituksellinen.

Täysin uutena ohjelmistoon tullut vahvennetun joukkueen tuliylläkkö sisälsi vaatimuksen joukkueenjohtajan ja tulenjohtajan välisestä yhteistoiminnasta siten, että kranaatinheittimistöllä ammutaan samanaikaisesti kuin kivääri- ja panssarintorjunta- aseilla toimitaan. Lisäksi epäsuoralla tulella oli tuettava joukkueen irtautumista.²⁹¹ Käytännössä epäsuoran tulen maalit olisi sijoitettu sivuun kivääriaseiden maaleista, koska taisteluammunnoissa kivääricaliiperis-

²⁸⁶ Pääesikunnan Jalkaväkiosaston ohje 71/2.5/D/I 20.05.1998, s. 3.

²⁸⁷ Sama, s. 4.

²⁸⁸ Sama, liite 2.

²⁸⁹ Ampumaohjelmisto (1995), liite 11.1, s. 1.

²⁹⁰ Pääesikunnan Jalkaväkiosaston ohje 71/2.5/D/I 20.05.1998, liite 2.

²⁹¹ Sama, liite 2.

ten aseiden maalitoiminnassa määritettiin käytettäväksi pääasiassa automaattisia maalilaitteita, joiden joukkoon ei rikkoutumisten ehkäisemiseksi voinut epäsuoraa tulta ampua, vaikka varmuusetäisyydet olisivatkin muuten antaneet siihen mahdollisuuden. Tämä rajoite toki koskee kaikkia ammuntoja, joissa käytettiin epäsuoraa tulta jalkaväkijoukon tukena. Mielenkiintoinen yksityiskohta on kuitenkin se, että vain kyseisessä ammunassa korostetaan epäsuoran tulen ja jalkaväen suora- ammutatulen yhdenaikaista käyttöä.

Komppanian taisteluammuntoja kuului ampumaohjelmistoon kolme kappaletta (puolustus valoisalla ja pimeällä sekä hyökkäys valoisalla) ja niiden tueksi määritettiin kevyiden ja raskaiden kranaatinheitinten lisäksi myös kenttätykistön tuli. Tukemiseen käytettävien kranaattien määrien kohdalla kuitenkin oli jälleen maininta ”kiintiön mukaisesti”.²⁹² Täten ammuntaan käytettävissä ollut ampumatarvikemäärä on vaihdellut vuosittain, jopa saapumiserittäin. Näin ollen ampumaohjelmistossa ei määritelty millaisia epäsuoran tulen yksidioiden tulitehtäviä ammunassa tuli suorittaa. Ammuntaan tuli osallistua ainakin komppanian orgaaninen kevyt kranaatinheitin joukkue, muut tukevat tuliyksiköt ovat vaihdelleet ammunnoittain.

Komppanian puolustusammuntojen opetustarkoituksessa sekä joukkueenjohtajan että komppanian päällikön on hallittava yhteistoiminta tukevien aseiden ja niiden johtajien kanssa.²⁹³ Koska ampumaohjelmistossa mainitaan komppanialle kuuluvien aseiden vaatimien ampumatarvikkeiden lisäksi vain kranaatinheittimistön ja tykistön ampumatarvikkeet, vaatimus osoitti selkeästi epäsuoran tulen tukea ja yhteistoimintaa tulenjohtajiin. Ammuntaan kuului puolustusvalmistelut käskykierroksineen ja tulisuunnitelmineen sekä taistelusuunnitelman harjoittelu. Valinnaisena (ampumakentän niin salliessa) mukana oli taistelupartion toiminta ja taistelu vaihtoasemissa. Pimeäammunnassa lisäksi luonnollisesti mukana olivat pimeätoiminnan valmistelut sekä taistelukentän valaisu heittimistön valaisuammuksilla.²⁹⁴

Komppanian valoisalla toteutettavassa hyökkäysammunnassa joukkueenjohtajan ja komppanian päällikön opetustarkoituksena on hallita yhteistoiminta tukevien aseiden ja niiden johtajien kanssa.²⁹⁵ Ammuntaan on jälleen varattu jalkaväki-komppanian ulkopuolisia ampumatarvikkeita vain tykistölle ja kranaatinheittimistölle, joten ainakin epäsuora tuli on oletuksena tukemassa hyökkäystä. Ammunnan yleistilanteeksi kuvataan pataljoonan sisäinen valmisteltu vastahyökkäys, jolloin ammunnan harjoitteluun liittyen suunnitellaan ja valmistellaan epäsuoran tulen maalit ja tulenjohtopaikat. Vaatimukset tulenkäytöstä tulevat komppanian päälliköltä ja tulenjohtopäällikkö jakaa vastuun suunnittelusta yksittäisille tulenjohtajille. Itse ammunnan

²⁹² Pääesikunnan Jalkaväkiosaston ohje 71/2.5/D/I 20.05.1998, liite 2.

²⁹³ Sama, liite 2.

²⁹⁴ Sama, liite 2.

²⁹⁵ Sama, liite 2.

aikana yksittäiset tulenjohtajat vastaavat tulenkäytöstä joukkueen taistelun edetessä. Komppanian yhteisen tulenkäytön, ennen muuta tulivalmistelun, suunnittelee ja johtaa komppanian tulenjohtopäällikkö.

Joukkueen pimeällä toteutettavassa hyökkäysammunnassa joukkueenjohtaja olisi tarkentanut päätöstään valoisalla toteutettuun hyökkäysammuntaan verrattuna siten, että siinä olisi huomioitu taistelukentän valaiseminen. Tulenjohtaja olisi kertonut valaisuun käytössä olevat tuliyksiköt, niiden ampumavalmiuden sekä käytössä olevan valaisumateriaalin määrän. Näiden perusteella joukkueenjohtaja olisi antanut vaatimuksensa haluamastaan epäsuoran tulen valaisusta tulenjohtajalle ja sitä tukevasta lähivalaisusta valaisuraketeilla sekä valopistoolin valaisuammuksilla joukkueen varajohtajalle. Tulenjohtajan olisi laatinut valaisusuunnitelman ja joukkueenjohtaja olisi tarkastanut sekä hyväksynyt sen. Tämän jälkeen joukkueenjohtaja olisi antanut koko joukkueelle tarkennetun hyökkäyskäskyn. Käskyn jälkeen joukkue olisi siirtynyt lähtöasemaan, jossa hyökkäyskäskyä olisi vielä tarkennettu määrittämällä vähintäänkin H- hetki. Todennäköisesti tulivalmistelua olisi lisäksi yksinkertaistettu ennen kaikkea siten, että varmuusetäisyydet olisivat olleet selkeästi erottuvia maastonkohtia.

Hyökkäyksen lähdettyä liikkeelle tulenjohtaja olisi ammuttanut tulivalmistelun H- hetkeen sitoen ja pitänyt joukkueenjohtajan tietoisena eri varmuusetäisyyksistä, jotta joukkueenjohtaja olisi kyennyt tahdittamaan joukkueen liikettä. Valaisua olisi käytetty vasta taisteltaessa vihollisen ryhmyksessä, koska muuten olisi ainoastaan paljastettu oma liike. Samoin kuin valoisalla, joukkueenjohtaja olisi osoittanut maaleja tulenjohtajalle, joihin tämä olisi sitten tilannut epäsuoraa tulta. Tavoitteessa tulenjohtaja olisi paikantanut torjuntamaalin tärkeimmäksi katsomalleen alueelle ja valmistautunut jatkamaan käskystä valaisua. Samalla joukkueenjohtaja olisi kiertänyt tarkastamassa joukkueensa. Joukkueen hyökkäysammuntaan pimeällä olisi siten sisältänyt runsaasti kahden johtajan välistä tiedonvaihtoa ja joukkueenjohtajan asettamia vaatimuksia epäsuoran tulen vaikuttavuudesta sekä valaisusta.

Vahvennetun joukkueen ylläkköammunnassa joukkueenjohtaja olisi suorittanut nopean maastontiedustelulla tulenjohtajan ja ryhmienjohtajien kanssa. Maastontiedustelun jälkeen joukkueenjohtaja olisi antanut ryhmittymiskäskynsä koko joukkueelle kerralla. Käskyyn olisivat kuuluneet myös epäsuoran tulen maalit sekä johtamispaikan sijainti. Samalla kun ryhmät olisivat ryhmittyneet, joukkueenjohtaja ja tulenjohtaja olisivat viimeistelleet päätöksensä, jonka he olisivat sitten käskeneet tämän jälkeen suoritettavalla tarkastuskierröksellä.

Itse ammunta olisi alkanut jalkaväkiryhmien ja epäsuoran tulen yhteisellä tulenavauksella. Tämän jälkeen joukkueenjohtaja olisi antanut tilanteenkuvauksen ja maalitoiminnan mukaisia käskyjä tulenjohtajalle haluamastaan vaikutuksesta laadittuun tulisuunnitelmaan tukeutuen. Ammunta olisi päättynyt joukkueen irtautumiseen ylläköpaikalta ja irtautumista tukevaan epäsuoran tulen käyttöön vihollisen tulosuuntaan. Joukkueen ylläköammuntaan olisi siten sisältänyt runsaasti kahden johtajan välistä tiedonvaihtoa ja yhteistä suunnittelua, sekä muita ammuntoja enemmän toimintojen aikautuksen yhteensovittamista.

Komppanian puolustusammunnassa komppanian päällikkö olisi tehnyt maastontiedustelun perusteella päätöksen, jossa käytössä oleva epäsuora olisi yhdistetty komppanian muuhun tulenkäyttöön ja keskitetty tärkeimmiksi arvioidulle alueelle. Komppanian oma kranaatinheittinjoukkue olisi ollut pääasiallinen käytettävä tuliyksikkö, mutta ammunassa olisi saattanut olla käytössä myös raskasta kranaatinheittimistöä ja tykistöä. Epäsuoran tulen kokonaisuutta olisi johtanut tulenjohtopäällikkö komppanian päällikön vaatimusten mukaisesti. Todennäköisesti jokaiselle joukkueiden taistelua tukevalle tulenjohtajalle olisi jaettu jotain tulta käyttöön ja tulenjohtopäällikkö olisi varannut itselleen reservin vastahyökkäyksiä varten. Painopiste tulen jaossa olisi ollut taistelut aloittava taistelupartio sekä painopisteeksi arvioitu joukkue. Komppanian päällikkö olisi käsenyt alaisensa yhteiskäskynä komppanian komentopaikalla, jonka jälkeen joukkueenjohtajat olisivat siirtyneet omille tukikohta- alueilleen ja aloittaneet puolustusvalmistelut samoin kuin joukkueen puolustusammunnassa. Saatuaan joukkueilta valmius- ilmoitukset, komppanian päällikkö olisi kiertänyt joukkueet tarkastus- ja käskykierroksellaan. Tällä kierroksella olisi tarvittaessa tarkennettu epäsuoran tulen järjestelyjä. Tämän jälkeen komppanian puolustustaistelun eri vaihtoehdot olisi harjoiteltu joko joukkueittain tai komppanian koossa.

Itse ammunnan olisi aloittanut tulenjohtokykyinen taistelupartio komppanian vastualueen etuosissa. Taistelupartion toiminta olisi hyvin ylläkömäistä ja epäsuoran tulen käyttö noudatteli ylläkön periaatteita. Taistelupartion irtauduttua muun yksikön yhteyteen, suoritettaisiin vihollisen torjunta joukkueiden toimiessa paljoltikin kuten joukkueen puolustusammunnassa. Puolustustaistelun aikana komppanian päällikkö olisi päättänyt torjuntajen ampumisesta ja varsinainen tulenkäytön toteuttajana olisi ollut tulenjohtopäällikkö. Puolustusammuntaan kuuluvan komppanian sisäisen vastahyökkäyksen olisi johtanut päällikkö ja siten hän olisi antanut tulenjohtopäällikölle vaatimukset hyökkäyksen tukemisesta epäsuoralla tulella. Vastahyökkäyksen toteuttaminen olisi vastannut hyvin paljolti joukkueen hyökkäysammunnan toteuttamista, mutta ampuvana joukkona olisi ollut todennäköisesti vajaa joukkue vahvennetun joukkueen sijasta. Tällöin hyökkäys olisi ollut todennäköisesti hieman varsinaista joukkueen hyökkäysammuntaa suppeampi. Komppanian puolustusammuntaan olisi siten sisältänyt run-

saasti jalkaväkijohtajan ja tulenjohtajan välistä yhteistoimintaa joukkueen ja komppanian tasoilla sekä tasojen välillä.

Pimeällä toteutettava komppanian puolustusammuntaa olisi edeltänyt valoisalla toteutettu taisteluammunta. Siihen olisi laadittu komppanian päällikön vaateiden mukaisesti valaistus suunnitelma, jossa kranaatinheittimistön valaisulla olisi luotu taistelukentälle yleisvalaisu, jota joukkueiden toteuttama valaisu olisi täydentänyt. Taisteluammunta olisi myös ollut huomattavasti valoisaa ammuntaa lyhempi eikä olisi sisältänyt taistelujen aloittamista edestä eikä komppanian sisäisiä vastahyökkäyksiä. Ammunnan sisältämä yhteistoiminta olisi keskittynyt valaisun suunnitteluun ja toteuttamiseen.

Komppanian hyökkäysammunnassa komppanian päällikkö olisi tehnyt päätöksensä saamansa tehtävän mukaisesti. Tämän päätöksen perusteella hän olisi antanut komppanian tulenjohtopäällikölle vaatimukset epäsuoran tulen käytöstä hyökkäyksen eri vaiheissa. Komppanian pääasiallinen tuliyksikkö olisi ollut orgaaninen kevyt kranaatinheitinjoukkue, mutta käytössä olisi voinut olla myös raskasta kranaatinheittimistöä ja tykistöä. Epäsuoran tulen kokonaisuuden suunnittelee tulenjohtopäällikkö komppanian päällikön vaatimusten mukaisesti. Tulenjohtopäällikkö olisi laatinut tulivalmistelun sekä mahdollisen saaton hyökkäyksen aloittamiseen. Yleensä heitinjoukkueen tuli olisi annettu tulivalmistelun jälkeen tärkeimmän joukkueen käyttöön. Komppanian päällikkö olisi käskenyt alaisensa yhteiskäskynä komppanian komentopaikalla, jonka jälkeen joukkueenjohtajat olisivat siirtyneet omille tukikohtaluueille ja suorittaneet hyökkäysvalmistelut samoin kuin joukkueen hyökkäysammunnassa. Saatuaan joukkueilta valmiusilmoitukset, komppanian hyökkäystaistelu olisi harjoiteltu päällikön johdolla.

Itse ammunnan olisi aloittanut kärkijoukkue, joka ryhtyisi suojaamaan muun yksikön hyökkäystä hallitsevaan maastonkohtaan. Kärkijoukkue olisi käynyt komppanian kranaatinheitinjoukkueen tukemana lyhyen puolustustaistelun, jolloin sen toiminta olisi kuten joukkueen ylläkköammunnassa, paitsi ettei joukkue irtautuisi asemistaan vihollisen lyömisensä jälkeen. Komppanian pääosat olisivat siirtyneet kärjen suojaamina lähtöasemaan ja olisivat suorittaneet sen jälkeen iskun tulenjohtopäällikön johtaman tulivalmistelun turvin. Tähän tulivalmisteluun olisi käytetty kaikkea käytössä olevaa epäsuoraa tulta. Joukkueiden hyökkäys olisi ollut paljoltikin samanlainen kuin joukkueen hyökkäysammunnassa, mutta nyt joukkueenjohtajan tulisi tahdittaa toimintaansa muun komppanian mukaan, jotta komppanian taistelun yhtenäisyys säilyisi. Joukkueiden päästyä tasoitteeseensa, päällikkö olisi suunnannut kärkijoukkueen eteenpäin kohti käskettyä komppanian tavoitetta vallaten tällä hyökkäyksellä jälleen hallitsevan maastonkohdan, jonka suojissa komppanian pääosat olisivat jatkaneet

hyökkäystä komppanian tavoitteeseen. Päästyään käskettyyn komppanian tavoitteeseen, päällikkö olisi ilmoittanut tilanteen pataljoonan komentajalle. Pataljoonan komentaja olisi tämän jälkeen antanut päällikölle jatkotehtävän, joka olisi tähdännyt pataljoonan tavoitteen saavuttamiseen. Tavoitteeseen olisi hyökätty koko komppanian voimin ja tulivalmisteluun olisivat jälleen osallistuneet kaikki käytössä olevan tuliyksiköt. Tässä kootussa komppanian hyökkäyksessä olisi korostunut komppanian yhtenäinen liike sekä yksittäisen joukkueen kyky säilyttää yhteys muuhun komppaniaan ja tahdittaa liikkeensä muun yksikön mukaiseksi. Komppanian liikkeen olisi johtanut komppanian päällikkö ja tulivalmistelun tulenjohtopäällikkö. Pataljoonan tavoitteessa olisi ryhmitetty puolustukseen, paikannettu torjuntamaalit eri tuliyksiköille ja kun ryhmittäminen olisi ollut valmis, olisi suoritettu vastahyökkäyksen torjunta, jossa olisi käytetty kaikkia komppanian aseita ja tuessa olevaa epäsuoraa tulta samanaikaisesti. Puolustustaistelu olisi hyvinkin samanlainen kuin komppanian puolustuksessa, mutta luonnollisesti huomattavasti lyhyempi. Komppanian hyökkäysammuntaan olisi täten sisältänyt runsaasti jalkaväkijohtajan ja tulenjohtajan välistä yhteistoimintaa joukkueen ja komppanian tasoilla sekä tasojen välillä.

Pääesikunnan Jalkaväkitoimiston soveltamisohje vuodelta 1998 määrittä täysin uudelleen taisteluammuntojen toteuttamisen koulutuksen eri vaiheissa. Reserviupseerikurssilla ammuttiin neljä joukkueen taisteluammuntaa: joukkueen puolustus valoisalla ja pimeällä sekä joukkueen hyökkäys valoisalla ja pimeällä.²⁹⁶ Samat neljä joukkueen taisteluammuntaa ammuttiin uuden ohjeistuksen myötä jo joukkojen erikoiskoulutuskaudella.²⁹⁷ Joukkojen joukkokoulutuskaudella puolestaan ammuttiin joukkueen ylläkköammunta, sekä kaikki kolme komppanian ammuntaa²⁹⁸ Näin suurta määrää voi pitää jo kiitettävänä määränä. Vaikka yksittäinen joukkueenjohtaja olisi osallistunut vain joukkojen ammuntoihin, hän varmasti sai tarvittavan kokemuksen yhteistoiminnasta toimittuaan kahdeksan eri kertaa tulenjohtajan kanssa. Ne, jotka pääsivät lisäksi toimimaan reserviupseerikurssilla joukkueenjohtajina, saattoivat jo hieman tympääntyäkin ammuntoihin!

²⁹⁶ Pääesikunnan Jalkaväkiosaston ohje 71/2.5/D/I 20.05.1998, s. 4 ja liite 2.

²⁹⁷ Sama, s. 3–4 ja liite 2.

²⁹⁸ Sama, s. 4 ja 9 ja liite 2.

Kun vertaa vuoden 1998 Pääesikunnan soveltamisohjeen ohjeistamia taisteluammuntoja voimassa olleisiin taisteluohjesääntöihin, voidaan niiden kattavan varsin hyvin tarvittavat taistelulajit. Monipuoliset taisteluammunnat, joista lähes puolessa on keskeisenä elementtinä epäsuora tuli ja sen yhdistäminen jalkaväen omaan tuleen, toteutettuina eri olosuhteissa mahdollistavat johtajien todellisen harjaantumisen yhteistoimintaan ja harjoittavat samalla myös miehistöä omissa erikoistehtävissään. Erityisesti korostaisin komppanian taisteluammuntojen merkitystä, koska ne harjaannuttavat eri johtajia toimimaan yhdessä osana isompaa kokonaisuutta. Jo pelkästään se aika, joka kuluu käskyn kulkemisessa komppanian päälliköltä yksittäiselle miehelle, on merkittävä havainto johtajina toimiville. Ja tässä kohdin opin saajana tulisi olla ennen kaikkea kantahenkilökunta, ei niinkään tulevat reservinjohtajat.

4.7. Yhteenveto

Sotakokemukset korostivat yhteistoimintaa jalkaväen ja sitä tukevan tulenjohton välillä, mutta jostain syystä yhteistoiminnan tärkeyttä ei viety käytännön koulutusohjeeseen, ampumaohjelmistoon, asti. On tietenkin mahdollista, että asiaa pidettiin niin itsestään selvänä, ettei sitä tarvitse kirjata ammunnan opetustarkoitukseen, tavoitteisiin tai suoritustapaan. Vuoden 1951/1952 ”Jokeri”- ampumaohjelmisto teki asiassa selkeän ryhtiliikkeen; taistelukentällä vaadittava yhteistoiminta kokonaisuudessaan oli mukana kaikissa ammunnoissa siten, että jopa panssarivaunujen käyttö oli mukana valmistavista taisteluammunnoista alkaen, epäsuorasta tulesta puhumattakaan. Korkealle asetettu vaatimustaso ammuntojen monipuolisuudessa kuitenkin todennäköisesti törmäsi rajusti rauhan ajan kustannusrajoitteiseen todellisuuteen eikä ampumaohjelmiston mukaisia ammuntoja todennäköisesti kyetty yleisesti toteuttamaan vaaditulla tavalla. Ampumaohjelmiston suurin heikkous olikin nähdäkseni se, etteivät sen ajan resurssit mahdollistaneet niin kunniahimoisen ohjelman läpivientä. Pataljoonan taisteluammunta on ollut valtaisa ponnistus sen ajan kouluttaja-, maalilaitte- ja ampuma- alueresurssit huomioiden. Onkin mielenkiintoista nähdä miten haasteeseen saadaan vastattua vuonna 2021, kun seuraava pataljoonan kokoinen taisteluammunta on tarkoitus toteuttaa.

Vastareaktiona ”Jokeri”- ampumaohjelmistoon oli siirtyminen täysin rauhan ajan todellisuuden hyväksyeneisiin, jopa todellista resursointia myötäileviin, ampumaohjelmistoihin. 1960-luvun vaatimattomat ampumaohjelmistot ovatkin nähtävissä tämän mammuttimaisen eepoksen vastareaktiona. Nämä kaksi ampumaohjelmistoa veivät taisteluammuntojen painopisteen ryhmän taisteluun. Tämä kehitys aiheutti selkeän taantumuksen ennen muuta jalkaväki johtajan ja tulenjohtajan yhteistoiminnan harjoittamisessa. 1960-luvulta 1990-luvun puoleenväliin asti taisteluammunnoissa keskityttiin joukon oman tulen turvin käytävään taisteluun ennen

muuta jalkaväkiryhmän puitteissa. Jalkaväen taistelun kokonaisuuden kannalta oleellinen epäsuora tuli jäi täysin paitsioon, jota varmasti pahensi kyseisen ajan pula resursseista. Epäsuoran tulen tuki oli mukana vain yksittäisissä joukkueen taisteluammunnoissa; silloinkin vain ampumatarvikekiintiön niin salliessa. Pientä korjausta tapahtui vuoden 1974 ampumaohjelmistossa, mutta siinäkin painopiste oli luotu selkeästi ryhmien taisteluun, jopa joukkueiden ammunnoissa.

Tämä tausta huomioiden vuoden 1995 ampumaohjelmisto oli valtava parannus vallinneeseen tilanteen. Lähestyttäessä 2000- lukua taisteluammuntojen resursointi parani ja ampumaohjelmistojen taisteluammunnat monipuolistuivat käsittämään useamman joukkueen ammunnan sekä komppanian taisteluammuntoja. Tämän parannuksen myötä päästiin jo kiitettävälle tasolle toistoja jalkaväen ja epäsuoran tulen välisessä yhteistoiminnassa taisteluammunnoissa. Joukkueammuntojen lisäämisen tueksi taisteluammuntojen opetustarkoituksia tarkennettiin siten, että ryhmien toiminnan sijasta joukkueen taistelu nousi keskiöön joukkueen taisteluammunnoissa. Samalla joukkueenkin ammunnat siirtyivät pimeäammuntojen aikaan. Kolme vuotta myöhemmin toteutettu ampumaohjelmiston tarkennus täydensi taisteluammuntojen kokonaisuuden komppanian kokoisilla taisteluammunnoilla ja lisäsi vielä suorituskertoja dramaattisesti.

Jalkaväen ampumaohjelmiston käskemien epäsuoran tulen tukemien taisteluammuntojen lukumäärä kasvoi tarkasteluajanjaksona vaatimattomista yhdestä tai kahdesta suorituksesta lähes kymmeneen suorituskertaan yksittäistä johtajaa tarkastellessa. Toisaalta sotien jälkeen yhteistoiminta oli varsin yksinkertaista: kahden johtajan laatimat tulisuunnitelmat sovitettiin yhdeksi kokonaisuudeksi eikä siinä harjaantumiseen vaadittu useita toistoja. Tulenjohtajan siirryttyä jalkaväkijohtajan käskynalaiseksi 1970- luvulta alkaen ei ampumaohjelmistoissa vastaavasti lisätty yhteistoiminnan harjoittelukertoja. Tällöin koulutuksessa ei todennäköisesti saavutettu sodan ajan toiminnan vaatimaa harjaantumista. 1990- luvulta alkaen tämä puute saatiin kuitenkin korjattua.

Jalkaväen taisteluampumaohjelmistot eivät tarkastelujaksolla missään vaiheessa määrittäneet mitä taisteluammuntoja joukkojen kertausharjoituksissa on tarkoitus toteuttaa. Asia on hieman outo ottaen huomioon Suomen reserviläisiin perustuva puolustusjärjestelmä. Todennäköinen syy on nähdäkseni kertausharjoitusten monimuotoisuudessa; jokainen kertausharjoitus on omanlaisensa ja lisäksi niihin osoitetut resurssit vaihtelevat vuodesta toiseen vielä enemmän kuin varusmieskoulutuksen vastaavat. Puute kuitenkin vaarantaa selkeästi sodan ajan joukkojen osaamisen johdonmukaisen kehittämisen ja ylläpidon.

Lopuksi täytyy huomauttaa, että ampumaohjelmisto on vain taisteluammunnan suunnittelun lähtökohta. Se, mitä oikeasti tapahtuu koulutuksessa, on lopulta kiinni yksittäisestä pääkoulutajasta ja ammunnan johtajasta. Tämä tutkimus ei tarkastellut ampumaohjelmistojen perusteella tehtyjä taisteluammuntojen ampumakäskyjä eikä sitä kuinka nämä käskyt toteutettiin.

5. JOHTOPÄÄTÖKSET

Sotakokemukset korostivat jalkaväen ja sitä tukevan epäsuoran tulen yhteistoiminnan tärkeyttä. Ensimmäisissä päivitetyissä ampumaohjelmistoissa olikin jo mukana taisteluammuntoja, joissa tätä yhteistoimintaa harjoiteltiin. Ajan taisteluohjesäännön mukaisesti yhteistoiminta oli laadittujen tulisuunnitelmien yhteensovittamista yhdeksi kokonaisuudeksi. Tulenkäytön kannalta komppania ja pataljoona olivat taisteluohjesääntöjen keskiössä ja joukkueella oli vain toimeenpaneva rooli. Ajan resurssit eivät kuitenkaan mahdollistaneet säännöllisesti kuin joukkueen kokoiset taisteluammunnat. Hyökkäys oli keskiössä ajan taisteluohjesäännöissä, mutta taisteluammunnat pääasiassa puolustuksellisia. Syynä oli todennäköisesti puolustusammuntojen järjestämisen helppous vastaaviin hyökkäysammuntoihin verrattuna.

Tilannetta pyrittiin korjaamaan 1950-luvun alussa laaditussa ”Jokeri” ampumaohjelmistossa, jossa kaikenlainen yhteistoiminta oli mukana jo valmistavissa taisteluammunnoissa ja epäsuora tuli oli tämän yhteistoiminnan keskiössä. Mukana oli taisteluammuntoja aina pataljoonan tasolle asti. Taisteluohjesääntöjen mukaisesti yhteistoiminta oli yhä ennen muuta tulisuunnitelmien yhteensovittamista. ”Jokeri” ampumaohjelmisto oli kuitenkin todella laaja sekä siten haasteellinen toteuttaa ja sen laajuutta rajoitettiin jo vuonna 1958 sovellusohjeella. Lisää rajoituksia tehtiin vuonna 1964, jolloin hyväksytty ampumaohjelmisto siirsi taisteluammuntojen painopisteen ryhmien ammuntoihin. Epäsuoran tulen ja jalkaväen yhteistoiminta taantui yhteen joukkueen ammuntaan, jossa siinäkin epäsuora tuli oli käytännössä valinnainen ampumatarvikekiintiöiden mukaan. Tämä muutos aiheutti selkeän puutteen jalkaväen sodan ajan koulutuksen tehokkuuteen, varsinkin kun taisteluammunta oli puolustuksellinen voimassaolleiden taisteluohjesääntöjen korostaessa hyökkäystä. Taisteluohjesäännöissä tapahtunut kehitys vei samaan aikaan jalkaväen ja epäsuoran tulen yhteistoiminnan yhä enemmän joukkueenjohtajan johtamaksi toiminnaksi. Tätä kehitystä ei kuitenkaan kyetty seuraamaan ampumaohjelmistoissa, suurimpana syynä oli todennäköisesti koulutuksen resurssien puute.

Vuonna 1974 uusittiin sekä joukkuetta koskenut taisteluohjesääntö, että jalkaväen ampumaohjelmisto. Taisteluohjesääntö määritteli joukkueenjohtajan vastuulliseksi epäsuoran tulen suunnittelusta ja käytöstä tulenjohtajan siirtyessä epäsuoran tulen asiantuntijaksi sekä tekniseksi

toteuttajaksi. Tämä roolin muutos aiheutti kasvaneen tarpeen harjoittaa joukkueenjohtajan ja tulenjohtajan yhteistoimintaa, mutta haasteeseen ei kyetty vastaamaan ampumaohjelmistossa. Vuoden 1974 ampumaohjelmisto ei sisältänyt kuin kaksi joukkueen taisteluammuntaa ja niissäkin toiminnan painopisteeksi määritettiin ryhmien taistelu. Syynä uskoisin olleen uskon ryhmien ammuntojen laadulliseen paremmuuteen; tällöin kuitenkin unohdettiin sotakokemukset, joiden mukaan jalkaväen menestyksellinen taistelu vaatii epäsuoran tulen yhdistämistä joukkueen tuleen ja liikkeeseen.

Korjaus tilanteeseen saatiin aikaan vasta vuoden 1995 ampumaohjelmistossa, jossa joukkueen ammunnat lisääntyivät ja ennen muuta niiden toteuttamisen lukumäärä kasvoi. Samalla joukkueen taisteluammunnoissa opetustarkoitus muutettiin joukkueenjohtajan ja tulenjohtajan yhteistoimintaan eri taistelulajeissa. Puutteeksi jäi yhä komppanian taisteluammuntojen puuttuminen. Vuoden 1998 soveltamisohje toi tilanteeseen korjauksen ja lisäsi ampumaohjelmiin kolme komppanian taisteluammuntaa ja kaksi joukkueen taisteluammuntaa. Tämän muutoksen myötä yksittäiselle joukkueenjohtajalle ja tulenjohtajalle mahdollistui melkein kymmenen taisteluammunnan verran harjaantumista yhteistoimintaan hyökätessä, puolustautuessa ja ylläkössä. Määrää voi pitää jo riittävänä todellisen sodan ajan osaamisen saavuttamiseksi.

LÄHTEET

1. JULKAISEMATTOMAT LÄHTEET

1.1. Puolustusvoimien asiakirjat

Ampumaohjelmisto, PEjv-os PAK 3:1, 260/Jv-os/ Dbc, Helsinki 16.3.1995, Kirjoittajan hallussa.

Ampumaohjelmiston tarkentaminen, 71/2.5/D/I, Helsinki 20.5.1998, Kirjoittajan hallussa.

Jalkaväen ampumaohjelmisto, Kansallisarkisto (T1535).

Jalkaväen taisteluohjesääntö I (Luonnos), Pääesikunta 15.6.1988, Maanpuolustuskorkeakoulun kirjasto.

Jalkaväen tarkastajan koulutusohje ”Jalkaväen tulenkäytöstä”, Helsinki 20.1.1952, Maanpuolustuskorkeakoulun kirjasto.

Jalkaväen tarkastajan koulutusohje ”Jalkaväen tulen vaikutuksesta”, Helsinki 13.3.1954, Maanpuolustuskorkeakoulun kirjasto.

Jääkärikomppanian opas (Luonnos), Jääkärikomppanian taistelu, Pääesikunta 12.6.1989, Maanpuolustuskorkeakoulun kirjasto.

Maavoimien varomääräys D2.1; ampuminen pienikaliiperisilla aseilla, HN474 20.6.2017, Puolustusvoimien asiakirjahallintajärjestelmä.

Opetusmoniste ”Taisteluammunnat, niiden järjestäminen ja suorittaminen”, Taistelukoulu, Tuusula 15.6.1950, Kansallisarkisto.

Pääesikunnan Koulutusosaston pyyntö n:o 1687/Koultsto/5h 1 13.6.1955, Kansallisarkisto.

Pääesikunnan Jalkaväkitoimiston ilmoitus n:o 2028/Jvtsto/ 5 h 12.11.1958, Kansallisarkisto.

1.2. Opinnäytteet

Haapala, Esa: Jalkaväen ampumaohjelmiston tarkoituksenmukaisuus ja kehittämistarve, Sotakorkeakoulun diplomityö, Maasotalinja 35, Helsinki 1979, Kansallisarkisto.

Kulo, Tauno: Sodanaikaisten olosuhteiden ja erityisesti tulen kuvaamisen tehostamismahdollisuudet koulutuksessa huomioon ottaen taloudelliset mahdollisuutemme ja yleiset koulutusedellytyksemme, Sotakorkeakoulun diplomityö, Maasotalinja 21, Helsinki 1956, Kansallisarkisto.

Larikka, Yrjö: Joukko-osastojen taisteluammunnat, Sotakorkeakoulun diplomityö, Maasotalinja 30, Helsinki 1969, Kansallisarkisto.

Patteri, Jaana: Ampumaohjelmiston mukaisten jalkaväen taisteluammuntojen kehittyminen vuosina 1945 – 1992, Sotatieteiden maisterikurssin tutkielma, Sotatieteiden maisterikurssi 5, Helsinki 2016, Maanpuolustuskorkeakoulun kirjasto.

2. JULKAISTUT LÄHTEET

2.1. Ampumaohjelmistot

Ammunnat jalkaväen aseilla v. 1946, Otavan kirjapaino, Helsinki 1946, Kansallisarkisto.

Ampumaohjelmisto jalkaväen aseet, Puolustusvoimain pääesikunta, koulutusosasto 26.11.1946, N:o 4463/Koul. 1/22, Sanoma Oy, Helsinki 1946, Kansallisarkisto.

Ammunnat jalkaväen aseilla, Koulutuksen pysyväiskäsky 593 B 1/17.1.1964, Kansallisarkisto.

Ammunnat jalkaväen aseilla, Koulutuksen pysyväiskäsky 628 B 1/19.1.1967, Maanpuolustuskorkeakoulun kirjasto.

Ammunnat jalkaväen aseilla, PEkoul-os PMK A 1:2.25, N:o 750/Koultsto/ Dbca, Helsinki 26.2.1974, Maanpuolustuskorkeakoulun kirjasto.

2.2. Ohjesäännöt

Jalkaväen taisteluopas III osa, Kiväärijoukkue, Sanoma Oy, Helsinki 1947, Maanpuolustuskorkeakoulun kirjasto.

Jalkaväen taisteluopas V osa, Kiväärikomppania, Valtioneuvoston kirjapaino, Helsinki 1954, Maanpuolustuskorkeakoulun kirjasto.

Jalkaväen taisteluohjesääntö IV osa, Kivääri- ja konekiväärijoukkueen taistelu, Kauppa-lehti Oy:n Kirjapaino, Helsinki 1957, Maanpuolustuskorkeakoulun kirjasto.

Jalkaväen taisteluohjesääntö II osa, Pataljoonan taistelu, Länsi-Savon Kirjapaino Oy, Mikkeli 1955, Maanpuolustuskorkeakoulun kirjasto.

Jalkaväen taisteluohjesääntö I, Pataljoonan taistelu, Länsi-Savon Kirjapaino Oy, Mikkeli 1968, Maanpuolustuskorkeakoulun kirjasto.

Jalkaväen taisteluohjesääntö III, Ryhmän ja joukkueen taistelu, Savon Sanomain Kirjapainoyhtiöt/Kirjapaino Oy, Savo 1974, Maanpuolustuskorkeakoulun kirjasto.

Jalkaväen taisteluohjesääntö I osa, Pataljoonan taistelu, Valtion painatuskeskus, Helsinki 1978, Maanpuolustuskorkeakoulun kirjasto.

Jalkaväen taisteluohjesääntö II osa, Komppanian taistelu, Valtion painatuskeskus/K. J. Gummerus Osakeyhtiön kirjapainossa, Jyväskylä 1981, Maanpuolustuskorkeakoulun kirjasto.

Jalkaväen taisteluohjesääntö III (Luonnos), Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä 1988, Maanpuolustuskorkeakoulun kirjasto.

Jalkaväen taisteluohjesääntö, Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä 1995, Maanpuolustuskorkeakoulun kirjasto.

Joukkueen opas, Edita Oy, Helsinki 2000, Kirjoittajan hallussa.

Komppanian taisteluohje, Edita Prima Oy, Helsinki 2008, Kirjoittajan hallussa.

Kouluttajan opas, Edita Prima Oy, Helsinki 2006, Kirjoittajan hallussa.

LIITE 1

VUOSINA 1946 – 2000 KÄYTTÖÖN HYVÄKSYTYT JALKAVÄEN AMPUMAOHJELMISTOT*Vuosi 1946:*

Ammunnat jalkaväen aseilla v. 1946, Otavan kirjapaino, Helsinki 1946

Vuodet 1946 – 1951/1952:

Ampumaohjelmisto jalkaväen aseet, Puolustusvoimain pääesikunta, koulutusosasto
26.11.1946, N:o 4463/Koul. 1/22, Sanoma Oy, Helsinki 1946

Vuodet 1951/1952 – 1964:

Jalkaväen ampumaohjelmisto, Kansallisarkisto: 1535

Vuodet 1964 – 1967:

Ammunnat jalkaväen aseilla, Koulutuksen pysyväiskäsky 593 B 1/17.1.1964

Vuodet 1967 – 1974:

Ammunnat jalkaväen aseilla, Koulutuksen pysyväiskäsky 628 B 1/19.1.1967

Vuodet 1974 – 1995:

Ammunnat jalkaväen aseilla, PEkoul-os PMK A 1:2.25, N:o 750/Koultsto/ Dbca, Helsinki
26.2.1974

Vuodet 1995 →:

Ampumaohjelmisto, PEjv-os PAK 3:1, 260/Jv-os/ Dbc, Helsinki 16.3.1995